

**SELJAČKE BUNE XV—XVIII STOLJEĆA
(građa)**

Josip Adamček — Ivan Filipović — Metod Hrg — Josip Kolanović —
Miljenko Pandžić

U ovom broju Arhivskog vjesnika počinjemo objavljivati građu o seljačkim bunama i pokretima u XV, XVI i XVII stoljeću. U prethodnim brojevima Arhivskog vjesnika objavili smo nekoliko zbirki građe o seljačkoj buni 1573. i prilikama u doba te bune.¹

Smatramo da je potrebno objelodanjivati građu i o drugim seljačkim bunama, jer će ona pokazati kako su različiti oblici seljačke klasne borbe bili stalna komponenta hrvatske povijesti u doba feudalizma. Najviši izraz seljačke borbe bile su otvorene bune, o kojima objavljujemo i najviše dokumenata. U zbirku smo, međutim, uvrstili i dokumente o pasivnim oblicima seljačkog otpora feudalnim teretima. Ti dokumenti pokazuju tendencije razvoja feudalne rente, a i uzroke nekih širih pokreta.

Građa o seljačkim bunama koju objavljujemo nalazi se u različitim arhivskim fondovima u arhivima Hrvatske, Slovenije, Mađarske, Italije i Austrije, te u Zentralbibliothek u Zürichu. U cjelini objelodanjujemo samo važnije dokumente, dok za druge objavljujemo samo regeste. O nekim seljačkim bunama i nemirima sačuvan je tek pokoji dokument ili čak samo kratka zabilješka, tako da o njihovu toku ne znamo gotovo ništa.

U nekim radovima prvim seljačkim bunama u Hrvatskoj smatraju se bune protiv crkvene desetine u XIV stoljeću.² Utvrđeno je, međutim, da su te bune predvodili predijalci (niži plemići) i da se zbog toga ne mogu smatrati seljačkim bunama.³ Manjih seljačkih buna i različitih pokreta bilo je i u XIV stoljeću. Ivan Gorički je, npr., zabilježio da su se

¹ U »Arhivskom vjesniku«, i to: J. Adamček, *Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563—1574.* (VII—VIII/1964—1965, str. 7—340); J. Adamček, *Novi dokumenti o ugušivanju seljačke bune 1573.* (X/1967, str. 69—115); Adamček — Filipović — Križman, *Nova građa o seljačkoj buni 1573.* (I), (XI—XII/1968—69, str. 7—41); Adamček — Filipović, *Nova građa o seljačkoj buni 1573.* (II), (XIV/1971, str. 223—236) i III, (XV/1972, str. 17—53).

² Ferdo Čulinović, *Seljačke bune u Hrvatskoj*, Zagreb 1951, str. 43—49; Stjepan Antoljak, *Bune pučana i seljaka u Hrvatskoj*, Zagreb 1956, str. 114—125.

³ Nada Klaić, *Uzroci otpora protiv crkvene desetine u zagrebačkoj biskupiji (do 1382)*, iz starog i novog Zagreba, III, 1963, str. 37.

oko 1320. u nekoliko navrata bunili kmetovi zagrebačkog kaptola »pod brdima« (sub montibus).⁴

Prva seljačka buna za koju objavljujemo građu izbila je 1479. godine. Prethodno razdoblje nismo istraživali. Kako će o svakoj buni biti govora uz samu građu, u uvodu treba istaći samo nekoliko općih karakteristika seljačkih pokreta u pojedinim razdobljima.

Klasna borba hrvatskih kmetova u drugoj polovici XV stoljeća i prvim decenijama XVI stoljeća bila je usmjerena protiv novčanih daća i povezana s borbom protiv crkvene desetine. Poznate seljačke bune i pokreti iz tog razdoblja nisu imali širu osnovu. Osim pobune u Donjoj Bukovici 1479. i na slavonskim vlastelinstvima 1516, to razdoblje karakterizira dugotrajni otpor seljaka davanju crkvene desetine u virovitičkoj županiji⁵ i moravačkom distriktu⁶.

Seljačke bune u XVI stoljeću izbijale su zbog povećavanja naturalnih daća i ograničavanja seljačke trgovine.⁷

Treće razdoblje seljačkih buna počinje početkom XVII stoljeća u doba prevođenja glavnih seljačkih tereta na radnu rentu. To razdoblje ispunjavaju velike bune protiv povećavanja tlake ili nametanja različitih radnih obaveza.⁸

Ivan Filipović je priredio dokumente o buni na vlastelinstvima Beli i Ivancu, o pazinskoj buni, te dio dokumenata o otporu seljaka u moravačkom distriktu, odjecima seljačke bune 1573. godine i dio o nemirima na vlastelinstvu Vukovini.

Metod Hrg je priredio dokumente o buni u Donjoj Bukovici 1479. i dio dokumenata o nemirima na posjedima Varaždinskih Toplica.

Josip Kolanović je priredio dokumente o seljačkoj buni na posjedu Banci i dio dokumenata o otporu davanju desetine u moravačkom distriktu i nemirima na posjedima vlastelinstva Vukovina.

Miljenko Pandžić priredio je dio dokumenata o nemirima na posjedima Varaždinskih Toplica.

Josip Adamček izvršio je izbor dokumenata i napisao sve tekstove.

⁴ »Et quoniam tempore domini Karoli regis Hungarie, domini nostri, sepius illarum habitatores (sela »sub montibus«, J. A.) nos affligebant rebellando pro eo sicut compulsi, de eis fecimus divisionem anno domini 1326...« (I. K. Tkalčić, *Monumenta historica ecclesiae Zagrabiensis*, II, str. 70).

⁵ Arhiv Hrvatske, Neoregistrata acta, sv. 590, br. 15.

⁶ Arhiv Hrvatske, Acta Capituli Antiqua, sv. 5, br. 46; sv. 109, br. 5, 38, 40; sv. 106, br. 36.

⁷ J. Adamček, *Uzroci i program seljačke bune 1573*, »Radovi Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu«, V, Zagreb 1973, str. 49—63.

⁸ N. Klaić, *Seljačke bune u XVII stoljeću u Hrvatskoj* (I dio), »Historijski zbornik«, XIII, Zagreb 1960, str. 119—126, tumači uzroke seljačkih buna u XVII stoljeću kao težnju seljaka vojnika da postignu status krajišnika.

I

SELJAČKA BUNA U DONJOJ BUKOVICI 1479. GODINE

Pobuna seljaka u Donjoj Bukovici (Bakvi) i Lipovoj kod Virovitice izbila je u ožujku 1479. godine. Naoružani seljaci napali su pavlinski samostan u Bukovici i izranili samostanske slugе i službenike.

Pobuna bukovičkih seljaka 1479. bila je samo jedna epizoda u klasnim borbama seljaka. Na njeno izbijanje uveliko su utjecali odnosi između svjetovnih feudalaca i crkve. Vlastelin pobunjenih seljaka i sam je imao sporova s pavlinima i njihovim patronima u Virovitici.

Spor između seljaka i pavlina zbog napada na samostan trajao je devet mjeseci. Crkveni sud je u lipnju 1479. izopćio iz redova vjernika i prokleo kao sinove đavla seljake koji su sudjelovali u napadu na samostan. Bukovički seljaci i pavlini izmirili su se tek u siječnju 1480, o čemu je sastavljen poseban dokumenat.

Iz sačuvanih dokumenata ne može se jasno razabrati što je potaklo svađe između fratara i seljaka zbog nekih šuma. Seljaci su, prema tvrdnjama pavlina, u nekoliko navrata samostanu nanosili štete i pljačkali njegov imetak. Čini se, međutim, da je njihova pobuna bila u vezi s borbom protiv desetine, koja je u tom kraju počela nekoliko godina ranije.¹

Dokumente o buni bukovičkih seljaka priredio je Metod Hrg.

1.

1479. IV 6, Talovac

Župnici Tomo iz Bartolovca, Grgur iz Talovca, Osvald iz Virovitice, Tomo iz Lipove, Emerik iz Gotalovca, Klement iz mjesta Hatko i Ilija iz Sesveta javljaju lektoru Čazmanskog kaptola Ivanu da su pozvali na duhovni sud u Čazmu seoskog suca u Donjoj Bukovici Matiju Banovića i seljake Valentina, Stjepana Stareca, Martina, Grgura i Jurja Selnikovića, Petra Plavanića, Nikolu Severa, Matiju Sođića, Petra Grekšića, Tomu Krala, Bartola Karčića, Tomu Jalčijevića, Antuna Stojkovića, Barnabu Sartora, Tomu Mesarića, Đurđina Me-

¹ Opširniji prikaz ove seljačke bune v. J. Adamček, *Pobuna seljaka u Donjoj Bakvi (1479)*, »Radovi Filozofskog fakulteta«, Odsjek za povijest, VII—VIII, Zagreb 1969 do 1970, str. 81—90.

sarića, Ivana Kramarića, Benu Čevića, Matiju Klobučara i Pavla Sokačića, koji su se pobunili protiv pavlinskog samostana u Donjoj Bukovici.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakwa, nr. 23.

2.

1479. IV 20. Čazma

Lektor Čazmanskog kaptola Ivan javlja župnicima u Bartolovcu, Virovitici, Sv. Mihajlu, Sv. Križu, Lipovoj i Sesvetama da se pobunjenici seljaci iz Donje Bukovice nisu odazvali prvom pozivu duhovnog suda i naređuje da ih pozovu na drugo sudsko ročište.

Iohannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis, in Christo nobis sincere dilectis discretis Dominis: N. Sancti Bartholomei, N. de Werewcze, N. de Sancto Michaeli, N. de Sancta Cruce, N. de Lypowa et N. de Mendzenth ecclesiarum plebanis, salutem in Domino. Noveritis quod licet providi Matheus Banowych, villicus de Bakwa Inferiori, Augustinus de eadem Bakwa, Valentinus iuratus, Stephanus Ztarecz, Martinus, Gregorius, Georgius Zelynkowych, Petrus Plawanych, Nicolaus Zewer, Iwan Thoth, Mathias Zedchych, Petrus Gregsyh, Thomas Kraly, Berlecz Kazylich, Anthonius Ztoykowych, Barnabas Sartor, Thomecz Mezarych, Gywrgius similiter Mezarych, Johannes Kramarych, Beno Chewyz, Matheus Klobwchar, Paulus Zokachich, omnes in predicta Bakwa commorantes, ad instanciam religiosorum prioris et fratrum heremitarum in claustro beati Benedicti, in prescripta Bakwa fundati, degencium, ratione ut dicitur invasionis et violacionis eiusdem claustri et cimiterii et aliarum iniuriarum et dampnorum eisdem et Ordini ipsorum illatarum nostram in presenciam in sedem Chasmensem peremptorie citati fuerunt qui in termino citationis huiusmodi nec per se nec per procuratorem ipsorum coram nobis comparere curarunt, sed se omnino a facie iuris, et iusticie contumaciter absentarunt; prefatus vero procurator ipsorum fratrum, frater videlicet Benedictus de Iwanych coram nobis comparens et tandem certis diebus legitimis et horis congruis sufficienter expectans, ipsorum non comparencium contumaciam instanter accusavit, petens ut sibi de voluntate iuris remedio providere dignemur. Et quia crescente contumacia merito crescere debet et pena, dileccionibus vestris igitur in virtute salutaris obediencie et sub excommunicationis pena discrete precipientes mandamus quatenus prefatos in causam atractos accedatis personaliter ipsosque verbo nostro et vestro salubri moneatis et requiratis in eo ut iidem infra novem dierum spacium a die huiusmodi vestre monicionis immediate sequencium computantes, quos eisdem pro primo, secundo, tercio et peremptorio termino canonica monicione premissa assignamus, prefatis priori fratribusque heremitis et claustro ipsorum prenotato de premissis invasionibus violacionibusque claustri et cimiterii et aliis dampnis et iniuriis satisfaciant. Qui si fecerint, benequidem, alioquin evocetis eosdem ad ipsum nonum diem nostram in presenciam in sedem Chasmensem ad videndum et audiendum contra se pro contumacia ferri sentenciam excommunicationis aut allegandi causam rationabilem cur ratione previa excommunicari non debeant. Et tandem seriem huiusmodi vestre execucionis nobis conscienci-

ose rescribatis presentes in specie remittendo. Datum Chasme feria tertia proxima post octavas Pasce anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakwa, nr. 22. Stara signatura: M. O. D. L. 32783. Ostaci pečata.

3.

1479. IV 29. Virovitica

Župnik iz Virovitice Osvald javlja lektoru Ivanu u Čazmi da je opomenuo i pozvao pred duhovni sud pobunjene seljake iz Donje Bukovice.

Orationes in Domino Iesu debitas et devotas pro vita vestra pariter et salute. Venerabilis Domine noster honorande. Noveritis me literas vestrae dominationis pro parte religiosorum fratrum heremitarum claustrum sancti Benedicti de Bakwa mihi preceptorie loquentes summo recepisse cum honore. Volens itaque obedire mandatis ut tenemur mox Mathiam Banowych, Petrum Greksych, Nicolaum Zewer, Petrum Plawanych, Mathiam Zedchych, Iwan Thoth, Anthonium Ztoykoich, Thomam Wamus, Dionisium Dominici, Stephanum et Iankonem Thokachych, Andream Derch, Matheum et Gregorium privignum Stephani Ztarech, omnes in Bakwa, vestro et nostro verbo salubri monuimus ut ipsi infra nonum diem dictis fratribus pro invasione et violatione claustrum et cimiterii ac verberationis et vulnerationis hominum et familiarium ipsorum, occupationis silvarum et detentionis earundem ceterarumque iniuriarum et dampnorum ipsis fratribus et claustrum ipsorum illatorum satisfaciant. Alioquin nono die videlicet feria secunda proxima post festum beatorum Philippi et Iacobi in sede vestra Chasmensi coram vobis compareant, ad videndum et audiendum contra se fieri sententiam excommunicationis et allegaturi cur excommunicari non debeant. Valeat vestra Dominatio felix ad vota. Scriptum in Werezce feria quinta proxima ante festum beatorum Philippi et Iacobi anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. Osvaldus plebanus de Werezce, humilis capellanus vestre Venerande Dominationis.

Na poledini adresa: Venerabili Domino Johanni lectori canonico et locumtendenti ecclesie Chasmensis, Domino mihi semper honorando.

Arhiv Hrvatske. Monasterii Paulinorum de Bakwa, ad nr. 23. Stara signatura: M. O. D. L. 32785.

4.

1479. IV 29. Sv. Bartol (Bartolovec).

Toma, župnik u Bartolovcu, javlja (lektoru Ivanu) da je pobunjene seljake iz Donje Bukovice javno opomenuo da samostanu naknade štetu i da se s njim nagode. Ako to ne učine u roku od 9 dana, trebaju doći pred duhovni sud u Čazmi.

Arhiv Hrvatske, Mon. Paul. de Bakwa, ad nr. 23. Ostalo 1/2 pečata.

Lektor Čazmanskog kaptola Ivan nalaže područnim župnicima da javno izopće iz crkve pobunjene seljake iz Donje Bukovice, ako u roku od 9 dana ne naknade štete koje su učinili pavlinskom samostanu u Donjoj Bukovici.

Johannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis, in Christo nobis sincere dilectis N. de Zdencz, N. de Sancto Bartholomeo, N. de Wercze, N. de Lypowa, N. de Tholowcz, N. de Sancto Michaeli et N. de Sancta Cruce ceterisque ecclesiarum plebanis ubilibet in dyocesi Zagrabiensi constitutis et commorantibus requirimus salutem in Domino et nostris firmiter obedire mandatis. Noveritis quomodo providi videlicet Matheus Banowych de Bakwa, Petrus Greksych, Nicolaus Zewer, Petrus Plawanych, Mathias Zedchych, Iwan Thoth, Anthonius Ztoykowych, Andreas Dercz, Valentinus filius Mathei Wokchewych, Martinus et Gregorius privigni Stephani Ztarecz (-ch?), Janko filius Stephani Thokachych, omnes prescripti de predicta Bakwa, et Marcus de Tholowcz, ad instantiam religiosorum prioris et fratrum heremitarum sancti Pauli primi heremite in claustro sancti Benedicti in predicta Bakwa fundati degentium, ratione invasionis et violacionis claustrum ac cimiterii, occupationis silvarum, verberacionis et vulneracionis hominum et familiarium aliarumque iniuriarum et dampnorum eisdem fratribus heremitis et ordini ipsorum illatorum nostram in presenciam in sedem Chasmensem peremptorie citati et demum exigente ipsorum contumacia ad deponendum iudiciorum gravamina nobis et parti adverse necnon ad videndum et audiendum contra se ferri sententiam excommunicationis et ad allegandum cur ratione previa excommunicari et nobis birsagia in quibus convicti existunt deponere non deberent in partibus legitime evocati rebellionis calcaneo ducti in nullo termino ipsis prefixo coram nobis nec per se nec per aliquem procuratorem ipsorum in iudicio comparere curarunt, sed se omnino a facie iuris et iusticie contumaciter absentarunt. Prefatus vero procurator ipsorum fratrum videlicet Benedictus de Iwanych in dictis citacionis et evocacionis terminis coram nobis in sede nostra iudiciaria comparens diebus legitimis et horis congruis sufficienter expectans ipsorum non comparencium contumaciam instanter accusavit. Pro quo iidem in causam attracti in certis et consuetis iudiciorum gravaminibus contra nos ac partem adversam legitime fuerunt convicti et agravati, de quibus quidem citacionis et evocacionis terminis per literas relatorias predictorum plebanorum et notarii infrascripti sufficienter edocti sumus et quia crescente contumacia merito crescere debet et pena, vobis igitur et vestrum cuilibet in solidum in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena districte precipientes committimus et mandamus, quatenus prefatos in causam attractos accedatis personaliter ipsosque verbo nostro et vestro salubri moneatis et requiratis in eo ut iidem infra novem dierum spacium a die huiusmodi vestre monicionis immediate sequencium computandorum, quos eisdem pro primo, secundo, tercio et peremptorio termino canonica monicione premissa assignamus, prefatis priori fratribusque heremitis et claustro ac Ordini ipsorum prenotato de premissis invasionibus, violacionisque claustrum ac cimiterii occupationis et detencionis silvarum aliisque dampnis et iniuriis satisfaciant ac cum eisdem amicabilem componant et concordent. Qui si fecerint bene quidem, alioquin elapsis dictis novem diebus eosdem Matheum

Banowych, Petrum Plawanych, Mathiam Zethchych, Nicolaum Zewer et alios supradictos singulis diebus dominicis et festivis vestris et vestrum cuiuslibet ecclesiis pulsatis campanis, candelis accensis et demum in terram proiectis et alias ut moris est excommunicetis et excommunicatos fore publice denuncietis tamdiu abinde non cessantes donec iidem premissa in toto curaverint adimplere a nobisque vel nostro superiori aliud habueritis in mandatis. Et quiquid feceritis in premissis nobis conscienciose rescribatis presentes in specie remittendo. Datum Chasme feria quinta proxima post festum Inventionis Sancte Crucis anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. Georgius Alberti de Gradecz Zenthper notarius in premissis.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakva, nr. 24. Stara signatura: M. O. D. L. 32786. Ostatak pečata.

6.

1479. V 25. Čazma

Lektor Čazmanskog kaptola Ivan nalaže javnim notarima, franjevačkom gardijanu i dominikanskom prioru u Virovitici i Grabrovnici, te župnicima Zdenaca, Virovitice, Bartolovca, Križevaca, Prođavića, Đurđevca, Bukovice, Lipove, Seseveta, Tolovca, Stupčanice, Sv. Nikole u Kletima, Sv. Mihajla, Sv. Križa, Grđevca, Rače, Međurače, Sredica, Rovišća, Črešnjeva, Gradeca i Buševca da pobunjene seljake iz Donje Bukovice pozovu na nagodbu s pavlinskim samostanom, a ako to ne učine, da u svojim crkvama ponovo proglase njihovo izopćenje i prokletstvo.

Johannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis, in Christo nobis sinceris dilectis universis et singulis Dominis abbatibus, guardianis, prioribus, lectoribus, cantoribus, custodibus ceterisque curatis et non curatis clericis, tabellionibus, publicis notariis, aliisque quibusvis plebanis seu ecclesiarum parochialium rectoribus per et infra dyocesim episcopatus Zagrabiensis ubilibet constitutis et existentibus ad quos presentes pervenerint vel qui presentibus fueritis requisiti aut alter vestrum fuerit requisitus, presertim vobis religiosis viris gvardiano fratrum Ordinis sancti Francisci et priori fratrum Ordinis sancti Dominici in claustris in opido Werezze et Gorbonok fundatis degentibus, item discretis Dominis N. de Zdencz, N. de Werezze, N. de Sancto Bartholomeo, N. de Crisio, N. de Prođawycz, N. de Sancto Georgio, N. de Sancto Petro in Bakwa, N. de Lypowa, N. de Mendzenth, N. de Tholowcz, N. de Soplncza, N. de Sancto Nicolao de Cleti, N. de Sancto Michaele, N. de Sancta Cruce, N. de Gordwa, N. de Radcha, N. de Megywreche, N. de Zerdahel episcopi, N. de Roycze, N. de Chresnyewo, N. de Gradecz et N. de Busewcz ecclesiarum parochialium plebanis eorumque vicesgerentibus salutem. Noveritis quomodo nostram veniens in presenciam religiosus Deoque devotus frater Benedictus de Iwanych, Ordinis fratrum heremitarum sancti Pauli primi heremite in claustro sancti Benedicti in predicta Bakwa fundati degens, exhibuit nobis quasdam literas nostras sentencionales contra et adversus rusticos infrascriptos et eorum complices legitime sub sigillo nostro emanatas videlicet Matheum folnog Banowych dictum, Petrum, Greksich, Nicolaum Zewer, Petrum Plawanych, Mathiam Zedchych, Iwan Toth, Antonium Ztoykoych, Andream Dercz, Valentinum Vukchewych, Martinum et

Gregorium Ztarecz, Jankonem Tokachych, omnes in predicta Bakwa comorantes, et Marcum de Tholowcz, nominibus et in personis prioris et fratrum heremitarum claustrum predicti ac totius Ordinis sui predicti nobis graviter conquerendo quomodo prefati rustici et eorum complices timore Dei penitus postposito, animo indurato et aure obtusa ut aspis surda ipsas sententias nostras penitus parvipendendo de invasione claustrum predicti et fratrum in eodem degencium, verberacione et vulneracione hominum eorundem fratrum, violacione cimiterii eiusdem claustrum necnon occupacione et violenta detencione silvarum eorundem fratrum, spoliacione et depredacione possessionum et iobagionum dicti claustrum ceterorumque dampnorum et iniuriarum eisdem fratribus heremitis et claustrum ac Ordini ipsorum prescripto illatis, iuxta continenciam pretectarum literarum sentenciarum ac de expensis causa in eadem per ipsos fratres factis necnon de iudiciorum gravaminibus in quibus iidem rustici et eorum complices contra dictos fratres heremitas causa in eadem sunt legitime convicti et agravati nullam impendere vellent satisfaccionem in preiudicium et dampnum eorundem fratrum animeque sue detrimentum valde magnum, propter quod per nonnullos Dominos plebanos ibi in partibus forent et existunt publice et manifeste excommunicati et pluribus vicibus denunciati prout per literas eorum relatorias sufficienter edocti simus. Supplicavit itaque nobis idem frater Benedictus heremita, nominibus et in personis quorum supra, humiliter et devote ut eisdem super premissis paternaliter providere dignaremur de remedio oportuno. Nos igitur qui ex suscepti officii nostri cura cunctis iustis petentium votis aures nostras tenemur aperire pio cum favore, prefatos rusticos sacrilegos et eorum complices a diuturnis temporibus sententia excommunicacionis innodatos publiceque et manifeste ut premititur per certos Dominos plebanos in ecclesiis eorum denunciatos et excommunicatos tamquam perdicionis et dampnacionis eterne filios pro premissis eorum sacrilegio, contumacia, rebellione et inobediencia animique induracione per presentes literas nostras agravacionis et reagravacionis ymo agravatos et reagravatos fore pronunciamus, decernimus et declaramus. Quocirca vos omnes et singulos Dominos supradictos et vestrum quemlibet serie presencium requirimus, hortamur et monemus vobisque et vestrum cuilibet in virtute sancte obediencie et sub excommunicacionis pena, quam si secus feceritis in vos et vestrum quemlibet ferimus in hiis scriptis, firmiter precipientes mandamus quatenus mox habitis presentibus, dum super hoc fueritis requisiti aut alter vestrum fuerit requisitus, ad prefatos rusticos et eorum complices personaliter accedatis eosque verbo nostro et vestro salubriter et exuperhabundanti moneatis et requiratis in eo ut ipsi infra novem dierum spacium a die huiusmodi monicionis et requisicionis vestre immediate computandorum, quorum tres pro primo, tres pro secundo, reliquos tres dies pro tercio et peremptorio termino assignamus, de predictis invasione claustrum et fratrum, violacione cimiterii, verberacione ac vulneracione hominum necnon occupacione et violenta detencione silvarum ceterorumque dampnorum et iniuriarum eisdem fratribus heremitis et Ordini ipsorum illatarum satisfaciant cum effectu ac de dictis expensis, ut preferitur, causa in premissa per ipsos factis ac de universis iudiciorum gravaminibus in quibus iidem rustici contra prefatos fratres causa in premissa sunt convicti eisdem plenariam et omnimodam impendere debeant satisfaccionem vel cum eisdem componant salva tamen iudicis porcione. Qui si premissa suo modo fecerint et monicionibus nostris huiusmodi paruerint, bene quidem. Alioquin elapsis huiusmodi novem

diebus vos omnes et singuli supradicti Domini qui ut premittitur presentibus fueritis requisiti singulis diebus dominicis et festivis in vestris ecclesiis et ambonibus coram Christi fidelibus, dum maior multitudo ad divina audienda venerit, pulsatis campanis, candelis accensis et demum extinctis et in terram proiectis, pedibusque conculcatis in signum malediccionis eorum eterne tanquam agravatos et reagravatos publice et manifeste excommunicetis et excommunicatos fore denunciatis quos et nos exnunc prout extunc et extunc prout exnunc excommunicamus et excommunicatos ac agravatos et reagravatos pronunciamus in hiis scriptis facientes et committentes eosdem rusticos et omnes ac singulos eorum complices a communione et quavis participacione a Christi fidelibus universis araque vitari. Ubi vero prefati rustici et eorum complices aure surda animoque indurato ex instinctu diabolico huiusmodi sentenciis nostris excommunicacionis, agravacionis et reagravacionis penis permanserint seu iacere curaverint, quod absit, ex tunc vestrum universi universaliter et singuli singulariter post expirationem dictorum novem dierum (*prekriženo*: adhuc exuperhabundanti) eosdem rusticos et eorum complices, fautores et defensores tanquam filios diaboli cum vexillo sancte Crucis et processione de ecclesiis vestris egredientes in signum malediccionis eterne et perpetue dampnacionis ipsorum decantando vel legendo responsum R. et psalmum Deus laudem meam ne tacueris, lapidibus circuiendo ecclesiam hinc inde proiectis, publice et sollemniter ac voce intelligibili agravatos ac reagravatos ac interdictos pronunciantes excommunicetis ac excommunicatos, agravatos ac reagravatos ac interdictos pronuncietis prohibentes omnes Christi fideles cum eisdem excommunicatis, agravatis et reagravatis ac interdictis eorumque complicitibus, tutoribus, fautoribus et temerariis defensoribus cuiuscunque status, condicionis et preeminencie existant communicare sub eadem sententia excommunicacionis tam in loquendo, quam habitando, comedendo, bibendo, sedendo, transeundo, stando et quamvis participacionem cum ipsis faciendo, demptis casibus in iure expressis. Locum etiam, civitatem, opidum, villam, castrum vel castellum quem iidem excommunicati, agravati et reagravati ac interdicti pertransierint eorumque complices, tutores et temerarii defensores moram fecerint ab omnibus ecclesiasticis sacramentis interdicimus preter baptismum parvulorum et penitencias morientium et vivorum qui in dicta provincia non habitant, ita videlicet ut locus, civitas, opidum vel villa, castrum vel castellum quem prenominati rustici interdicti eorumque complices et fautores, tutores et defensores temerarii pertransierint vel in quo moram fecerint triduo post eorum inde transitum missarum celebracione, pulsu campanarum et defunctorum sepultura careat, abinde tamdiu non cessantes donec iidem rustici ac complices eorum, tutores, fautores et indebiti defensores universi premissis nostris mandatis obedire curaverint cum effectu et de universis prescriptis plenariam impenderit satisfaccionem et donec a nobis vel nostro Superiore superinde aliud habueritis in mandatis. De execucionem autem premissorum universorum et singulorum fideli et condigna nos per vestras patentes curetis certificare, presentes etiam post earum lecturam semper reddentes presentanti. Secus sub pena prescripta non facturi in premissis. Datum Chasme feria tertia in festo beati Urbani pape anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Arhiv Hrvatske, Mon. Paul. de Bakwa, no. 25. Stara signatura M. O. D. L. 32787. Ostatak utisnutog pečata (zelene boje).

7.

1479. Lipova

Župnici Toma iz Lipove, Ilija iz Sesveta i Grgur iz Tolovca proglašuju izopćenje pobunjenih seljaka iz Donje Bukovice.

Oraciones in Domino in obediencia cum execucione mandatorum. Venerabilis Domine vicarie. Receptis literis dominacionis Vestre agravatoriis, reagravatoriis et interdicti super rusticos sacrilegos in Bukowa commorantes in eisdem literis vestris nominatim expressos, iuxta continenciam literarum earundem vestrarum eosdem rusticos sepius monuimus ut mandatis sancte matris ecclesie et vestris obedire ac de sacrilegio perpetrato ceterisque in dictis literis vestris contentis fratribus heremitis de sancto Benedicto satisfacere deberent. Et quia idem rustici nec mandatis sancte matris ecclesie nec vestris obedire curant nec de patrato sacrilegio dictis fratribus heremitis satisfacere volunt, ideo ipsos rusticos iuxta mandata vestra singulis diebus dominicis et festivis in ecclesiis nostris coram populi multitudine excommunicavimus ac agravatos, reagravatos et interdictos pronunciamus et inobedientes sancte matri ecclesie et tanquam filios diaboli agravatos, reagravatos et interdictos tamdiu pronunciamus singulis diebus dominicis donec a vobis aliud habuerimus in mandatis. Prohibemus insuper universos Christi fideles sub excommunicationis sententia a sancta matre ecclesia lata, ut nullus cum eisdem sacrilegis communicare audeat in habitando, sedendo, stando, edendo, bibendo, loquendo aut aliam quamvis participacionem cum ipsis faciendo. A missarum eciam celebracione, pulsu campanarum et defunctorum sepultura per triduum in ecclesiis nostris abstinemus dum per locum seu villam in qua est ipsa ecclesia nostra sita pertransierint. In quorum testimonium presentibus literis nostris vestre Venerabili Dominacioni transmissis sigilla nostra impressimus. Datum in Lypowa die Dominico proximo ante festum beati Johannis Baptiste anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

LL. SS.

Thomas de Lypowa et Elias de Mendzenth ecclesiarum parochialium plebani humiles capellani vestre dominacionis. Et ego Gregorius plebanus in Thollowcz similiter exequi mandatum vestre p...itatis eciam sigillum meum pro maiori veritate aposui.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakwa, nr. 27. Stara signatura: M. O. D. L. 32788. Dolje od 3 utisnuta pečata jedan otpao.

8.

1479. X 7. Čazma

Lektor Čazmanskog kaptola Ivan opominje mjesne župnike koji nisu objavili njegovu presudu o izopćenju i prokletstvu seljaka iz Donje Bukovice.

Johannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis discretis viris N. de Weczeze, N. de Sancto Bartholomeo, N. de Zdencz, N. de Lypowa, N. de Sancta Cruce, N. de Sancto Michaeli, N. de Mendzenth, N. de Thollowcz,

N. de Chresnyewo, N. de Gradecz et N. de Prodawycz ceterisque universis et singulis ecclesiarum parochialium plebanis et eorum vicesgerentibus in et sub dyocesi Zagrabieni ubilibet constitutis et existentibus quibus presentes ostenduntur nobis in Christo sincere dilectis salutem in Domino. Exponit nobis religiosus vir frater Benedictus heremita de Sancta Anna in personis universorum fratrum heremitarum, ordinis sancti Pauli primi heremite, communi cum querela, quomodo vos in favorem castellanorum de Bakwa ac rusticorum in pertinentiis ipsius castelli commorantium, ymo uti intelleximus in contemptum sancte matris ecclesie et nostrorum mandatorum vilipensionem manifestam sententias excommunicationis, agravacionis, reagravacionis ac interdicti contra rusticos de dicta Bakwa et fautores ac defensores ordine iudiciario legitime latas iuxta tenorem et contenta earundem singulis diebus dominicis et festivis exequi recusassetis recusaretisque eciam de presenti in preiudicium dictorum universorum fratrum heremitarum censureque ecclesiastice detrimentum manifestum non advertentes ex huiusmodi contemptu mandatorum nostrorum post sententiam excommunicationis etiam irregularitatem incurrisse. Unde adhuc vos monemus in Domino, hortamur et requirimus vobisque iterum et exuperhabundanti in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena firmiter precipientes mandamus quatenus habitis presentibus prefatas sententias excommunicationis, agravacionis, reagravacionis et interdicti iuxta tenorem, contenta et singulos articulos earundem in vestris ecclesiis fideliter exequi debeatis, ita videlicet ut non tantum uno vel pluribus, sed singulis diebus dominicis et festivis dictos rusticos in ipsa sententia nominatim expressos tanquam induratos filios diaboli sed et castellanos de dicta Bakwa, eorum fautores et defensores vel qu... eisdem rusticis in casibus a iure non concessis loquendo, habitando, comedendo, bibendo, stando, sedendo, ambulando et alio quovis modo scienter et temerarie participant excommunicetis in signumque eterne dampnacionis et perpetue maledictionis ipsorum, de ecclesiis vestris cum vexillo sancte crucis et processione egredientes, responsorium Revelabunt celi iniquitatem Iude et psalmum Deus laudem meam ne tacueris decantando vel legendo, lapidibus hincinde proiectis, publice et voce intelligibili excommunicatos, agravatos et reagravatos et interdictos pronuncietis, tamdiu abinde non cessantes donec de universis gravaminibus in quibus iidem rustici sunt convicti, prefato fratri Benedicto heremite in persona sui ordinis executioni cause premisse satisfecerint et donec a nobis vel nostro superiori aliud habueritis in mandatis. Que omnia et singula premissa si facere contempseritis, quod Deus avertat, ex tunc vos ipsa sententia excommunicationis exhinc prout ex tunc et ex tunc presencium serie innodamus et excommunicatos pronunciamus in hiis scriptis. Datum Chasme feria quinta proxima ante festum beati Dionisii martiris anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakva, nr. 26. Stara signatura: M. O. D. L. 32789. Pečat.

Lektor Ivan nalaže mjesnim župnicima pod prijatnjom izopćenja da ne puštaju u svoje crkve izopćene i proklete seljake iz Bukovice, kao ni kapelane i župnika iz Bukovice, koji ih brane, dok se ne pokore te naknade štetu pavlinima ili se s njima nagode.

Johannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis honorabilibus et discretis dominis N. de Werezze, N. de Sancto Bartholomeo, N. de Lypowa, N. Mendzenth, N. de Tholowcz, N. de Sancta Cruce, N. de Sancto Michaele, N. de Chresnyewo, N. de Gradecz et N. de Busewcz ceterisque universis et singulis ecclesiarum parochialium plebanis in et sub dyocesi Zagrebiensi ubilibet constitutis et existentibus nobis in Christo dilectis sincere salutem in Domino. Bene constat vestris dileccionibus quomodo certi rustici in Bakwa commorantes ad instantiam fratrum heremitarum de sancto Benedicto racione invasionis claustrum eorundem fratrum, verberacionis et vulneracionis hominum, violacionis cimiterii, detencionis silvarum ceterorumque dampnorum et iniuriarum dudum per nos excommunicati, agravati, reagravati et interdicti sunt. Qui quia de huiusmodi sacrilegio sepius moniti nec dictis fratribus satisfacere neque coram nobis in terminis eis assignatis comparere curaverunt, sed tanquam filii diaboli in eisdem penis excommunicacionis, agravacionis, reagravacionis ac interdicti iacere elegerunt. Unde nos ne per iniuriam aut ignoranciam ex contagio huiusmodi putridorum membrorum dyaboli recti christiani inficerentur prohibueramus sub eadem sententia excommunicacionis ut nullus Christi fidelis cum huiusmodi excommunicatis, agravatis, reaggravatis et interdictis in loquendo, habitando, comedendo, bibendo, stando, ambulando, sedendo et aliam quamvis participationem cum ipsis faciendo communicari presumeret, demptis casibus in iure expressis. Tamen uti ex dictorum fratrum heremitarum ceterorumque fidedignorum relatione percepimus, universi rustici utriusque sexus tam videlicet mares, quam femine in districtu ac pertinentiis dicti castelli Bakwa commorantes huiusmodi mandata nostra ymmo verius sancte matris ecclesie non curantes, sed potius censure ecclesiastice insultantes, in detrimentum salutis animarum, contra huiusmodi prohibiciones nostras huiusmodi excommunicatis, agravatis, reaggravatis et reaggravatis ac interdictis consenciant et cum eisdem cottidie communicant et participant scienter et temerarie. Et quia iuris equitas facientes et consencientes pari pena punire iubet ideo discrecioni vestre et vestrum cuilibet in virtute salutaris obediencie et sub excommunicacionis pena, quam si secus feceritis trium dierum canonica monicione premissa in vos et vestrum quemlibet ferimus, in hiis scriptis firmiter precipientes mandamus quatenus vobis presentibus nullum rusticum a viro usque ad mulierum et a muliere usque ad parvulum cuiuscunque condicionis, status, sexus vel etatis existat, sed neque capellanos de dicta Bakwa plebanumque de eadem huiusmodi excommunicatorum, agravatorum, reaggravatorum ac interdictorum fautores et temerarios defensores in ecclesias vestras ad missas vel quevis alia divina officia audienda tanquam excommunicatos a modo deinceps non admittatis donec mandatis sancte matris ecclesie humiliter obedierint ut tenentur et donec de premissis sacrilegiis et dampnis ceterisque iniuriis dictis fratribus heremitis satisfecerint vel cum eisdem composuerint salva tamen iudicis porcione. Secus sub pena premissa

non facturi presentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Chasme feria quinta proxima ante festum Nativitatis Domini eiusdem millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakwa nr. 28. Stara signatura: M. O. D. L. 32790. Pečat.

10.

1480. I 3. Bukovica

Župnici Oswald iz Virovitice, Tomo iz Bartolovca, Tomo iz Lipove i Grgur iz Tolovca objavljuju nagodbu između pavlina i pobunjenih seljaka iz Bukovice.

Nos Oswaldus plebanus (*prectano*) de Wereche, Albertus (*prectano*) Thomas de Sancto Bartholomeo, Thomas de Lipoua, Gregorius de Tholowcz ecclesiarum plebani memorie commendamus tenore presencium quomodo quedam causa que inter priorem et fratres heremitas, in claustro sancti Benedicti degentes, ab una, et rusticos in Bakwa commorantes, videlicet Matheum Banowich, Petrum Greksich Nicolaum Zewer, Mathiam Zedchich, Petrum Plauanich, Andream Derch, Anthonium Ztankowich, Jankonem Thokachich, Martinum Ztarech, Gregorium Ztarech, Iwan Thoth et Valentinum Thokachich ab altera partibus racione invasionis claustrum predicti, violacionis cimiterii, verberacionis et vulneracionis hominum ceterorumque iniuriarum et dampnorum eisdem fratribus heremitis et Ordini ipsorum illatarum idem rusticos nominatos prior convincit ante Venerabilem vicarium Casmensem (!) ut essent agravati et reagravati ac interdicti ipsique rustici intelligentes se per omnia culpabiles imo per dispositionem certorum proborum ecclesiasticorum ac aliorum virorum partes inter prescriptas composita et omnino sopita fuisset testibus ad id specialiter requisitis et vocatis tali modo composita fuisset: quod videlicet prefatus prior ac fratres heremite universas iniurias, dampna, fatigas et expensas quas prefati rustici ipsis et claustro eorum predicto intulerunt, demptis quibusdam silvis, quas prenotatus Matheus Banowich violenter detinet, pro triginta quinque florenis auri omnino dimiserunt et ralexaverunt, prefati idem rustici similiter universas iniurias et quelibet dampna que hactenus a dictis fratribus heremitis et iobagionibus ac hominibus eorum penitus per omnia relaxaverunt seque ipsos coram nobis ac aliis testibus ad hec requisitis et vocatis idem rustici obligarunt tali modo quod si dicti rustici aut filii, fratres, consanguinei aut quicumque amici ipsorum quocumque temporum in processu dictis fratribus heremitis aut eorum iobagionibus, hominibusque ad ipsos pertinentes, rebus eciam et bonis mobilibus et immobilibus dampna aliqua intulerint aut minas imposuerint aut lites falsas concitaverint et hoc duorum tantum fidedignorum hominum testimonio comprobari poterit, extunc mox in continenti idem rustici prescripti obligarunt se unanima voce in eadem sententia excommunicacionis, agravacionis et reagravacionis et interdicti reincidant eo facto universam eciam solucionem pecuniarum quam hactenus fecerint amittant insuper in centum florenorum obligant se coram nobis et testibus aliis fidedignis videlicet Thoma Jalchewich de Bakwa, Nicolao filio eiusdem, Andrea Horvath de Dubownik, Stephano literato de Werecze, Ztoyan pellifice de eadem, Gregorio fabre de eadem, Decan Iegwdowich de Dobownik,

Dyonisio de eadem, Clemente sartore de Tholowcz et aliis quam pluribus ad hec vocatis. In cuius rei et testimonium sigillis nostris fecimus consignari. Datum apud sanctum Benedictum feria quarta ante festum Epiphaniarum Domini anno eiusdem millesimo quadringentesimo octuagesimo.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakwa, nr. 29. Stara signatura: M. O. D. L. 32791.

11.

1480. I 9. Čazma

Lektor Čazmanskog kaptola Ivan nalaže župnicima u Virovitici, Bartolovcu, Sv. Križu, Bukovici, Lipovoj, Sesvetama, Tolovcu i drugim mjestima da proglase nagodbu između seljaka u Bukovici i pavlina, koja je postignuta posredovanjem nekih crkvenih osoba i plemića.

Johannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis vobis honorabilibus et discretis viris dominis Osvaldo de Werezze, Thome de Sancto Bartholomeo, Emerico de Sancta Cruce, Andree de Sancto Petro in Bakwa, Thome de Lypowa, Elie de Mendzenth, Gregorio de Tholowcz et Clementi de Sancto Michaeli ceterisque universis et singulis ecclesiarum parochialium plebanis in et sub dyocesi Zagrabiensis episcopatus ubilibet constitutis et existentibus qui cum presentibus fueritis requisiti aut alter vestrum fuerit requisitus salutem in Domino. Intelleximus ex relatione religiosi fratris Benedicti de Iwanych, ordinis sancti Pauli primi heremite, nunc in claustro sancte Anne degentis, actoris seu procuratoris cause infrascripte per ordinem suum specialiter constituti, quomodo quedam causa que inter priorem et fratres heremitas in claustro sancti Benedicti degentes ab una, et rusticos in Bakwa commorantes videlicet Mathiam Banowych, Petrum Greksych, Nicolaum Zewer, Mathiam Zedchych, Petrum Plawanych, Andream Dercz, Anthonium Ztoykowych, Jankonem Thokachych, Martinum Ztharecz, Gregorium Ztharecz, Iwan Thoth et Valentinum Thokachych ab altera partibus ratione invasionis claustrum predicti, violacionis cimiterii, verberacionis et vulneracionis hominum, ceterorumque iniuriarum et dampnorum eisdem fratribus heremitis et ordini ipsorum illatarum coram nobis mota et diucius ventilata fuisset, ob quam etiam causam prefati rustici rei sacrilegio legitime coram nobis per prefatum fratrem Benedictum convicti et iuris equitate requirente per nos ad instantiam dictorum fratrum heremitarum excommunicati fuerant, agravati, reagravati ac interdicti, per dispositionem certorum proborum ecclesiasticorum et nobilium virorum partes inter prescriptas composita et omnino sopita fuisset presente notario publico et testibus ad id specialiter requisitis et vocatis tali modo et omnino sopita fuisset, quod videlicet prefati fratres heremite universas iniurias, dampna, fatigas et expensas, quas prefati rustici ipsis et claustro eorum predicto intulerint, demptis quibusdam silvis, quas prenotatus rusticus Matheus Banowych violenter detinet, pro triginta quinque florenis auri omnino dimiserunt et relaxaverunt, prefati etiam rustici similiter universas iniurias et quelibet dampna, que hactenus a dictis fratribus heremitis et iobagionibus ac hominibus ipsorum pertulissent quoquo modo, similiter eisdem fratribus, iobagionibus et hominibus eorum penitus et per omnia relaxaverunt et remi-

serunt seque ipsos coram ecclesiasticis nobilibusque virus prescriptis ac notario publico et testibus ad id specialiter vocatis et requisitis iidem rustici obligarunt tali modo: quod [si] dicti rustici aut filii, fratres, consanguinei aut quicumque amici ipsorum quocumque temporum in processu d[ic]tis fratribus heremitis aut eorum iobagionibus hominibusque ad ipsos pertinentibus rebus etiam et bonis m[o]bilibus et immobilibus dampna aliqua intulerint aut racione previa minas imposuerint et [ho]c duorum tantum fidedignorum hominum testimonio probari poterit, extunc mox et in continenti iidem [r]ustici prescripti in eandem sententiam excommunicationis, agravacionis et reagravacionis ac interdicti rein[c]idant eo facto universam etiam solucionem pecuniarum quam hactenus fecerunt amittant. Unde dileccionibus vestris et vestrum cuiuslibet (!) in virtute salutaris obediencie et sub excommunicationis pena firmiter precipientes mandamus quatenus si prefati rustici aut filii, fratres, consanguinei et amici ipsorum contra prescripta obligamina dictis fratribus heremitis, claustris, iobagionibus hominibusque ac rebus et bonis ipsorum racione previa aliquas molestias, dampna vel minas intulerint et hoc, ut premittitur, solummodo duorum fidedignorum hominum testimonio probari poterit extunc et mox in continenti dum per dictos fratres heremitas cum presentibus literis nostris et prenotati notarii publici obligatoriis requisiti fueritis dictas sententias excommunicationis, agravacionis, reagravacionis ac interdicti super eosdem rusticos in ecclesiis vestris singulis diebus dominicis et festivis, ut moris est, coram Christi fidelibus pervulgare debeatis. Secus sub pena prescripta non facturi, presentes post earum lecturam reddendo presentanti. Datum Chasme die Dominico post festum Epiphanie Domini anno eiusdem millesimo quadringentesimo octuagesimo.

Arhiv Hrvatske, Monasterii Paulinorum de Bakwa, nr. 30. Stara signatura: M. O. D. L. 32792. Dolje ostatak utisnutog pečata.

12.

1480. VII 25. (Bukovica)

Notar Grgur Šimunov iz Virovitice izdaje ispravu o konačnoj nagodbi između buntovnih seljaka i pavlina u Bukovici.

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo octuagesimo, indicione tredecima die vero vigesima quinta mensis iulii hora tertiarum vel quasi ante valvas claustris sancti Benedicti ordinis fratrum heremitarum in pertinenciis Bakwa Zenth Pether fundati, Zagradiensis dyocesis, pontificatus autem Sanctissimi in Cristo Patris et Domini Domini Sixti, divina providencia Pape quarti, anno eiusdem decimo, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum presencia personaliter constituti videlicet religiosus frater Benedictus de Iwanich, ordinis predicti sancti Pauli primi heremite, nunc in claustris sancte Anne degens, actore seu procuratore cause infrascripte, per ordinem et Superiorem suum specialiter constituto seu deputato, quomodo quedam causa que inter priorem et fratres heremitas claustris sancti Benedicti de pertinenciis dicta Bakwa Zenpether degentem ab una et rusticos in dicta Bakwa commorantes, videlicet Mathya Banowich, Petro Gregseich, Nicolao Zadechich, Petro Plawanich, Andrea Dercz, Antonio Stay-

kowich, Iankone Rokochich, Martino et Gregorio Ztarech, Johanne Thoth, Valentino Tokachich et cum aliis complicibus eorum ab altera partibus, ratione invasionis claustrum predicti, violacione cimiterii, verberacione et vulneracionis hominum ceterarumque iniuriarum et dampnorum eisdem fratribus heremitis et ordini ipsorum illatarum coram Venerabili magistro Johanne de Kemlek, lectori canonico et locumtenente ecclesie Chasmensis, in foro spirituali mota et diutius ventillata fuisset, ob quam etiam causam prefati rustici rei sacrilegio legitime coram prefato Domino locumtenente per prefatum fratrem Benedictum convicti et iuris ordine servato per predictum iudicem ad instanciam dictorum fratrum heremitarum excommunicati fuerant, agravati, reagravati ac interdicti, qui quidem supranominati rustici sencientes se sic gravatos et a communione fidelium exclusos iuris ordine servato non semel sed sepenumero, tum per se, tum etiam per interpositas personas ecclesiasticorum, nobilium et rusticorum predictis fratribus de premissis supplicare curaverunt et per dispositionem certorum proborum ecclesiasticorum et nobilium virorum iuxta limitationem consciencie ipsorum partes inter prescriptas predicta causa composita et omnino sedata et sopita fuisset, presente me notario publico et testibus infrascriptis tali modo, quod prefati fratres heremite universas iniurias, damna, fatigas et expensas quas predicti rustici ordini et claustro intulerant, demptis quibusdam silvis quas prenotatus rusticus Mathias Banowich violenter occupavit et de presenti aput se retinet, pro triginta florenos auri omino dimiserunt et relaxaverunt ita tamen quod prefati rustici similiter universas et singulas iniurias et quelibet damna que actenus a dictis fratribus heremitis, iobagionibus et hominibus ipsorum penitus et per omnia remiserunt et relaxaverint, seque ipsos predicti rustici et complices eorum coram me notario publico et testibus infrascriptis non coacti neque compulsi sed deliberata et spontanea ipsorum voluntate oraculo vive vocis obligaverunt et concluderunt tali modo, quod si dicti rustici aut filii, fratres, consanguinei aut quicumque amici eorum et etiam advene protunc temporis e medio ipsorum in predicta Bakwa commorantes quocunque temporum in processu dictis fratribus heremitis aut eorum iobagionibus hominibusque ad ipsos pertinentes rebusque eorum et bonis mobilibus ac immobilibus dampna aliqua per fraudem et calumniam intulerint aut ratione praevia [?] minas imposuerint et hoc duorum fide dignorum hominum testimonio probari poterit, tunc mox et in continenti idem rustici supra nominati una cum complicibus eorum in eandem sententiam excommunicacionis, agravacionis et reagravacionis ac interdicti vigore istarum literarum nostrarum mediante incidant eo facto et insuper convincantur in centum florenos, quos quidem florenos dicti rustici ante litis ingressionem deponere debebunt et tenebuntur fratribus heremitis sub eadem pena ac universam solutionem pecuniarum hucusque factam omnino amittant. Supra quibus omnibus et singulis idem frater Benedictus in persona predictorum fratrum heremitarum petiit me notarium publicum ut super premissis conficerem eisdem unum vel plura publicum seu plura instrumentum seu instrumenta eorum et feci ex officio mei thabellionatus incumbente. Acta sunt et facta anno, indiccione, die, mense, hora, loco et pontificatu ut supra, presentibus ibidem honorabilibus et circumspcctis viribus Osvaldo de Werewche, Thoma de sancto Bartholomeo, Thoma de Lipowa, Andrea de iam dicta Bakwa Zenthpeter ecclesiarum parachialium Dominis plebanis, circumspcctis viris Thoma Ialchewich de Bakwa, Nicolao filio eiusdem, Andrea Horwath de Dobownick,

Decano Egywdowich de eadem, Clemente sartore de Tholowch, Stephano literato de Werewche, Ztoyau pellifice de eadem, Gregorio fabro de eadem, Zagrabiensis diocesis, et aliisque pluribus testibus fide dignis ad premissa specialiter vocatis et rogatis in testimonium veritatis requisitis.

Notarski znak Et ego Gregorius Simonis de Werowcza clericus Zagrabiensis dyocesis, Sacra Imperiali auctoritate notarius publicus, quia premissis interlocucioni, iurelacioni, compositioni, ordinationi, obligacioni et concordacioni aliisque omnibus et singulis dum sic ut premittitur fierent et agerentur unacum prenotatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi. Ideo hoc presens publicum instrumentum manu propria scriptum exinde confeci et in hanc publicam formam redegei signoque et nomine meis et solitis et consuetis consignavi et roboravi rogatus et exquisitus in fidem et testimonium omnium et singularum premissorum.

Notarski znak. Pergamena.

Arhiv Hrvatske, Mon. Paul. de Bakwa, nr. 31. (Postoji i jednostavni prijepis ove notarske isprave). Stara signatura M. O. D. L. 32793.

13.

1480, vjerojatno poslije 25. VII, Čazma

Koncept naloga lektora Čazmanskog kaptola Ivana kojim nalaže župnicima oko Bukovice da proglašavaju odrješenje od izopćenja za sve seljake i njihove pomagače u buni protiv pavlina.

Iohannes, lector, canonicus et locumtenens ecclesie Chasmensis, in causa et causis ac presentibus infrascriptis per Reverendissimum in Christo Patrem et Dominum, Dominum Osualdum, episcopum ecclesie Zagrabiensis, iudex specialiter delegatus, in Christo nobis sinceris dilectis, honorabilibus Dominis Thome de Lypowa et alteri Thome de Sancto Bartholomeo ac Emerico de Sancta Cruce ecclesiarum parochialium plebanis, salutem in Domino. Quia rustici infrascripti in Bukowa commorantes, videlicet Matheus Banowych, Petrus Greksych, Mathias Zedchych, Nicolaus Zewer, Anthonius Zthoykowych, Petrus Plawanych, Andreas Dercz, Gregorius Ztarecz, Martinuz Ztarecz, Iwan Thoth, Janko Thokachych, Wkchewych et Marcus de Tholowcz racione invasionis claustrum et fratrum heremitarum in Sancto Benedicto degencium, violacionis cimiterii, verberacionis et vulneracionis hominum necnon racione contumacie [quia racione previa legitime citati]* iuri parere [noluerunt]* servatis de iure servandis excommunicati, agravati, reagravati ac interdicti fuerint et quia ex relatu prefatorum fratrum heremitarum percepimus, ad quorum instanciam dicti rustici excommunicati et aliis censuris ecclesiasticis

* Riječel koje se nalaze u zagradama [] u tekstu su precrtane.

innodati fuerant, cum eisdem fratribus heremitis plene concordaverint, ideo in virtute salutaris obediencie et sub excommunicationis pena vobis committimus et mandamus quatenus prefatos rusticos a dictis sentenciis et censuris, recepto prius ab eisdem iuramento quod de certo similia sacrilegia facere non attemptabunt et quod mandato ecclesie de certo parebunt, auctoritate predicta vobis presentibus atributa, in forma ecclesie consueta, ante fores ecclesie dicti claustrum sancti Benedicti absolvatis (*medu recima dodano: cum unius [?] verberacione*) penitentiam salutarum pro eorum culpa iniungentes et communi-
oni fidelium eosdem restituentes. Datum Chasme..... (*dan nije upisan*).

Na poledini:

Discrete vir nobis in Christo sincere dilecte. Scitis bene quomodo certi rustici de Bakwa hiis preteritis temporibus instigante diabolo claustrum fratrum heremitarum sancti Benedicti nomine fundatum sacrilega armataque manu violenter invadentes ipsius claustrum domorum seras et clausuras in presencia prioris confringentes hominesque et familiares eorundem fratrum per crines in presencia prioris et eorundem fratrum de ipsis domibus extrahentes et in manibus eorundem prioris et fratrum dire vulnerantes. Nec hiis contenti eosdem famulos de manibus prefatorum exponencium rapientes ad ambitum et cimiterium dicti claustrum trahentes in eodem ambitu et cimiterio viceversa verberantes et vulnerantes. Insuper cappas dictorum fratrum diripientes eosdem nudis ensibus per ipsum claustrum pepulerunt et nisi in ecclesiam evadere potuissent, eosdem in eodem claustro morte crudeli interemissent, ipsum eciam claustrum igne succendere et comburere voluerunt. Silvas preterea dicti claustrum a pluribus annis violenter detinent. Multa preterea dampna et iniurias, spolia et depredaciones tam per ipsos rusticos quam castellanos eorum in dicta Bakwa commorantes (i)idem fratres et iobagiones ipsorum passi sunt. Pro quibus omnibus primum Domino dictorum rusticorum et castellanorum Duci videlicet Laurencio pluribus vicibus conquesti sunt nec ab eo aliquam satisfacionem ymo ut dicitur nec relacionem bonam habere potuerunt. Unde cernentes se idem fratres dietenus in dicto claustro per prefatos rusticos et castellanos oprimi nec posse habere remedium quo ab huiusmodi infestacione prefatorum rusticorum et castellanorum tueantur, Reverendo in Christo Patri et Domino, Domino Osualdo episcopo Zagrabiensis ecclesie, conservatori Ordinis ipsorum legitimo a Sede apostolica deputato, super premissis conquesti sunt, qui, suam nobis auctoritatem in hac parte subdelegando, mandavit ut eisdem fratribus de remedio iuris providere dignemur oportuno. Nos igitur ad instanciam procuratoris dictorum fratrum fratris videlicet Benedicti de Iwanych contra prefatos rusticos legitimam citationem dedimus qui citati ac tandem moniti comparere coram nobis recusantes. Unde nos visa acusata ipsorum contumacia pro huiusmodi sacrilegio et rebellione servatis de iure servandis contra eosdem rusticos tulimus excommunicationis sentenciam. Qui quia huiusmodi sentencias nostra(s) excommunicationis non curantes, sed animo indurato et pertinaci mandatis sancte Matris... (*dalje nema teksta*).

Arhiv Hrvatske. Mon. Paul. de Bakwa, nr. 32. Stara signatura M. O. D. L. 32794.

II

OTPOR DAVANJU DESETINE U MORAVAČKOM DISTRIKTU (1490—1510)

Na kraju XV stoljeća započeo je otpor plaćanju desetine u moravačkom distriktu oko Zeline. U tom se kraju nalazilo 20—30 posjeda nižih plemića. Otpor desetini počeli su pružati prvo ti plemići. Zagrebački kaptol je 1484. zbog uskraćivanja desetine pokrenuo parnicu protiv dvadesetak plemića iz tog kraja.

Ali u otpor protiv desetine uključili su se zatim i kmetovi. Na zahtjev dekana i zagrebačkih prebendara godine 1506. zbog uskraćene desetine isključeno je iz crkve i prokletostotinjak »stanovnika i seljaka« iz moravačkog distrikta.

Sukobe oko desetine u Moravču iskoristio je početkom XV stoljeća župnik sv. Trojstva iz Glavnice Andrija, koji je uz podršku plemića prisvojio dio desetine. Za vrijeme parnice protiv župnika Andrije ponovo je pokrenuto i pitanje seljaka koji uskraćuju desetinu. Godine 1508. kanonici su optužili preko stotinu seljaka »koji već duže od dvadeset godina (...) uskraćuju desetinu koju su dužni davati bogu«. Iste je godine vikar kaločkog nadbiskupa ekskomunicirao predstavnike tih kmetova Berleka Švalića i Jakšeka iz Adamovca. Godine 1509. udareni su interdiktom »svi seljaci zajedno i svaki posebno koji imaju vinograde u distriktu Moravče i koju uskraćuju davanje i plaćanje desetine zagrebačkim prebendarima«.

Crkveno prokletstvo skinuto je s moravačkih kmetova 1510. godine, kad su se pokorili i pristali na plaćanje desetine. Otpor davanju desetine nije prerastao u bunu možda zbog toga što je crkva nastojala prisiliti seljake na davanje te daće samo sudskim putem i ekskomunikacijama.

1.

1506—1509., Zagreb(?).

Ekskomunikacija kmetova iz moravačkog kotara, koji su odbili platiti desetinu. Ekskomunikaciju su tražili kaptolski kantor, župnik crkve sv. Ivana u Novoj Vesi, dekan i prezbiter kora.

Hic auctoritate apostolica declarantur excommunicati, agravati, reagravati, deiudicati et interdicti ac omnibus illis censuris ecclesiasticis subiecti et involuti, quibus per egregium dominum Andream artium et decretorum doctorem, praepositum Chasmensem canonicumque et vicarium ecclesiae Zagrabiensis ad instantiam cantoris, plebani ecclesiae sancti Iohannis in Nova Villa, decani et presbyteri chori eiusdem ecclesiae Zagrabiensis ob non solutionem decimarum fuerant irretiti et innodati universi incole et rustici de districtu Marocha decimas solvere et dare denegantes, utputa Sthephanus Kwdelyas, Valentinus Thalyan, Iohannes faber, Demetrius Franchewych, Elena Glawachycza, Iambrek Cremenzky, Gwrko Cremenzky, Thomas Stybrych, relicta Kolestia, Iwan Drwgchych, Gwrko Drwgchych, Blasius Spurych, Pavel Santhavy,

Sthephanus Zolar, Sagwdycza, Mykwla, Andreas Benkowych, Iwan Cherethych, Gallus Frigan, Andreas Oppay, Mathey Mlynarych, Iaxe, Michael Markowych, Gwrko Drekalych, Valentinus Berko, Ilia plebani, Demetrius Folnoi, Simon filius eiusdem, Urban Bwkalych, Iacobus Bwkalych, Iacobus Kolar, Berth Trakan, Mathey Trakan, Mathey Trakan, Petrus Cherczcz, Michael Kalwger, relicta Katha, Paulus Chakowecz, Valentinus Suskyn, Petrus Crupzki, Blasius Kwssylowych, Petrus Kwssylowych, Blasius alter Kwssylowych, Vale Pet-hosych, Iambrek Banych, Martinus Banyn, Iwan Zlywnyak faber, Stephanus Rusanzki, Gallus Zeworow, Fabian Rudek, Iwan Augustych, relicta Benko-wycza, Gregor Thwbych, Paulus gener Benkowych, Petrus Hwdynzki, Valent Benkowych, Mathey Benkowych, Ambrosius Tomsycz, Iwanus Chergar, Michael Forko, Elena Petrowycza, Lucas Idesa, Mathey Poldrugach, Martin glwhi, Simon Bega, Benedictus Sylchych, Iambrek Lucasych, Petrus Chwбек, Lucas Gwrylowych, Andreas Chewchych, Valentinus Thompak, Gregorius Ilych, Anthonius Thompak, relicta Martini, Blasius Zmosych, Valentinus Hor-woy, Andreas Walych, Iwanus Walych, Petrus Walych, Berlek Walych, Marti-nus Gwrylowych, Clemens Gwrylowych, Andreas Hendre, Sthephanus Zyda-rych, Martinus Zydarich, Fabianus Rosnych, Michael Ianchych, Thomas Ian-chych, Blasius Sartor, Dorothea, Mathey Figura, Mathey Nowak, Gworko Sar-chych, Blasius Marych, Gwrko Marych, Martin Ozwan, Jelka Horwathycza, Gwrko Wrasych, Valent Bedethych et alii omnes ipsorum decimarum detento-res; interdicuntur eciam universe civitates, oppida, castra, castella, suburbia, ville, terre et alia loca ac quarumlibet ecclesiarum collegia et parochie ubi ip-sos excommunicatos declinari et morari contigerit. Itaque in eisdem locis et eciam post recessum eorumdem excommunicatorum per triduum cessent a divi-nis et decedentibus ecclesiastica denegetur sepultura nec aliqua sacramenta ecclesiastica administrari debeant praeter baptismum et penitentiam indiffe-renter et ewkaristiam infirmis tantum, inhibentur praeterea omnes christifi-deles ne cum eisdem excommunicatis in serviendo, loquendo, stando, eundo, conversando, hospitando, comedendo, bibendo, moliendo, coquendo, emendo, vendendo, cibum, potum, aquam vel ignem ministrando aut aliquo humanitatis solacio praeterquam in casibus a iure permissis participare praessumant. In signum maledictionis eterne: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, A. C. A. 109/5.

2.

Oko 1508.

Vikar kaločkog nadbiskupa Juraj de Palina javlja zagrebačkom kanoniku — lektoru Petru, zamjeniku vikara i ostalom zagrebačkom svećenstvu da su predstavnici moravečkih kmetova Jažek (Jakšek) i Berlek ekskomunicirani, jer nisu došli na ročište parnice koju zbor zagrebačkih prebendara vodi protiv kmetova iz moravečkog distrikta zbog uskraćivanja desetine vina.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, A. C. A., sv. 5, br. 47. Latinski, 2 str.

3.

Oko 1509. Zagreb (?)

»Crkvena cenzura« (kazna) onih kmetova u moravečkom kotaru, koji su odbili platiti crkvenu desetinu.

Hic auctoritate apostolica declarantur subiecti et innodati omnibus et singulis censuris ecclesiasticis per egregium dominum Andream artium et decretorum doctorem ac sacre theologie professorem, praepositum Chasmensem, canonicum et vicarium ecclesie Zagrabiensis omnes et singuli rustici in districtu Marocha vineas habentes qui praebendariis Zagrabiensibus decimas dare et solvere denegant, utputa Stephanus Kwdelyas, Valentinus Thalyan, Iohannes faber, Demetrius Franchewych, Elena Glawachycza, Ambrek Kremenzky, Gwrko Kremenzky, Thomas Sthybrych, relictia Kolestya, Iwan Drugchych, Gwrko Drwgchych, Blasius Spurych, Pavel Santhawy, Sthephanus Zolar, Sagwdycza, Mykula, Andreas Benkowych, Iwan Merethych, Gallus Frigan, Andreas Oppay, Mathey Mlinarych, Iaxe, Michael Markowych, Gwrko Dreka-lych, Valentinus Berko, Iliia plebani, Demetrius Folnogh, Simon filius eiusdem, Urban Bwkalych, Iacobus Bwkalych, Iacobus Kolar, Werth Tracan, Mathey Trakan, Petrus Chergar, Michael Kalwger, relictia Katha, Paulus Chakowecz, Valentinus Suskyn, Petrus Crupzsy, Blasius Kwssyłowych, Petrus Kwssyłowych, Blasius alter Kwssyłowych, Vale Pethosych, Iambrek Banych, Martinus Babyn, item de Ztrasysche Iwan Zlywnyak faber, Sthephanus Rwsanzki, Gallus Zewerow, Fabian Bwdek, Iwan Agustych, relictia Benkowycza, Gregor Thwbych, Paulus gener Benkowych, Petrus Hwdynzki, Valent Benkowych, Mathey Benkowych, Ambrosius Consyeh, Iwanus Chergar, Michael Forko, Elena Petrowycza, Lucas Ydesa, Mathey Poldrwegach, Martin Glwhy, Simon Bega, Benedictus Silchych, Iambrek Lucachych, Petrus Kobek, Lucas Gwrylowych, Andreas Cherechych, Valentinus Thompak, Gregorius Ilych, Anthonius Thompak, relictia Martini, Blasius Zmosych, Valentinus Horwoy, item de Plesywydze Andreas Walych, Iwanus Walych, Petrus Walych, Berlek Walych, item in Drenowa Martinus Gwrylowych, Clemens Gwrylowych, Andreas Hendre, Stephanus Zydarych, Martinus Zydarych, Fabianus Rosnych, Michael Ianchych, Thomas Ianchych, Blasius Sartor, Dorothea, Mathey Figura, Mathey Nowak, Gwrko Sarchych, Blasius Marych, Gwrko Marych, Martin Ozwan, Ielka Horwathycza, Gwrko Wrasych, Valent Bedethych de Adamowcz et alii omnes utriusque sexus homines ipsas decimas temere detinentes videlicet agravacionis, reagravacionis et interdicti penis nec cum eis christifideles in serviendo, loquendo, stando, eundo, conversando, salutando, hospitando, comedendo, bibendo, moliendo, coquendo, emendo, vendendo, cibum, potum, aquam vel ignem ministrando aut aliquo alio humanitatis solacio praeter in casibus a iure permissis participare praesumant, etc.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, A. C. A. 110/15.

4.

Oko 1510. Zagreb

Prijepis isprave o sporazumu između zbora zagrebačkih prebendara i predstavnika seljaka iz Moravča i Glavnice, kojim su seljaci posljiše dugotrajnog otpora pristali davati crkvenu desetinu.

Copia concordiae inter partes arbitrarie factae occasione decimae in districtu de Marocha.

Nos Adalbertus praepositus maior, Matthias de Bedenicza lector et Andreas decretorum doctor, archidiaconus cathedralis, canonici ecclesiae Zagrabiensis ac Michael Opprasnich iudex, Sthephanus literatus, Valentinus decanus, Gregorius Sutor et Sthephanus Frenipar, cives civitatis Montis Graecensis de iuxta Zagrabia, arbitri videlicet et amicabile compositores partium infrascriptarum memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod cum nos de voluntate unanimi et voto pari earundem partium infrascriptarum ad limitandas ordinandasque et finaliter terminandas causas et differentias necnon litis et quaestionis materias inter partes easdem ratione et praetextu certarum decimarum districtus Glavnicza et Marocha in comitatu Zagrabiasi existentes et excrescentes, iam fere a quinque annis proxime elapsis motas suscitatas in domo egregii et venerabilis domini Andreae doctoris, praepositi Chasmensis et vicarii ac canonici ecclesiae Zagrabiensis die videlicet datarum praesentium pariter consedissemus. Tunc venerabilis dominus cantor Bartholomaeus ac honorabilis dominus Ioannes de Pades, decanus, decretorum virorum dominorum praebendariorum eiusdem ecclesiae Zagrabiensis nomine et in persona eorundem dominorum praebendariorum fratrum scilicet suorum et honorabilis dominus Laurentius artium bacchalaureatus, plebanus ecclesiae divi Ionnis Baptistae in Nova Villa alio nomine Lepa Veez vocata Zagrabiae fundatae velut actorum ab una et nobiles Sthephanus Kasnar, Ioannes Hanz dictus, Ianko Chak, Georgius Stropilovich et Blasius Zagorchich de Glavnicza ac providi Demetrius Felnagh Drukchevich de Sanctissima Trinitate, Ivan frater eiusdem, Matthias Poldrugach, Valentinus Tompak, Berlek Hvolich, Iakve Mlinarich de eodem Sanctissima Trinitate, nominibus et in personis universorum et singulorum populorum incolarumque et ruralium in dictis districtibus vineas litigiosas et huiusmodi decimarum iugo subiectas habentium tanquam in causam attractorum, partibus ab altera suis gestando in manibus certa publica instrumenta litterasque procuratorias ad dandum et concedendum nobis vigorem necnon auctoritatem et robur firmissimum super finali ordinatione determinationeque et conclusione huiusmodi differentiarum ratione praemissa, partes inter easdem exortarum in se plenam auctoritatem continentes et habentes oneribus denique et gravaminibus partes praedictae, quaelibet videlicet earundem partium suae partis an infrascripta firmiter observanda in seipsas per omnia assumptis et nihilominus de infrascripta arbitratione et ordinatione firmiter perpetuo observanda, tactis sacrosantis evangeliiis solenniter praestito iuramento coram nobis personaliter assistentes et comparentes partes per easdem ambas coram nobis expositum extitit pariter et relatum: Quod quamvis partes inter easdem ut praemisum est, iam quasi a quinque annis transactis occasione praedictarum decimarum praelibatis actoribus, per eosdem in causam attractos svadente quadam humanae perversitatis durtia ad nonnullorum malorum virorum maligno spiritu seductorum, Ecclesiae videlicet Christi adversariorum, accedentes inductionem per viginti annorum sese immediate sequentium curriculum, curriculum iam transactis solvi neglectarum dicarique non permissarum, litis et quaestionis materia exorta fuerit et suscitata et hinc inde coram diversis dominis iudicibus, tam videlicet ordinaria quam apostolica auctoritatibus fungentibus, diutius ventilata extiterit. In cuius quidem causae finali decisione et per praefatos actores in eosdem in causam attractos victoriae et triumphus habita

obtentione (?), iidem in causam ataracti certis ecclesiasticis censuris utraque¹ praelibatarum autoritatum in eos iuste riteque et legitime latis usque ad processum vinculorum excommunicationis, aggravationis, reaggravationis et interdicti sententiarum nexibus innodati et irretiti fuissent extitissentque et essent; propter quod, proh dolor, multi et quam plures in hac calamitatis poena, licet non ipsi litis consortes, sed alii christifideles ab hac luce decessissent et alius inter vepres et spinas, alius vero extra cimiterium et sacrum locum inter sordes animalium et squallores contumulati essent; prout huiusmodi contumalationis vestigia in verificationem praemissorum, etiam modo nota omnibus praetereuntibus et intuentibus sunt ac manifesta existunt. Tamen iam fati in causam attracti sic victi et miserabiliter censuris afflicti se nulla humana spe posse ulterius progredi et deffendi inspirante etiam eisdem ad haec gratia Spiritus Sancti ad cor redeuntis et in sinum Sanctae Matris Ecclesiae redire anhelantes et satagentes, nobis arbitris et amicabilebus compositoribus praescriptis, prout praefertur huiusmodi differentiarum compositioni per omnia etiam in causam attracti cupientes finali et extremae terminationi et conclusioni, una cum praefatis actoribus benevole libereque submiserunt et annuerunt. Unde nos domini Adalbertus praepositus, Andres decretorum doctor, archidiaconus cathedralis, Michael Opprasnich iudex et Sthephanus literatus pro parte iam factorum actorum, item Matthias de Bedenicza lector, Valentinus decanus, Gregorius Sutor et Sthephanus Frenipar pro parte annotatorum in causam attractorum et excommunicatorum arbitri amicabilescum compositores praenominati per partes praetactas unanimi voto et pari consensu aequaliter prout dictum est electi, maturo rationis discursu et plano aequitatis tramite praehabitis, pensatis etiam partium ambarum causis et negotiis earundem meritis, potius ad pietatem quam vindictam dictorum excommunicatorum peniuria expensarum et poena censurarum sufficienter afflictarum tendentes, praefatis omnibus et singulis causis differentiisque nec non litium anfractibus et quaestionum materiis partes inter easdem, occasione praescriptarum decimarum motis et qualitercumque in alterutram hactenus subortis et subsecutis, penitus et omnino sopitis et extinctis, talem inter partes easdem concordiam et pacis unionem perpetuo duraturam fecimus et ordinamus et effective concludenda statuimus fecimusque, ordinamus et finaliter auctoritate nobis in hac parte suffragante concludimus. Quod videlicet praefati actores, amodo et deinceps singulis annis, perpetuis futuris temporibus, decimas ipsas de vineis tam pro nunc in Regesto ipsorum contentis, quam ex post si quae negatae existunt, quas libere perquirere et investigare possint adveniendis et etiam deinceps plantandis et propagandis dictorum districtuum ambitu subiectis, libere et secure et absque omni contradictione et repugnatione cuiuscumque, iuxta Regni consuetudinem dicare seu dicari facere dicatasque exigere et exigere possint et valeant tamquam veri et legitimi earundem decimarum possessores. Quodque memorati in causam attracti et excommunicationis vinculo irretiti decimas ipsas vini et oreales, vulgo Zirovpinz, in vindemia proxime transacta, per eos dicari non admissas, dicari permittant et unusquisque eorum aperto cellario suo, eorundem actorum decimatoribus veram summam vini et orealem pro eodem anno praerito excrescentium dicere nec non ad regestum dare ac ad festum Beatae Margarethae virginis et martyris proxime venturum persolvere debeant et teneantur. Nobiles vero illi, qui eosdem actores in causa ipsorum turbantes et penes dictos vincos et excommunicatos exurgentes ad castrum ferreum in causam traxerunt, ubi praelibati actores centum et quin-

quaginta florenos exposuisse dicuntur, ex eo de voluntate et in expensis ipsorum excommunicatorum causam fovissent, erunt absoluti, aliis defalcatis omnibus duntaxat quadraginta florenos, viginti videlicet florenos ad festum Sancti Martini episcopi et confessoris, reliquos vero viginti florenos ad Natalem Christi proxime venturum iam fati in causam attracti dare et persolvere debeant ac sint obligati. Tali vinculo obligaminis inter partes praelibatas interiecto et interposito ac per nos stabilito, quod si quae partium praemissarum praetactam nostram compositionem et finalem ordinationem nec non conclusionem observare nollet non curaret seu negligeret quomodocumque ex tunc talis pars in praemissis non persistens, contra partem in eisdem persistentem in poena mille florenorum vincatur et convicta habeatur ipso facto. Ex quibus quidem mille florenis, quingenti floreni ad fiscum seu Camera Apostolicam confiscabuntur, residui vero quingenti floreni parti in praemissis persistenti dari et assignari debeant et teneantur. In suo vigore tamen iuribus doctorum actorum semper permanentibus, quae in praesenti nostra arbitratione et ordinatione coram nobis in specie exhibita in omnibus earum articulis et clausulis, punctis et articulis praefata autoritate nobis concessa et attributa approbavimus et ratificavimus, imo approbamus, ratificamus et confirmamus ac² non notariis publicis subscriptis conscribi fecimus. In cuius rei memoriam, fidem et testimonium roburque et firmitatem perpetuam praesentes litteras nostras patentes sigillis nostris, quibus utimur consignatas praenominatis partibus duximus concedendas.

Locus octo sigillorum pendentium.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, A. C. A. br. 110/26.

¹ Očekivali bismo: *ab utraque.*

² Očekivali bismo: *nec.*

III

POBUNA SELJAKA NA POSJEDU BANC I U KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI 1516. GODINE

Godine 1516. pobunili su se kmetovi u okolici Breščanice (Breschyanez, Bršljanica) na posjedima Banci, Černeck, Lombardija, Čekno, Hruševac, Završje i Potplatarjevci. Buna je izbila 19. X 1516. protiv službenika Križevačke županije, koji su po nalogu podbanova Baltazara Batthyanyja i Baltazara Alapyja na tim posjedima htjeli sakupljati kraljevski i zemaljski porez. U pobuni je sudjelovalo oko 100 kmetova. Seljaci su izranili i oplijenili skupljače poreza i otjerali ih iz svojih sela.

Na slavonskom saboru 29. X 1516. podbanovi Baltazar Alapy i Baltazar Batthyany optužili su zbog te pobune vlastelu pobunjenih posjeda Nikolu Kerhena od Beloševca, Franju Pethewa de Gerse i udovicu Nikole Akacija od Svetodušja Sofiju. Optuženi velikaši tvrdili su »da ta pobuna nije izbila po njihovu nalogu, volji i znanju, već na vlastiti poticaj samih seljaka«. Kralj Ludovik je uvažio njihovo obrazloženje i naredio da sami sude pobunjenicima.

1516. X 29. Križevci

Slavonski sabor određuje da plemići Nikola Kerhen, Franjo Pethew i Sofija, udovica Nikole Akacija 30. I 1517. polože zakletvu da nisu dana 19. X 1516. izazvali pobunu seljaka na svojim posjedima Bancima (Bancz), Lombardiji, Čeknom i Šatranu protiv službenika Križevačke županije kad su na tim posjedima htjeli pobirati kraljevski porez.

Nos Universitas nobilium Regni Sclavonie memorie commendamus. Quod nobis in presenti festo beatorum Simonis et Jude apostolorum, congregacione scilicet nostra generali hic Crisii celebrata unacum magistro Prothonotario, iudicibus nobilium ac sedis iudiciariae iuratis assessoribus in dicta congregacione nostra constitutis et existentibus ac causas quorumlibet querulancium de more et consuetudine nostra exaudientibus et iusto iuris tramite discucientibus egregii Balthasar de Bathyan et alter Balthasar de Alap, vicebani dicti Regni Sclavonie de medio aliorum querulancium nostram personaliter venientes in presenciam proposuerunt nobis et querulose detegere curarunt in hunc modum: Quod cum ipsi die dominico proximo ante festum Undecim milium virginum proxime preteritum nobiles Georgium Loxych, Iohannem Erwenczey et Anthonium Sthrykan dictum, vicecomites ipsorum necnon iudices nobilium pro administracione taxe seu contribucionis regie Maiestatis de possessione egregiorum Nicolai Kerhen, Francisci Pethew et generose domine Sophie relicte condam Nicolai Akacii de Zenthlelek filie vero condam Nicolai Thur-belthffy Bancz vocata in comitatu Crisiensi habita provenire debentis, penes registrum dicatorum ipsius taxe eisdem vicebanis iuxta huius Regni consuetudinem in facto administracionis ipsius contribucionis datum ad predictam possessionem Bancz vocatam transmisissent. Et dum ipsi vicecomites ac iudices nobilium ad dictam possessionem Bancz pro recipiendo vadio sive oneribus aut birsagiis consuetis ob non solucionem dicte taxe regie Maiestatis de eadem possessione Bancz vocata provenientibus provenissent, tunc nobilis Michael de Zyrch castellanus dicte domine Sophie in castro Bersthyanowcz constitutus, Demetrius de Zenth Iwan, Stanislaus de Seligowcz, familiaris eiusdem domine, preterea quidam Barthol dicti Nicolai Kerhen et Nicolaus claviger dicti Francisci Pethew, castellani in prefato castro Berschyjanowcz constituti de speciali commissione et mandato dictorum in causam attractorum domine scilicet et dominorum ipsorum missis et destinatis providis Georgio sartore Jaychanyn, Michaele Bosnyak, Petro Skarycza, Paulo Haddel officialibus, Stephano Bakusa, dicto Michaele Thuczen, altero Michaele Kurenych, Alberto Poldrganich, Marco Boberaczky, Janek fabro, Thoma Bechych, altero Thoma filio Kuzych in Bancz predicta, item Andrea Kwak villico, Michaele Dragoychych, Martino similiter Dragoychych, Blasio Toldin, Nicolao Usel in Chernelcz, preterea Nicolao Puzthowych, Iohanne Herlyenych, Nicolao germano eiusdem, Stephano Kralych, altero Stephano Mrawchych, Nicolao Terkaych, Bensa Gyurmanych, Iohanne Guthowych, Georgio germano eiusdem, Petro Nowko in Lombardia, tandem Michaele Herlenowych in Hrusewecz, ceterum Anthonio Marenych vaywoda, Iohanne germano eiusdem, Stephano filio Mylyakowych, Martino Perhowecz in Zawersye, necnon Mathia Posaran, Andrea Ztankowych, Mathia Dombay in Sathran ac Thoma Haz, Petro sartore in oppido Czekno et Iohanne Pethkowych, Blasio Haddelych in Podlatharyewczy

annotate domine Sophie, et item Valentino Stephychych, altero Valentino Poldruganych, Nicolao genero Bobakowych, Thoma Kanych, Petro Kudrowych, altero Petro Suzzko, Iacobo Zekel, Dyan Thupezych, Blasio Stephychych in eadem Bancz, item Thoma Gregoryewych, altero Thoma Tharnekowych, Anthonio Mathkowych, Stephano Magerych, Thoma Gyurakowych vayvoda in dicta Lombardia, tandem Martino Ribar in Hrusewcz, ceterum Georgio Czurenych, Paulo Gyurowych, Martino Herowych in Zawersye, necnon Michaele czytharista, Mathkone, Benkone Benchak dicto in Sathran ac Iohanne Mylywoych, Michaele similiter Milywoych in oppido Czekno, demum Paulo Swela dicto, Petro Selesnych in Lupowecz et Nicolao Gyurowych, Iohanne Sagudych in Podplatharewczy dicti Nicolai Kerhen, item Iacobo Stephekowych, Georgio Schaphitor precone, Andrea Rogan, Thoma Ilyasych, Zthankone Bobkowych, Gallo Galych, Michaele germano eiusdem in Bancz predicta, item Georgio Sepchych, Iwan similiter Sepchych, Nicolao Rundachych, Matheo germano eiusdem, Dominico Kozyna, Nicolao Manekowych, Thoma Gezethych, Nicolao germano eiusdem in prescripta Lombardia, tandem Benkone Hrankowych, Martino Malcych wayvoda, altero Martino Hrenkowych in preallegata Hrusewcz, ceterum Relkone villico, Grexa de Ztrasno in Zawersye prenotata, necnon Michaele Drobecz, Gallo Jedawych in prenarrata Sathran ac Martino Czurthkowych, Matheo Hruskowych in dicto oppido Czekno, postremo Blasio Gyurowych et Martino Puskar in Podplatharyewczy supradicta, prefati Francisci Pethew iobagionibus, porcionibus scilicet ipsorum possessionariis in prescriptis possessionibus omnino in comitatu Crisiensi existentibus habitis commorantibus armatis et potenciariis manibus in eosdem vicecomites et iudices nobilium hostili more irrui ipsosque icibus sagittarum letaliter vulnerari equisque et rebus ac bonis eorum tunc apud ipsos repertis omnino spoliari fecissent potencia mediante in preiudicium et dampnum dictorum actorum valde magnum. Que sic facta fore iidem vicebani actores ostensione certarum camisiarum necnon etiam sagittarum cruentatarum coram nobis comprobabant. Quo audito prefatus Nicolaus Kerhen pro se personaliter et pro prefata domina Sophia, Demetrius de Zanth Iwan cum procuratoriis litteris banalibus in eandem nostram exurgentes presenciam responderunt ex adverso: quodsi que ex premissis per iobagiones dictorum in causam attractorum acta fuissent et perpetrata ea non ex commissione et mandato ipsorum in causam attractorum, neque officialium et familiarium eorundem prescriptorum facta fuissent. Ex parte autem prescriptorum familiarium ignobilium et iobagionum eorundem nunc apud manus ipsorum habitorum iidem in causam attracti iudicium et iusticiam iuxta Regni consuetudine contentaque decreti facere et impendere prompti essent et parati. Pro eo nos hiis perceptis iuxta contenta maioris decreti superinde editi iudicanda comisimus eo modo ut annotati Nicolaus Kerhen, Franciscus Pethew, domina Sophia, Michael de Zyrch, Demetrius de Zenth Iwan, Stanizlaus de Selygowcz, Barthol et Nicolaus claviger in causam attracti quadringesimo quilibet videlicet eorum quinquagesimose nobilibus vigesimo quinto die festi Epiphaniarum Domini proxime venturi in ecclesia Sancti Crucis hic Crisii fundata coram uno iudice nobilium pretacti comitatus Crisiensis super eo, quo ipsi in totali premissa actione et acquisitione dictorum actorum innocentes essent penitus et immunes sacramentum prestare teneantur. Qui si iurabunt bene quidem alioquin vigore pretacti decreti in sententia capitali et amissione universorum bonorum ipsorum convincentur et convicti habebuntur ipso facto. Et insuper universos

iobagiones ipsorum prescriptos nunc ut prefertur apud eosdem habitos in manus dictorum vicebanorum pro facienda iusticia et pro infligenda ipsis debita pena dare et assignare debebunt sub pena in eodem decreto expressa. Casu autem si aliqui ex prescriptis iobagionibus interim ad bona aliorum auffugerent, tales ipsi vicebani vigore eiusdem decreti ubique perquirere rehabereque et repetere sub pena in eodem decreto expressa possint et valeant habeantque petantque facultatem harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediantem. Et posthec huiusmodi iuramentalium deposicionum seriem ut fuerunt expediende, idem iudex nobilium in futura congregacione nostra tempore scilicet huiusmodi iuramentalium deposicionum celebranda nobis oretenus referre et recitare debeat et teneatur presentes autem eo quod iidem vicebani in causa presenti actores fore dinoscuntur sigillis iudicum nobilium pretacti comitatus Crisiensis fecimus consignari. Datum Crisii predicta secundo die dicti festi Beatorum Simonis et Jude apostolorum. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto.

Mađarski državni arhiv u Budimpešti, Diplomatski levéltár, br. 101507.

2.

1517. I 26. Križevci

Slavonski sabor potvrđuje pismo kralja Ludovika od 25. XI 1516. kojim se određuje da Nikola Kerhen, Franjo Pethew i Sofija, udovica Nikole Akacija od Svetodušja ne moraju predati podbanovima kmetove, koji su se pobunili protiv sakupljača kraljevskog poreza, već da tim kmetovima mogu sami suditi na svojim posjedima.

Nos Universitas nobilium et regnicolarum Regni Sclavonie memorie commendamus. Quod cum in causa inter egregios Balthasarem de Bathyan et alterum Balthasarem de Alap vicebanos dicti Regni Sclavonie ut actores ab una, ac egregios Nicolaum Kerhen de Belosowcz necnon Franciscum Pethew de Gerse ac dominam Sophiam relictam condam Nicolai Akacii de Zenthleek et alios certos familiares eorumdem uti in causam attractos, partibus ab alia, in praesenti nostra congregacione festi Conversionis Beati Pauli Apostoli proxime praeteriti hic Crisii celebrata, per Gregorium litteratum de Mykola, legitimum procuratorem dictorum in causam attractorum in personis eorumdem quedam littere serenissimi Principis domini Lodovici Dei gracia regis Hungarie et Bohemie etc., domini nostri generosissimi preceptoriae super facto cuiusdam novi iudicii pro parte pretactorum in causam attractorum contra dictos actores emanate coram nobis in iudicio fuissent exhibite et praesentate. Mox Iohannes litteratus de Oresya pro prefatis actoribus cum procuratoriis litteris iudicis curie regie in eandem nostram exurgens presenciam et paria earundem in transumpto litterarum nostrarum per nos eisdem actoribus dari postulavit iurium eorumdem ad cautelam, quarum tenor talis est: Lodovicus dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris reverendo in Cristo patre, domino Petro Beryzlo, episcopo ecclesie Wesprimiensis ac Regnorum nostrorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bano et magistro Prothonotario ac vicemagistro Regni nostri Sclavonie necnon iudicibus ac universitati nobilium

comitatus Crisiensis salutem et gratiam. Exponitur Maiestati nostre in personis fidelis nostri egregii Nicolai Kerhen de Belosowcz ac generose domine Sophie de Berschyanowcz relicte videlicet egregii condam Nicolai Akacii de Zenthlelek, filie videlicet alterius condam Nicolai Thurbelthffy de dicta Berschyanowcz, quod cum hiis superioribus diebus homines et familiares egregiorum Balthasaris de Bathyan et alterius Balthasaris de Alap, dictorum Regnorum nostrorum vicebanorum cum quodam viceiudice nobilium prefati comitatus Crisiensis cum pro exactione presentis subsidii Maiestati regie et ad castra finittima in isto Regno nostro Sclavonie pridem oblata, tum etiam pro exigendis aliis pecuniis ad rationem dictorum Regnorum deputatis et similiter oblatis ad quedam bona praefatorum exponencium transmissi fuissent, ubi videlicet prout et quemadmodum ipsis exponentibus dictum extitit, commocio quorundam rusticorum sive popularium facta fuisset eosdemque homines dictorum vicebanorum et viceiudicem nobilium a talismodi exequuacione repulerit, tamen non de commissione scituque et voluntate ipsorum exponencium ea patrata fuissent, sed ex proprio eorum motu commocio ipsa facta extitisset et quamvis praefati exponentes ex parte eorundem iobagionum suorum, si qui videlicet contra dictos homines vicebanorum et viceiudicem nobilium dicerentur insurrexisse iuxta continencias decretorum huius Regni superinde editorum iudicium et iusticiam facere et impendere parati fuerint, prefati tamen vicebani et iudex nobilium in iam prefata congregacione generali regnicolarum prefati Regni nostri Sclavonie Crisie celebrata, etiam ex parte prefati Nicolai Kerhen et annotata domine Sophie exponencium iudicium et iusticiam habere volencium, eisdem iuramenta quinquagesimose nobilibus de ipsorum innocencia vigesimo quinto die festi Epiphaniarum Domini proxime venturi contra partes adversas deponendo adiudicassetis universosque colonos eorundem exponencium manibus praefatorum vicebanorum ac iudicis nobilium tanquam innocentes (!) dandos et assignandos fore decrevissetis quod directe contra iura dictorum Regnorum et libertatem dicti Regni Sclavonie vergeret et cederet. Unde supplicatum extitit Maiestati nostre pro parte eorundem exponencium, ut ipsis superinde de opportuno remedio providere dignaremur. Nos itaque accepta et intellecta supplicatione eorundem nolentes eosdem Nicolaum Kerhen et dominam Sophiam exponentes sine quorum ut dicitur scitu prefata commocio facta fuisse dicitur, indebite opprimere pati dictosque iobagiones dictorum exponencium ex improvise alienari ab eisdem. Id eisdem annuimus et concessimus ut ipsi in facto dicti iuramentalis deposicionis per vos, ut dicitur ipsis, in causa premissa adiudicate novum iudicium a vobis recipere de prescriptisque iobagionibus ipsorum in facie bonorum suorum, coram uno iudice nobilium dicti comitatus Crisiensis iudicium facere valeant atque possint. Quare volumus et fidelitati vestre harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus causam premissam per vos in facto prefati iuramentalis deposicionis latam, non obstante priore adiudicacione vestra et processibus eiusdem singulis hucusque qualitercumque sequutis in prima Congregatione regnicolarum prefati Regni nostri Sclavonie rursus in vestri presenciam reassumere auditisque praefatorum exponencium et iam dictorum vicebanorum et iudicis nobilium, novis proposicionibus et responsionibus secundum Deum et eius iusticiam denuo et ex novo revidere et readiudicare, praefatumque iudicem nobilium illius comitatus Crisiensis ad faciem bonorum ipsorum exponencium transmittere debeat, coram quo dicti exponentes de dictis iobagionibus ipsorum si scilicet qui rei inventi fuerint dictis vicebanis et iudici

nobilium iudicium facere et iusticiam impendere debebunt, et tandem si iidem exponentes super eiuscemodi nova adiudicatione vestra in facto ipsius iuramentalis deposicionis prius adiudicate per vos facta contentari voluerint, extunc aliud habere nolentes, causam premissam simulcum cunctis processibus suis absque omni gravamine dictorum exponencium ampliorique subterfugio et difficultate aliquali in presenciam personalis presencie nostre per litteras vestras ipsis partibus per vos prefigendas transmittere modis omnibus debeatis et teneamini et aliud nullomodo facturi presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude in festo Beate Katherine virginis et martyris. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo sexto. Unde nos tenorem pretactarum litterarum dicti domini nostri Lodovici regis preceptoriarum de verbo ad verbum sine diminucione et augmento aliquali presentibus litteris nostris patentibus transscribi et transsummi facientes eisdem actoribus duximus concedendas, iurium eorundem ad cautelam, communi iusticia suadente, presentes autem sigillis iudicum nobilium comitatus Crisiensis fecimus consignare. Datum Crisii predicta secundo die diei Congregacionis nostre prenotate. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo.

Mađarski državni arhiv u Budimpešti, Diplomataikai levéltár, br. 101511.

IV

SELJAČKA BUNA NA VLASTELINSTVIMA BELI I IVANCU 1568—1569. GODINE

O seljačkoj buni koja je 1568. i 1569. zahvatila vlastelinstva Belu i Ivanec, posjede obitelji Pethö de Gerse, saznali smo nedavno zahvaljujući spisima Arhiva obitelji Festetić u Mađarskoj.

Buna je, čini se, izbila zbog povećanja naturalnih podavanja i tlake. Ali seljaci su kao svoj glavni zahtjev zatražili da se obnovi važnost privilegije belskog priora Ivana Paližne iz 1396. za stanovnike »libere ville« u Ivancu i da se odredbe te privilegije primijene na sve podložnike vlastelinstva. Ta je privilegija, inače, propisivala feudalne terete stanovnicima nekadašnjeg trgovišta u Ivancu (»villa Sancti Johannis«). Kao što je inače slučaj u svim sličnim privilegijama, glavno podavanje tih stanovnika bila je novčana daća. Tlaka je iznosila samo desetak dana na godinu. Borba seljaka za tu privilegiju bila je zapravo borba za radikalno smanjivanje svih feudalnih tereta.

Prema zapisima vlastelina Ladislava Pethöa (»o događajima, kako bi ih se spomenuli i naši potomci«), buna je započela 5. travnja napadom seljaka na kaštel u Ivancu. Naoružani seljaci iz sela oko Ivanca otišli su, kako piše Pethö, u »njemačku državu« (nemet országbán). Vjerojatno se radilo o namjeri seljaka da se isele u Štajersku. Čini se da je ta namjera navela Pethöa da se prema pobunjenicima odnosi obazrivo. Poslao je za njima plemićkog suca s pozivom »da se vrate kući kao da nisu ništa napravili«.

U svibnju 1568. seljaci na posjedima oko Bele izveli su također nekoliko oružanih akcija i zauzeli belski majur.

Prema Pethöovim zapisima, pobunjenici su se 28. svibnja vratili iz »njemačke države«. Već 30. svibnja održani su s njima u Beli prvi pregovori. U tim su pregovorima, osim banskih izaslanika i vlastelina, sudjelovali okolni feudalci Šimun Keglević, Petar Ratkaj, Stjepan Bradač i neki plemići.

Feudalci su energično odbacili zahtjev pobunjenika da se prizna važnost isprave priora Paližne iz 1396. godine. Zatražili su da ban vojskom uguši tu bunu. »Neka Vaše prečasno gospodstvo zbog budućeg mira jadne Kraljevine predusretne buduće zlo« — pisali su okupljeni feudalci biskupu i banu Jurju Draškoviću — »da u vrijeme banovanja Vašeg prečasnog gospodstva seljaci ne bi oduzeli slobodu gospodi i plemićima Kraljevine i da se ne bi prolijevala nedužna krv kao u doba križara u Ugarskoj.«

Čini se da je upravo ova grupa velikaša postavila pitanje seljačkih pobuna i nemira na zasjednju hrvatskog sabora 24. lipnja 1568. Sabor je zaključio da se seljački nemiri moraju suzbijati oružjem, čime se očigledno htio radikalizirati odnos bana prema pobunjenicima na vlastelinstvima Beli i Ivancu.

Ban je doista najoštrijim prijetnjama već idući dan zatražio od tih seljaka da odlože oružje i budu pokorni svojoj gospodi. »Ako još bude-
mo čuli za neku vašu bunu« — prijetio je biskup — »tako ćemo vas kazniti svim prikladnim i za to potrebnim sredstvima da ćete se zbog toga kajati ne samo vi, već će to možda oplakivati i vaša djeca.«

Ustanici su u rujnu 1568. obnovili oružane akcije. Ali biskup ipak nije na njih napao vojskom. U listopadu su s buntovnicima održani drugi pregovori, na kojima su utvrđeni feudalni tereti svih podložnika tih posjeda.

Mir je, međutim, uspostavljen tek na trećim pregovorima između vlastelina i pobunjenika, koji su obavljani početkom 1569. pred banom i biskupom Draškovićem. Posebnim ugovorom ponovo su kmetovima propisani feudalni tereti. Utvrđeno je da se desetina plaća u novcu, a smanjene su i seljačke radne obaveze. Tako je buna na vlastelinstvima Beli i Ivancu završila djelomičnim uspjehom pobunjenih seljaka.

1.

1568. V 30. *Bela*

Grupa velikaša i plemića opisuje pobunu seljaka u Beli i Ivancu i traži od bana i biskupa Draškovića da je najenergičnije uguši.

Reverendissime domine, domine nobis semper observandissime, servici-
orum nostrorum debitam commendationem. Vestrae Reverendissimae Domina-
tionis significare voluimus, qualiter nos rogati per egregios dominos Benedic-
tum et Ladislaum Pethew, vicinos nostros, huc ad castellum Iwancz venimus,
ubi Dominos Joannem Forchych vicebanum et alterum Joannem Petryche-
wych viceprothonotarium Regni, Gregorium Myndczenthy magistrum curiae
Vestrae Reverendissimae Dominationis, et Gasparem de Drwskocz notarium

huius comitatus Varasdinensis, speciales commissarios Vestrae Reverendissimae Dominationis tanquam Bani huius Regni Sclavonie, ad sedandas et consopendas controversias inter praefatos Dominos Pethew et colonos castrum illorum Bela et castelli Iwancz, per insurrectionem per praefatos colonos contra dominos illorum terrestres praefatos motas, invenimus. Ubi nos, intellecta felici voluntate et admonicione Vestrae Reverendissimae Dominationis, ut bono modo tumultus et insurrectio praefatorum colonorum per bonum tractatum inter partes una cum praefatis commissariis Vestrae Reverendissimae Dominationis sopiri potuisset, laboravimus dictosque Dominos Pethew ad omnia bona et tranquillitatem, ut et ipsi coloni sine aliqua lesione in residentia illorum manere potuissent, praefatique Domini Pethew instar aliorum minorum et nobilium Regni dictos colonos illorum in futurum tenerent et conservarent, satis superque sollicite tractavimus, dictosque colonos cum praefatis commissariis Vestrae Reverendissimae Dominationis per praefatos Dominum Vicebanum et Gasparem Drwskoczy admonuimus, qui coloni aliquot personis cum pariis quarundam litterarum quondam Reverendi Joannis de Palysna ordinis Sancti Joannis Jerosolimitani prioris de Bela in simplici transumpto litterarum quondam domini Mathkonis de Talowcz Bani Regni Sclavonie et domini castrum Bela super certis libertatibus solummodo villici et hospitem ville Sancti Joannis in districtu castrum Bela existentis cum quadam clausula per praefatum quondam Dominum Banum in confirmatione addita, ut praefati hospites ville Sancti Joannis dicto Domino Bano, tunc eorum legitimo domino, et successoribus suis semper debitam obedientiam praestare deberent, anni 1441. in Prodawycz emanatas, in presenciam dictorum Minorum commissariorum et nostram destinatis, responderunt, se obedientes velle fore dominis illorum terrestribus, ut illos in praefata libertate illorum iuxta continentias praefatarum litterarum dicti quondam Joannis prioris omnes tamen et singulos colonos non tantum ville Iwancz, sed et cunctarum pertinentiarum castrum Bela et castelli praefati Iwancz, ita ut privilegia huiusmodi, ipsorum Zagrabie per dominos capitulares revideantur, conservare velint et debeant. Alioquin ipsi coloni omnes ex bonis praefatorum Minorum Pethew discessuri essent, qui domini Pethew per praefatos Dominos commissarios Vestrae Reverendissimae Dominationis penes decreta Regni revideri iuridice fecerunt, utrum huiusmodi privilegia dictorum colonorum, quibus ab annis tot praeteritis, et potissimum tempore Comitum Cilie, Jacobi Zekel, Joannis ducis Corvini et patris ipsorum Thome Pethew, minorum scilicet praetitorum castrum Bela, abusi sunt, sed praestiterunt servicia instar aliorum colonorum Regni, vigorosa sunt, et praesertim propter immeritam insurrectionem praefatorum colonorum, invasiones allodiorum, captivaciones officialium et servitorum, et castelli ipsorum praefati Iwancz, tempore nocturno, cum in his, prout in ipsis privilegiis dictorum colonorum continetur, non debitam obedientiam sed infidelitatem dominis suis praestiterunt, dictaque privilegia per Dominos commissarios praefatos Vestrae Reverendissimae Dominationis invigorosa ex causis et rationibus praescriptis comperta sunt, et sic per praefatos Dominos Commissarios et nos quoque dicti coloni semel, bis ter et quater feliciter admoniti dictique Domini Pethew postulacionibus, Minorum commissariorum et nostris in omnibus obedientes (?), dicti coloni cum in maxima acie armati extra privilegia praescripta et libertates illorum veteranas, et ita ut per Dominos capitulares revideantur, in nullis dominis illorum praefatis obtemperaturos se renunciaverunt, prout hec omnia fusius Vestra Reveren-

dissima Dominatio ex relatibus praefati Domini Gregorii Mintzenti intelligere dignetur, quare Vestrae Reverendissimae Dominationi uti domino et Bano dignissimo supplicamus, ut Vestra Reverendissima Dominatio ob publicum (!) quietem totius huius afflicti Regni praeveniat huic futuro periculo, cum non tantum hos rusticos, sed omnes tocius Regni, si his facinus impune pertransierit, contra dominos suos terrestres insurrecturos intelligimus, ne tempore Banatus Vestrae Dominationis Reverendissimae libertas dominorum et nobilium Regni per rusticos illorum adimetur (!), et innocens sanguis, uti tempore cruciferorum in Hungaria effundatur. Cuius mali statim affuturi nisi Vestra Reverendissima Dominatio missis exercitibus non praevenit, verendum est, quod et vicine quoque provincie tumultum tantorum rusticorum Regni vix sedare poterint. In reliquis Vestram Reverendissimam Dominationem deus... conservet. Datum ex praescripto castello Bella die dominica Exaudi anno Domini 1568.

Simon Keglwych
Petrus Rathkay
Stephanus Bradach
Petrus Kastelanffy
Bernardus Thuroczy
Wolfgangus Dudych
Georgius Suppanych

Martinus Keczy
Joannes presbiter Crapinensis
Christophorus Bedekowych, iudex nobilium
Gregoris Bozyak
Adam Herkffy
Balthasar Preloczki (?)

Mađ. drž. arhiv u Budimpešti, P—235, Spisi obitelji Pethö de Gerse, Comitatus Varasdinensis, nr. 65.

2.

1568. VI 25.

Zagrebački biskup i ban Juraj Drašković naređuje kmetovima Bele i Ivanca da obustave bunu i pokore se svojoj zemaljskoj gospodi.

Georgius Draskowyth ecclesiae Zagrabiensis episcopus, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae banus ac Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarius etc. Universis et singulis incolis de Bela et Ivancz colonis egregiorum Benedicti et Ladislai Pethew de Gersse etc. Salutem cum favore. Expositum est nobis qualiter vos arma contra dominos vestros praefatos sumpta ad requisitiones quoque et aliquod mandata nostra, nondum deposuissetis, sed adhuc arma versetis et aliqua ex... rebellicos, cum tamen etiam ad nos personaliter praecipuis ex vobis, qui ad nos venerant, firmissime id commiseramus, ut vos abiectis et depositis armis omnibus, dominis vestris obedientes et subditi sitis.

Noveritis igitur nos hanc vestram pertinentiam etiam Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestati significasse, et in ista quoque praesenti Dieta ex permissione Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis in civitate Montis graecensis Zagrabiensis celebrata pari et unamini dominorum regnicolarum consensu statutum et conclusum est, ut eiusmodi inobedientes et rebelles, omnibus opportunis remediis puniantur et ad obedientiam cogantur.

Quapropter hortamur vos et vestrum singulos atque autoritate officii nostri qua in praesentiatum fungimur, firmissime comittimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, earumque notitia habita, statim, absque ulla ulteriori dilatione et mora, cunctas simultates et arma omnia deponatis et quilibet vestrum ad suam propriam domum revertatur, Dominisque vestris terrestribus praefatis obedientes sitis vosque sua... quemadmodum... decet veros ac bonos colonos, cunctaque servitia et labores solitos et justos praefatis dominis vestris praestare debeatis et teneamini. Quod nisi feceritis ad hoc ultimum iam in hoc re ad vos mandatum, atque si quamvis ulteriorem rebellionem de vobis senserimus, nos ita in vos animadverterimus cunctis opportunis et ad id necessariis remediis, ut non solum vos ipsos huius facti poeniteat, sed fortasse etiam liberi vestri graviter defleant. Secus igitur nulla ratione facere audeatis. Praesentes autem post earum lecturam exhibenti restituantur.

Datum in arce nostra Zagrabiensi feria sexta proxima post festum Beati Joannis Baptistae. Anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo octavo.

Idem Episcopus
Banus

E. Lyppay

Mađarski državni arhiv u Budimpešti, Arhiv obitelji Festetić, Spisi obitelji Pethö de Gerse, Acta diversarum comitatuum, Comitatus Varasdinensis, br. 66.

3.

1569, poslije 4. II

Kroničarski zapis Ladislava Pethöa de Gerse o pobuni kmetova u Beli i Ivancu 1568—1569.

5. travnja 1568. pošli su svi stanovnici Ivanca oružanom rukom na nas i tako svi skupa došli do kuće Martina Lancića: Jurja Lancića pretukli su na smrt; kod kuće Martina Lancića ostavili su koplje (ražanj), da ga nataknu na njega, čim ga uhvate.

6. aprila otišli su, svi i naoružani, sa naših posjeda u njemačku državu, ostavivši ovdje žene, djecu i stoku. Na dan sv. Filipa i Jakoba poslao sam seljacima suca Krištofa Palfija s pismom bana i biskupa i Franju Dragača s obaviješću, neka se vrate kući, kao da nisu ništa napravili.

U nedjelju poslije blagdana sv. Filipa i Jakoba pošli su i kmetovi iz Bele, naoružani, za njima; u nedjelju »Jubilate« uhvatili su suce, silno ih istukavši i svezavši, i Martina Lancića; toga dana poslao sam vratara Andriju u Lepoglavu, no i njega su svezali i povelili sa sobom na trakošćanski posjed.

11. maja otišli su na belski majur i zauzeli sve: majur, zarobili upravitelja (valpota), župane i pastire oružanom rukom i nasilno.

28. maja došli su seljaci kući iz njemačke države.

30. lipnja pozvali smo k nama mnogo gospode i plemića, vicemeštra, suce, radi suđenja, jer nisu (kmetovi?) htjeli biti podložni nikakvoj pravdi niti poslušnosti.

(Ja, Laszlo Pethö, napisao sam o ovim događajima, neka ih se spominju i naši potomci)

12. septembra ubili su seljaci mog suca Pavla u Ponikvi.

22. septembra otišli su seljaci mom upravitelju (valpotu) u* i kod njegove kuće ga istukli i tamo oteli od mog poreza 20 forinti.

1569. u petak poslije blagdana sv. Bogorodice (Svijećnice), svi su naoružani otišli prema selu Ivanec, i došli do kuće Brleka Vinkovića i oteli njegovo vino, slaninu i novac i sve što su tamo našli, i mog lugara, koji ih je molio da to ostave meni, istukli su na smrt i tako odveli sa sobom. A htjeli su jurišati i protiv mene na grad (tvrđavu). U subotu poslije toga došli su u Gačice i oteli mom slugi Petru 30 vedara vina, 25 forinti gotovine, i tri talira u srebru, slaninu i raznu stoku, sve što su tamo našli.

Na poleđini: O otporu (buni) naših kmetova protiv nas.

Mađarski državni arhiv u Budimpešti, P-235, Arhiv obitelji Festetić, odio »Gersei család levéltára«, Miscellanea antiqua, 150 cs., no 56. Prijevod s mađarskog.

* Riječ se ne može sa sigurnošću pročitati. Najvjerojatnije glasi »kasasokhoz«, a značenje nismo mogli sa sigurnošću odrediti.

V

PAZINSKA BUNA 1570—1571.

Seljačka buna u pazinskoj grofoviji 1570—1571. može se ubrojiti među veće seljačke bune u XVI stoljeću.

Prema mišljenju Camilla De Franceschija pazinsku je bunu izazvalo stvaranje urbara iz 1571. godine. Popisivanje stanovništva za taj urbar izazvalo je seljake na bunu jer su sumnjali da će se tim urbarom povećati njihovi feudalni tereti.¹ Uzroci pazinske bune bili su, međutim, dublji. Godine 1570. pojačan je feudalni pritisak u čitavoj Kranjskoj, a u njenu sastavu nalazila se od sredine XV stoljeća i pazinska grofovija. Među novim teretima najteži je bio vinski porez, jer je 1570. određeno da kmetovi plaćaju porez na cjelokupno proizvedeno vino, a ne samo na ono koje se izvozi.

Novi vinski porez izazvao je gibanja među seljacima u Dolenjskoj, na Krasu i u Vipavskoj, a u pazinskoj grofoviji izbila je buna.²

Buna je u pazinskoj grofoviji počela u studenom 1570, vjerojatno za vrijeme ubiranja novog vinskog poreza. Zemaljski upravitelj Kranjske prenio je 28. XI 1570. vijest o izbijanju bune nadvojvodi Karlu. Nadvojvoda je zatim naredio da se razmotre mjere koje treba poduzeti za njeno suzbijanje. U samoj grofoviji dolazilo je svakodnevno do oružanih sukoba između seljaka i pazinskog kapetana, koji je s 20—40 konjanika uporno nastojao utjerati feudalne dace. Mnogo naseljenih Čića iselilo se nazad u Tursku.

Na kraju 1570. nemiri u pazinskoj grofoviji sami su se po sebi stižali. Na smirivanje seljaka djelovali su zemaljski povjerenici, koji su na svoju stranu pridobili seoske župane. Župani su se ogradili od kolovođa bune.

Kranjske su vlasti 8. XII 1570. odlučile da se u grofoviju ne šalje zemaljska vojska. Ali su ipak raspravljale o eventualnim akcijama i mjerama za potpuno ugušivanje bune.

Buna se sredinom 1571. ponovo rasplamsala. Zemaljski poglavar Kranjske Herbert Auersperg naredio je 13. VIII da se pazinski pobunjenici odmah kazne oružanom silom, ali to nije bilo učinjeno. U jesen 1571. u bunu se uključilo oko 2000 seljaka. Pazinski kapetan, Leonhard Attems žalio se 1. IX 1571. kranjskim vlastima da je neprekidno zauzet utjerivanjem feudalnih daća i poreza na vino. O porezu na vino namjeravao je 3. IX 1571. održati skupštinu sa županima iz cijele grofovije.

Kranjske su vlasti u rujnu 1571. predložile da se za ugušivanje pazinske bune mobilizira oko 3000 vojnika i da se u Pazinu postavi jaka vojnička posada. Bile su zabrinute da se buna iz Istre ne proširi u druge krajeve Kranjske.

Nadvojvoda je, međutim, odlučio da se buna tiho uguši. Prema njegovim uputama trebalo je bez upotrebe velike vojske pohvatati kolovođe bune. Prema jednom izvještaju iz 1574. taj je zadatak u jesen 1571. obavio Leonard Attems. On je uhvatio i dao pogubiti kolovođe pobunjenih seljaka.

¹ Camillo De Franceschi, *Storia documentata della Contea di Pisino*, Venezia 1964, str. 82–83.

² Grafenauer, *Kmečki upori na Slovenskem*, Ljubljana 1962, str. 184–185.

1.

1570. XI 28. Ljubljana

Zemaljski upravitelj Kranjske barum Eck-Ungerspach šalje nadvojvodi Karlu pismo zemaljskog poglavara Kranjske iz Pazina u kojem se izvještava o izbijanju seljačke bune u pazinskoj grofoviji.

Durchleuchtigster Ertzhertzog... Und gib Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist zu vernehmen, dass mir in diser Stundt ungefährlich umb 7 Uhr vor Mittag ain Schreiben von Euer Fürstlichen Durchlaucht Rath und Landshaubtmann in Crain von Mitterburg zukhomen, als Euere Fürstliche Durchlaucht aus eingeschlossener Copi genedigist zusehen. Wiewol ich nun gehorsamist in khainen Zweiffl stelle, dann gedachter Herr Landshaubtmann werde Euer Fürstlichen Durchlaucht solliches gleichermassen zugeschriben haben, oder noch thuen. Jedoch hab ich für eine sondere Notturft eracht, ob villeicht sein Pott durch die auffrüerischen Underthanen aufgehalten, oder ime Pott sonst was under wogs zustüende, solliches an Euere Fürstliche Durchlaucht bey disem eigenen Potten gehorsamist gelangen zu lassen, darüber nun Euere Fürstliche Durchlaucht als Herr und Landfürst genedigiste Einsehung zuet-huen wissen werden... Datum Laybach in Eyl den 28. Novembris anno 1570.

Cito, cito, cito, cito, cito, citissime

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6. snopič 9. Koncept.

2.

1570. XII 2. Graz

Nadvojvoda Karlo nalaže kranjskim vlastima da se posavjetuju o mjerama koje treba poduzeti protiv pobunjenih seljaka u pazinskoj grofoviji i predlaže da se u tajnosti mobilizira zemaljska vojska.

Carl... Erzherzog von Österreich... Edl, lieb, getreu, Wir haben dein Landtsverwesers Schreiben des Datum des achtundzwanzigsten Tag Novembris jungstverschinen, die thätliche Handlung, so sich in unserer Graffschaft Mitterburg zuegetragen, betröfendt, vernomen, und wiewoll du darine vermeldest, wie du in khainen Zweiffell stöllest, dass uns von unserm Landtshaubtman in Crain solliches auch zuegeschriben werde, so ist aber bishero unser Regierung und Camer von dir Landtshaubtman noch nichts zuekhumen. Dieweil dann die unvermeidenliche Notturft erfordert, in einem solichen wichtigen Handl stattliche Ein- und Fürsehung zuthuen, so ist unser genädiger Bevelh, dass ir die Sach mit unsern Landt-Rätten, auch mit andern unsern Landtleutten, sovill ir dern an der Handt haben mügt, die Sahen nottürftiglich beratschlaget, was hierinnen fürzunehmen sein möcht, und mittler Weill alle notwendige Fürsehung thuet, damit weitrer Unratt verhüett werde, und insonderhait wöllet auch darauf bedacht sein, ob nit ain Notturft sein werde, damit man sich mit der Rüstung, und in anderem Wög in der Still zeitlich gefasst machet, wo sich etwas mehreres erröget, dass man demselben begögnen khündet. Was ir auch für Fürsehung thuen werdet, und was sich in diser Handlung, oder in ander Wög verrer zuetragen wuerde, das wöllet uns yeder Zeit bey aignen gewissen Potten mit Eurn Ratt und Guetbedunkhen unverczogenlich zueschreiben. Daran thuet ir unsern gefälligen Willen und Maynung...

Commissio Serenissimi Domini Archiducis in Consilio

(slijede potpisi savjetnika).

Uz adresu:

cito, cito, cito, cito, citissime.

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6. snopič 9. Original.

3.

1570. XII 8. Ljubljana

Zemaljski upravitelj Kranjske barun Eck i vicedom Georg Höfer izvještavaju nadvojvodu Karla da nije pogodno mobilizirati zemaljsku vojsku za ugušivanje bune u pazinskoj grofoviji; ujedno ga obavještavaju da se zbog poreza na vino bune seljaci u »donjoj Marki«. Povjerenici su u pazinskoj grofoviji smirili seljake. Zupani su izjavili da je za nedavnu bunu krivo nekoliko drskih ljudi.

Durchlechtigster Erczherczog... Auff Euer Fürstlichen Durchlaucht genedigistes Antwort Screiben und Bevelch von anderem Tag gegenwertigs Monats Decembris uber mein Landtsverwesers Euer Fürstlichen Durchlaucht gethane

gehorsamiste Erinnerung des Mitterburgischen Tumults halben, darinnen uns genedigist aufferlegt wirdt, dass wir die Sache mit Eurer Fürstlichen Durchlaucht Landt Rhäten, auch anderen Eurer Fürstlichen Durchlaucht Landtlauten, sovil wir deren an der Handt haben möchten, nottürftiglich berathschlagen, was hierinnen furzunehmen sein möchte, und mitler weil alle notwendige Fürsehung thuen, damit weiter Unrhat verhüet, un insonderhait darauf bedacht sein, ob nit ain Notturft sich mit der Rüstung und in anderem Weg in der Still zeitlich gefasst zu machen, wo sich etwas merers erreget, dass man demselben begegnen khündet. Was wir auch für Fürsehung thuen, und was sich in diser Handlung oder in anderem Weg ferrer zutragen würde, solches Euer Fürstlichen Durchlaucht jederzeit bey aignem gewissen Potten mit unserm Rath und Guetbedunckhen unverzogenlich zuschreiben sollten. Haben wir an gestern mit etlichen Herren und Landleuten, sovil deren alhie gewest, die Sachen in getreue vleissige Beratschlagung gezogen, und gehorsamst für erachten angestehen, weil der Handl Eur Fürstlichen Durchlaucht hievor durch den Herrn Landeshaubtman und seine zugeordnete Commisarien, auch etlich dazzu erbetten Landsleut mit ihrem rhätlichen Guetbedunckhen zugeschriben worden, weliches ir Schreiben Euere Fürstliche Durchlaucht unseres underthenigisten Erachtens nummals genedigist werden empfangen haben, dass also Euer Fürstlichen Durchlaucht genedigiste Resolution darüber zuerwarten sein wölle. Sovil aber die angezogene Rüstung belanget, hetten sich Euer Fürstliche Durchlaucht genedigist zuerinnern, wasmassen und wohin dieselb, nämlich wider den Erbfeind christliches Glaubens den Türckhen in jüngstem Landtag durch die gehorsamisten Stände bewilligt worden. Und wiewol nit zuerachten, dass die Sache dahin gerhaten solle, dass die Landtsrüstung von nöten sein werde, jedoch wo es gleich disen Weg erraichet, dass zubesorgen, die Landtleut sich hierzu schwerlich aus nachfolgenden Bedenckhen gebrauch lassen würden, dann die Landtsrüstung zu ainem solchen Thuen und wider aine solche Menig in ainem gepürgigen Ort vil zu schwach, und wo sy gleich starckh genug wäre. So khönnte man doh so still und unvermärt hinein nit khommen, und ob schon auch (?) vermelte Landtsrüstung hinein gebracht, so mügen sich die Underthanen gar baldt auf die anrainende frembde Ort, dahin man nach inen nit greiffen darff, begeben. Neben dem allen, dass mit der Landtsrüstung solches gar in khainen Weg zuethuen ist, fürnemblich zuerwegen. Weil des newen Wein Anschlags halben in der underen March von den Underthanen hin und her an mer Orten solch aine auffrüerische Rede gehort werde, in massen solches Euer Fürstlichen Durchlaucht hievor gehorsamist zugeschriben worden, wo sich die Landtsrüstung hinein begeben, und die Underthanen solches gewar nehmen sollten, dass sich gar baldt in der Underen March zwichen dem schwirigen gemainen Mann was dergleichen erregen, und den Landtleuten mit der Rüstung volgendts der Pass in den Gepürgen, Wäldern und one das schrofigen und engen Weg gar leicht verlegt werde, dass sy, wie man sagt, zwischen Thür und Angel verschlossen weder hinein noch heraus mochte. Aus walchen jetz vermelten und anderen merbetraglichen Ursachen die Landtsrüstung, ob gleich die Not vorhanden, dahin nit zu gebrauchen, noch sich darauff zuverlassen ist. Über solches auch wol zubedenckhen, wo sy die Mitterburgischen Underthanen jetzo als baldt bey diser Still ainen Gewalt aus disem Euer Fürstlichen Durchlaucht Fürstenthum Crain wider sy sehen würden, dass es inen villaicht zu Veränderung irrer Gemuetter und Abfall Ursach geben möchte. Wie dann Euer Fürstlichen

Durchlaucht solches alles derselben von Gott begabtem hoch erleuchtenem Verstandt noch merers genedigist zuerwegen haben.

Und viel hievor durch ernannte Euer Fürstlichen Durchlaucht Herren Commissarien, als fürkhommen, alle guete nottwendige Fürsehung alda zu Mitterburg geschehen, und durch den Verweser daselbsten nichts ferres heraus, dass sich ain merer Unrhat zugetragen, oder was geferaliches erzeiget hette, geschriben, noch zu Khundt gethan worden, sondern fürkhombt, dass sich die Suppleut zum Thail noch vor die Herren Comissarien heraus verreisten, selbs bey inen den Herren Comissarien erzeigt haben, mit Entschuldigung, dass inen solche verloffne Handlung und Unfall (daran ettlich wenig böse verwegene Leut Ursacher wären) leid seye, dabey nun mer ain Reu, als ainicher weiterer böser Fürsatz zu spüren ist, so haben wir aus Rath der Herren und Landtleut noch der Zeit, und ausser Euerer Fürstlichen Durchlaucht ferrere genedigiste Resolution khaine merere Füsehung zuethuen oder Fürzunehmen gewusst. Welches Euerer Fürstlichen Durchlaucht wir zu undertheinigstem Bericht nicht verhallten sollen, mit dem gehorsamisten Erbietten, wo sich khünfftig in diser Handlung oder sonst in anderem Weg gichtes ferrer zutragen wurde, dass Euerer Fürstlichen Durchlaucht wir solches derselben genedigistem Aufferlegen nach, jeder Zeit bey aignem gewissen Potten mit unserem underthenigisten rhätlichen Guetbedunckhen unverzüglich berichten wollen. Und thuen Euerer Fürstlichen Durchlaucht uns er demüetigistes Vleiss bevelhen. Datum Laybach den 8. Tag Decembris anno 1570.

(Slijede potpisi zemaljskog upravitelja i vicedoma)

Uz adresu: Cito, cito, cito.

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6. snopič 9. Koncept.

4.

1570. XII 8. Ljubljana

Zemaljski upravitelj Kranjske barun Eck-Hungerspach i kranjski staleži podržavaju molbu sina župana iz Galijana, koji želi doći pred Nadvojvodu i dokazati nevinost svog oca, ubijenog za vrijeme nedavne seljačke bune.

Durchleuchtigster Ertzhertzog... Gehenwertiger Knab Mathia Ivich, weiland des durch die Mitterburgischen Underthanen im jüngsten Tumult erschlagenen Suppans zu Galian gelassener ehelicher Sun, hat uns angebracht, wie er willens sich zu Euerer Fürstlichen Durchlaucht hinaus zubegeben, und derselben umb aine Ergötzlichkeit, seines Vatters unschuldige Entleibung gehorsamist zu bitten, mit Anlangen, ime deswegen an Euere Fürstliche Durchlaucht dise unsere underthenigiste Fürgeschriftt, die er ime hoch erspriesslich zusein verhoffet, mitzutheillen.

Dieweil wir nun Euerer Fürstlichen Durchlaucht dises genedigisten christlichen Gemüets gehorsamist erkhenen, dass Sy allen verwaisten und Pupillen (sonderlich deren Elltern, wie alhie geschehen, in Euerer Fürstlichen

Durchlaucht Dienste verstorben und umkhommen) mit genedigster Hilff zuerscheinen, vatterlich genaigt stehen, so haben wir ime dieselbig desto williger ervolgen lassen, mit underthenigster Bitte Euerer Fürstlichen Durchlaucht, die geruehen ime armen Knaben sambt seiner Mutter und unertzogenen fünff Geschwistern (?) auf dass sy ires zugestandenenen grossen inigen (?) Laidts aine Ergötzlichkeit und Erquickhung empfaehen, in genedigstem Bevelch zuhaben. Dessen wird Gott der allmächtig ain reicher Beloner sein. Wir wöllen auch solches umb Euerer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamiste Zuverdienung uns auffhs hohste befleissen ... Datum Leybach den 8. Decembris anno 1570.

(Slijede potpisi zemaljskog upravitelja i kranjskih staleža)

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, svežanj 285, str. 2071, 2072, 2074. Koncept.

5.

1570. XII 8. Kranj

Zemaljski upravitelj Kranjske barun Josip Eck-Hungerspach predlaže vicedomu mjere koje treba poduzeti zbog izbijanja seljačke bune u pazinskoj grofoviji.

Wolgeborner, lieber Sun... heut dato, ungevarlichen zwo Stund vor Mittag, hab ich Eur Schreiben, auch die darin ligende Coperdt und daneben andere Schriffthen, alles den Mitterburgischen Tumult antreffendt, emphanen und wolgenomen. Davon mir der Weispott vor dreien Tagen, doch nichts lautens anzaigt. Weill aber Herr Landtshaubtman als Principal nit in Land, auch weiteres durch die Mitterburgischen nichts nachgesetzt oder verstanden, acht ich nit das der Handl in mora periclitieren, sondern gar wol wolgedachtes Herren Landtshaubtmans Ankunfft, die sih nit uber acht Tag, wie er mir geschriben, verziehen wirdt. Da man anders solhes in geheimister Enge, wie mir dann nit zweifelt, halten will, erwarten mag, alsdann all Sachen zuvorstatlichen, wie es wol die Notturfft evordert, zu peratschlagen, damit nit andere und merer verporgener Grymb auspreche. So bald nur (?) Her Landtshaubtman khumen, pitt ich mich solhes von stunden wissen lassen, so khumb ich hinab; zu mitler Zeitt hett ich gedacht, wovern es Euch fur guet ansieht, das Ier und ich von stunden zway dero Genneraln, darinnen dis Supleut und etlich aus ieren Milt gen Laibach ervordert werden, der Regierung zueschikhten, damit darein nit allain Laibach, sonder auch Tryesst oder S. Veitt am Phlaumb benendt, aldahin die Suppleutt und die andern zuerscheinen, ervordert wurden. Dann sollte dem Herrn Landtshaubtman ferner (?) rätlicher anstehen, sy die Supleutt gen S. Veitt am Phlaumb oder gen Triest zuervordern, welches ich mir auch paser (!) gefallen liess, weill der Namen Laybach, nachdem die Triester vor Jaren so lang daselbs erhallten, etbas Odiosum oder verdachtlich sein möcht, und die Genneral Malstatt nit ausweisen. Sy wurden sonderlich mit disem Furwandt nit erscheinen, und (?)

wellt nur (?) Ier Herr Schwager solh Schreiben in Euerem und meinem Namen aufrichten, mugt Ier miers zu der Fertigung heraufschickhen. Es wäre auch guett ain Wissen zu haben, von wannen der Uncossten, daran es nit abgeen khan, zunemen sein wirdt. Und schickh Euch hiemit alle Schrifften wider, mit Wunschung Euch und den Eueren vil Gluckh... Datum Crainwurg den 25. Tag Decembris anno 1570.

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6, snopič 9. Original.

6.

1570. XII 29. Ljubljana

Zemaljski poglavar Kranjske predlaže da se sastanak župana i svih zainteresiranih povodom bune u pazinskoj grofoviji održi u Rijeci, Trstu ili nekom drugom mjestu, do kojeg se može lakše doputovati.

Durchleuchtigster Ertzhertzog... Euer Fürstlichen Durchlaucht genedigsten Bevelch an derselben Rath Herren Landtsverwesern, Herrn Vitzdom in Crain und mich lautundt (so ettlich wenig Tag vor meiner Haimbkhunfft von Wihitsch alher geantwort) hab ich sambt den Überschickhten vier offnen general Mandaten und anderm, alles die Mitterburgerische Handlung betreffendt, gehorsamist vernommen. Weil aber des grossen Schnee halben an jetzo niemandts verraissen mag, der Ursachen dann angezogne Commission dissmals nit wol für Handen genommen, nach verricht werden khan, zu dem auch obgenannte meine Mit Commissarien und ich gehorsamist erachten, dass die Suppleut und iro Mitnachpern, von wegen geringern Unkhostens, villeicht eher und lieber geen Triesst, S. Veit am Flum, oder Senosetschach, als alher geen Laybach erscheinen, und die Commission an derselben Orten ettwo mit pesserer Gelegenhait als alhie zuhandeln sein möchte. So hab Euere Fürstliche Durchlaucht ich dass ain General hiemit widerumb gehorsamist übersenden, und daneben underthenigist bitten wöllen, die geruchen vier derselben nit allain auff Laybach sonder auch obgenannte Ort (wo uns den Commissarien die Sachen zum füeglichisten zuhandeln ansehen wirdt) genedigist stellen (?) umbfertigen, und uns dieselben mit dem fürderlichisten zukhomen zulaisten. So solle als dann Euer Fürstlichen Durchlaucht Bevelch durch mich und meine Mit verordnte Commissarien gehorsamist volzogen werden und an unserm möglichsten schuldigen Vleiss nichts erwinden... Datum Laybach den 29. Decembris diss ablaufenden 1570 Jars

(Auerspergov potpis)

Napomena: Cito, cito cito.

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6, snopič 9. Koncept.

1571. IX 1. Pazin

Pazinski kapetan Leonhard Attems javlja zemaljskom poglavaru Kranjske da zbog zauzetosti oko utjerivanja daća i poreza na vino, te zbog predviđenog sastanka sa županima cijele pazinske grofovije ne može doputovati u Ljubljano.

Wollgeborn, gestreng, ... Euer Herrschaft (?) Schreiben des dato stet Laibach den 29-ten Augusti hab ich erst nachten umb 4 Uhr nach Mittag empfangen. Darinen mir Euer Herrschaft (?) auferlegen, mich noch vor Sambstagen, des nun heudt ist, gen Laibach zu Euer Herrschaft zu verfuegen, des mir unmuglich ist, und aus der Herrn Schreiben vernim, dass sich der Herr Landtshaubtman auf der Fürstlichen Durchlaucht unsers genedigisten Herrn Ervordrung als heut nach Gratz verfuegen muess, und ich der khurtzen Zeit halben vor Seiner Herrschaft (?) Verruckhen gen Laibach nicht ankhumen khan, ich auch diser Zeit mit andern Irer Fürstlichen Durchlaucht Geschafften, als Zehenden und andern Pendten und Guldten fast beladen pin, auch zu Verrichtung derselben khain gewisse Person nicht hab, und uber des alles, nachdem ich der Herrn Verordenten Bevellich der Zapfenmass den Supleuten diser Grafschafft erst Nachten furgehalten, darauf sy auf nechsten Montag ein Termin sich mit ieren Potten und Nachpern zu underreden und entstschliessen pegert, den ich inen gleich also bewilligen muessen, derhalben am nachstkhumenden Montag die ganze Grafschafft Mitterwurg hue her erscheinen und iere Andtwurt mitbringen solle, khan und solle. Ist destohalben vor Montag nach Mittag oder Irchtagen (?) fruere Zeit von hinen nicht verruckhen, will alsdan als ein Gehorsamer erscheinen: Irer Fürstlichen Durchlaucht genedigisten Bevellich gehorsambist nachkhumen, auch der Supleuten und ganzer Grafschafft Andtwurd auf der Herrn Verordenten Bevellich selbst mitbringen: dis hab ich meinen g[enedigen] Herrnen zu gehorsamen Andtwurd nicht verhalten wellen... Datum Mitterburg den ersten Septembris anno 1571-ten.

(Potpis Leonharda Attemsa)

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6, snopič, 9. Original.

1571. IX 4. Ljubljana

Gašpar Mauritsch savjetuje vicedomu Kranjske mjere koje treba poduzeti protiv pazinskih pobunjenika. Predlaže da se u Pazin stavi jaki garnizon, da se potihno pohapse kolovođe bune, kako je predložio Nadvojvoda. Prekorava ujedno prijašnjeg pazinskog kapetana koji je izazivao krvave sukobe sa seljacima, tako da se mnogo Čića odselilo nazad u Tursku.

Elder, ehrenvester, gunstig Her Victhumb... zeig ich Euerer Herrschaft (?) auf den verlesnen Bevelh, Miterburg betreffen[d], wie die Rebeli und Radlfuerer one Beschward und sonder der Fürstlichen Durchlaucht Unkhosten

zu Gehorsam und wolverdienten Straff gebracht mochten werden, meinem gerigen Vestand so vill an.

Nit one ist es, das Ier Fürstliche Durchlaucht etc. genuessame Ursach hetten, solich und der gleychen Lauff one Parmhertzikeit zu straffen, und mit der Streng zu verfarren gebiethen. Weyl aber die Herren von Ossterreich noch bischer den Ruhmb (?) erhalten und jeder Zeit ieren Untherthonnen, woll auch iern Veinden, mit Gnaden entgegen gangen sein, etc. (?), wär noch mein ratlich Bedenckhen, das Ier Durchlaucht etc. dahin geratten wurd, damit Ier Durchlaucht etc. ain grosse (?) Bedenckhen, so vill Bluets zu vergiessen, da der Unschuldig mit dem Schuldigen villeucht dahin faren muest, allerpest (?) gesindt sein, und ier Verschuldung und wolverdiente Straff etwas ruiger anrichten, und der grossen und schwären Unkhosten, so darauf gen wurd, zum Teyl ersparen.

Und war meines Versehens, das ain Weg, alweil nun diser Handl schier in Vergessen khomen, Ier Durchlaucht etc. tatten als wo Sy disen Handl gar vergessen hetten, und beseczeten das Gslos Miterburg mit ainer starckhen Gwardia fur das Erst.

Und so man nun die Aufwigler und Ribelle, wie ich aus des Hauptmans Schreyben vernimb, warhafftig erkundigett, mochten die selbigen one sonderm Tumult, da der gemein Man die Ursach von stunden nit west, ainer nach dem andern zu Handen pracht werden, und algemach mit innen der Fürstlichen Durchlaucht etc. Bevelch nach in der Still verfahren werden, es geschach nit ier Viern, die andern, so sich schuldig wissen, wurden das Land raumen, oder aber des wie den andern geschehen, gewarthund sein.

Also mochten sy on sonderm Tumult und Uncosten gestrafft, und die Ubrigen on Endtperung zu Gehorsam pracht werden.

Im Fall aber da Ier Fürstliche Durchlaucht etc. jecz (?) mit der Scherff und grossen Uncosten verfahren wolten, so haben Ier Fürstliche Durchlaucht etc. dis Bedenckhen darauf, das es an Bluett vergiessen, da der Unschuldig mit dem Schuldigen hinfert, nit abgeen, und daneben das Landt verderbt, und der Handl nur erger wirt, was solt alsdan ainem Herrn ain odd Landt, dan ich bin noch wol ingedenckh, da Her Jacob von der Dur Hauptman zu Mitherwurg gewessen, wie er mit grosser schwarer Mue und Uncosten, da er oft mit 20, 30, 40 wolgerusten Pherdten also zu rechnen taglich aus geritten und mit inen schermutzellen muessen, da es zu beyden Seyten an Pluett vergiessen nit abgangen, wie man sich des bey im (ob er anderst lebt) erkundigen mag, was ist zu letzt geschehen, nach dem unther innen der merer Teyl Tschitschen, seynd sy mit Hauffen, was anders mandtlichs gebest, in die Thurkey getzogen, und disem Land (nach dem sy woll bekhandt) den meysten Schaden gethan, also das man ier vill mit schenen und guetten Wordten heraus lockhen muessen, deren ich letztlich selbst etlichen in Neuhauser Gericht Hueben geben, in massen der von Raunach und andere Herren und Landtleutt gethan haben. Und ob woll bey den Venedigern der Zeit ierer Rebelacion nit zu besorgen, so ist doch layder, wie wissendlich, der Turkh oder seine Schiff im Kolff, wer weys was sich fur Praticckhen zue tragen mochten. Das alles meine Ursachen und Bedenckhen, die Herren mögen sich vil pessers, als ichs verstee, entschliesen und der Fürstlichen Durchlaucht, meinem genedigisten Herrn, pessern und ausfuerlichen Bericht thuen, dan ich khan jecz nit lenger auf den Hauptman alhie worten, will ich anders nit das mein Armutey daran

ich mich, Weyb und Khind erhalten sole, zu Drummer gett, und thue mich Euch, meinen gunstigen Herren, bevelchen. Datum Laybach den 4 Tag Septembris 1571...

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6, snopič 9. Original.

9.

1571. IX 6. Ljubljana

Zemaljski upravitelj Kranjske barun Eck, vicedom Georg Höfer, pazinski kapetan Leonhard Attems i Nikola Bonomo predlažu nadvojvodi Karlu mjere za ugušivanje seljačke bune u pazinskoj grofoviji. Najpogodnije bi bilo uhvatiti kolovođe bune. Pobunjenika ima oko 2000 i kaznena ekspedicija od nekoliko stotina vojnika ne bi mogla obaviti posao. Predlažu stoga da se mobilizira 3000 vojnika i stavi jaka posada u Pazin.

Durchleuchtigster Ertzhertzog ... Auff Euerer Fürstlichen Durchlaucht dem derselben Rath und Landshaubtman in Crain, Herren Hörwarten Freyherrn zu Auersperg, auch uns Landsverweser, Viczdom und N. ainer Ersamen Landschafft Verordneten vom 13 jüngstverschines Monats Augusti ausgegangenen Bevelch, darinnen uns genedigist auferlegt wird, nachdem Euere Fürstliche Durchlaucht für ain unvermeidliche Notturft halthen, dass der Mitterburgischen Underthanen Rebellion, Muetwill und Frevel, anderen zum Abschrüch, in allweg gestrafft und lenger nit verzogen werde, Euere Fürstliche Durchlaucht aber ettwas unentschlossen, wie es am füglichisten geschehen möchte, dass wir demnach neben Euerer Fürstlichen Durchlaucht Land Rhäten, die Sache in vleissige Berhatschlagung ziehen, und Euerer Fürstlichen Durchlaucht als dann one allen Verzug bey aigner Posst unseren ausfürlichen Rath, was Euere Fürstliche Durchlaucht allenthalben under solcher Bestrafung fürzunemen umbständiglich zu schreiben, und die Sache umb sovil mer befürdern sollten, weil Euere Fürstliche Durchlaucht genedigist bedacht, derselben Pfandschafftscommissarien umb den Halben dis Monats Septembers hinein zuschicken, und durch dieselben das jenig, darauff Euere Fürstliche Durchlaucht sich genedigist entschliessen werde, ins Werck richten zulassen. Haben wir hernach underzeichnete Euerer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamiste Diener (nachdem wir zuvor wolgedachts Herrn Landshaubtmans und Herrn Casparn Mauritsch Auerer Fürstlichen Durchlaucht Landraths Maynung hierinnen vernommen) in Abwesen der Herren Verordneten, wälche zum Thail mit schwärer Leibs Schwachait beladen, und zum Thail in iren Ehafften verritten sein, weil die Sache khainen lengeren Anstand gedulden wölle, und ich Hauptman zu Mitterbug mich widerumben zu meiner anbevolhenen Hauptmanschafft bey disen gefährlichen Leüffen verfüegen müessen, an heut solliche Handlung in underthenigiste und vleissigiste Beratschlagung gezogen.

Und erachten für das erst selbst gehorsamist, dass gegen ernannte Underthanen irrer in mer Werg erzaigten Ungehorsam und Muetthillens halben anderen zum Exempl mit ernstlicher Straf zu verfahren, und das auffgeend Feur zeitlich zudempffen hoch von nöten sein wölle. Es wäre auch das fürträglichest, wo die Rädlfüerer aintziger weis ausser Expedition und son-

deren aufflauffenden Unkhosten in der Still zuhanden gebracht und irem Verprechen nach, unentgolten der Unschuldigen, gestrafft und also offene Kriegs Rüstung (die vilerley Beschwörung mit sich bringt) verhuëtt werden möchte.

Aber sovil uns nach aller hand Erwegung die Sache ansicht, tragen wir underthenigist Beysorg, dass sy, die Mitterburgischen Underthanen, als welche beyleüffig in die 2000 Mann starckh sein, scwärllich mit ain-, zwey- oder drey- hundert Schützen zu Gehorsam zubringen sein werden, sondern auf ir vilfältige bishero erzaigte Widerstössigkhait vil mer zu vermueten, wo nach ainem oder zweyen gegriffen, dass als bald die anderen samentlich mit gewherter Hand aufsteen, sich nit allein mit Gwallt widersetzen, sondern auch in ire Castell, deren nit wenig lägen, und offen Widerstand thuen wurden. Sollten nun solliche ain- oder 200 Schützen unverrichter Sache widerumb abziehen müessen, oder von inen den rebellischen Underthanen abgeriben werden, so haben Euere Fürstliche Durchlaucht selbst genedigist zuermessen, dass sy die Underthanen dardurch nit allein ain stärkeres Hertz zu merer Widerstössigkhait fassen, und ettwo die benachtberte, als an der Piuckh, Carst, Wippach und andern denselben Refier und andern Orten im Land, die ohne das schwirig sind, zu inen schlagen, sondern auch solliches Euer Fürstlichen Durchlaucht an derselben bisher erhaltenen fürstlichen Reputation (dass Sy bey derselben anschwelichen Fürstenthumen und Landen diser Grafschafft rebellische Underthanen nit in Gehorsam erhalten möchten) ettwas verklammerlich sein, und andere mer zu gleichmässiger Ungehorsam verursahen würde. Wie dann die Underthanen in disem Land, velche die Hueben bisher im Khauffrecht empfangen haben, auff deren zu Mitterburg erzaigte Ungehorsam, als heraus [?] fürkhombt, das Khauffrechtgellt zuraichen gänzlich verwidern [?] sollen.

Und wäre demnach zu Fürkhommung merers Unraths und Weiterung unser underthenigist rhätliches Guetbedunckhen, dass Euere Fürstliche Durchlaucht zu Erhaltung derselben fürstlichen Reputation alsbald und unverzüglich das Schloss Mitterburg mit 100 Püchssenschützen nottürfftlich besetzen, Beuelchsleut bestellen, und bis in die 3000 Man auffnemen, und dises Geschrey offentlich geen lassen, das Euere Fürstliche Durchlaucht entschlossen, die rebellischen Underthanen in derselben Grafschafft Mitterburg zustraffen, die jenigen aber, die von solcher Rebellion abstüenden, zu Gnaden auffzunehmen. Das würde unseres gehorsamistes Erachtens den rebellischen Mitterburgischen und villeicht auch anderen Underthanen, die jeczo ir Aug und Achtung auff sy haben, ain Schrecken machen, und vill, die sich ettwo zu inen zuschlagen Willens gewesst, von disem irem Fürsatz abhalten. Dass aber solches ausser 3000 Mann nit wol zuerrichten, ist Ursah, wo die Underthanen von irer Rebellion nit absteen, sondern sich in ire Castell versambeln sollen, dass auff solchen Fall die Notturfft erfordern würde, dieselben Castell zu belägern, zuerschleipffen, und sich dannach mit dem überigen Volckh, ob ettwo die Anrainenden sich gleichermassen entpören und disen zuziehen wollen, gefasst zuhalten. Derhalben dann auch wir underthenigist nit rhaten khönnten, dass von der Gränicz oder auss der Besatzung, mit Entplössung derselben, hiezu ainich Dienstvolckh genommen, sondern dieselben in allweg zur Fürsorg und merer Huet darinnen gelassen würden.

Auff dass auch solches bey der Herrschafft Venedig, als deren Dition an dise Euer Fürstlichen Durchlaucht Grafschafft Mitterburg anrhuert, nit ettwo

ainen anderen Verstand erraiche, so möchte Euere Fürstliche Durchlaucht durch der Römischen Kayserlichen Majestät, unseres allergenedigsten Herrn, Oratoren zu Venedig der Herrschafft alda disen Handl entdeckhen, und daneben sy die Herrschafft ersuehen lassen, nachdem Euere Fürstliche Durchlaucht entschlossen, ettliche derselben rebellische Underthanen in der Grafschafft Mitterburg zu gebürlicher Gehorsam zubringen, dass sy Euerer Fürstlichen Durchlaucht ain offenes Patent mitthailen wollen, wölche derselben rebellischen Underthanen auff ir Jurisdiction und Gebiett hinüber entweichen würden, dass sy dieselben widerumb herüber gefäncklich uberantworten lassen. Das wolle Euere Fürstliche Durchlaucht gleichermassen gegen innen auch thuen.

Was aber den aufflauffenden Unkhosten belangt (der schwerlich uber ainen Monat gewheren würde), möchte derselb von den rebellischen Underthanen nach gestillten Sache widerumb eingebracht werden. Und nachdem beschliesslich an jeczo wolgedachter Herr Landshaubtman in Crain, auch bede Hauptleut von Triest und Gradisch, und ettlich Landleut auss disem Land Crain und der fürstlichen Grafschafft Görz, wölche der Landsart umb Mitterburg pesser, als wir, erfahren, an Euerer Fürstlichen Durchlaucht Hof sein, so möchte Euere Fürstliche Durchlaucht dieselben mit irem rhätlichen Guetachten hierüber auch genedigist vernehmen.

Über wölches alles Euere Fürstliche Durchlaucht sich genedigist zuentschliessen haben, deren wir uns zu landsfürstlicher Gnade underthenigistes Vleiss bevelhen. Datum Laybach den 6. Septembris anno 1571.

(Slijede potpisi Eck-Hungerspacha, Höfera, Attemsa i Bonoma)

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6, snopič 9, koncept.

10.

1571. IX 6. Ljubljana.

Zemaljski upravitelj Kranjske barun Eck, vicedom Georg Höfer, pazinski kapetan Leonard Attems i Nikola Bonomo izvještavaju zemaljskog poglavara o dopisu kojim predlažu Nadvojvodi mjere za ugušivanje bune u pazinskoj grofoviji.

Wolgeborner Freyherr, Herr Landshaubtman... und überschikken dem Herrn hiemit unser underthenigist rhätliches Guetbeduncken an die Fürstliche Durchlaucht puncto [?] Mitterburgische Underthanen auffrüerische Handlung bey disem eigenen Potten, davon der Herr inligende Abschrift zum Wissen und pesserer Nachrichtung zuempfanen, mit freundlicher und vleissiger Bitt, dasselb unser gehorsamist Guetbeduncken Irer Fürstlichen Durchlaucht mit ehister Gelegenheit underthenigist zupresentiren.

Und nachdem wir mit unserem Guetachten dahingehen, dass ain Kriegsvolckh aufzunehmen: und an jeczo in die 15 frembder wolgeklaidter Landsknecht alhie sein, die unsers Beduckhens des Kriegs erfahren, und zu Peuelhen zupringen sein möchten, haben wir vermeint, dieselben ettlich Tag, bis uns vom Herrn Bescheid khomme, alhie auffzuhallten. Wo nun der Herr für thuen-

lich erachtet, irethalben bey der Fürstlichen Durchlaucht was anzupringen, ob solliche auff Ir Fürstlichen Durchlaucht Post und Unkhosten lenger alhie zuenthalten seyen, oder nit, das bitten wir uns unuerlengt zuberichten... Datum Laybach den 6. Septembris anno 1571.

(*Slijede potpisi Eck-Hungerspacha, Höfera, Attemsa i Bonoma.*)

Arhiv Slovenije, Ljubljana, Stari arhiv kranjskih staleža, fasc. 6, snopič 9, koncept. U oznaci za ekspedit sedam puta napomena »cito«.

VI

ODJECI SELJAČKE BUNE 1573. GODINE

U ovoj zbirci objavljujemo nove dokumente o odjecima seljačke bune 1573. u svijetu. U Arhivskom vjesniku već smo objavili izvještaje Fuggerovih agenata iz Beča i Venecije, koji sadržavaju različite glasine o buni.¹ Novi dokumenti nadovezuju se na te izvještaje.

»Istinite novosti o pobunjenim seljacima...«, koje smo pronašli u Centralnoj biblioteci u Zürichu, pokazuju da je seljačka buna hrvatskih i slovenskih seljaka snažno odjeknula izvan granica Hrvatske i slovenskih zemalja. Novosti su tiskane u obliku prvobitnih novina (»Neue Zeitung«) kod Kristofa Elbacha u Salzburgu 1573. godine. Na naslovnoj strani naknadno je rukom dopisano: »Od bijesa seljaka oslobodi nas, Gospodine!«. Pobožni autor pokušao je bunu prikazati u stihovima kako bi »siromašnim i bogatim kršćanima« pokazao da trebaju biti poslušni i pokorni vlastima. Ali nijedan podatak u njegovim »Istinitim novostima« nije istinit. Sve je izmislio: i dolazak ustanika u Grac, njihovu suradnju s Turcima, osvajanje gradova u Kranjskoj itd. »Novosti« su interesantne jedino kao odjek bune i kao dokument koji sadržava poglede na seljake jednog pripadnika feudalne klase. Prijevod »Istinitih novosti...« objavili smo u časopisu »Kaj«.²

U svojoj zbirci građe o seljačkoj buni 1573. Franjo Rački objelodanio je izvještaj o buni papinskog nuncija torčelijskog biskupa Ivana.³ Metod Hrg je nedavno u Vatikanskom arhivu pronašao Dolfinov izvještaj od 25. II 1573, u kojem se također govori o ugušivanju seljačke bune. Taj izvještaj objavljujemo.

Josip Kolanović pronašao je u Venecijanskom arhivu izvještaj o buni venecijanskog ambasadora iz Beča Giovannija Correra od 11. II 1573. U »Rubricari« — za fond »Dispacci degli Ambasciatori al Senato — Germania« spominju se još dva izvještaja o buni 1573, koji se, međutim, nisu sačuvali među spisima. Regest za izvještaj od 25. II 1573. glasi: »Che la sollevazione dei contadini di Stiria et Carintia era del tutto estinta con morte di 4 mille di loro et prigonia di dui delli principali capi« (Rubricari Germania, 31, fol. 268).

¹ »Arhivski vjesnik«, XIV, Zagreb 1971, str. 235—236.

² »Kaj«, 1—2, god. VII, Zagreb 1973, str. 72—74.

³ F. Rački, *Građa za poviest hrvatsko-slovenske seljačke bune god. 1573*, »Starine«, VII, Zagreb 1875, str. 221.

1573.

»Istinite novosti o pobunjenim seljactima koji su se podigli protiv svog zemaljskog gospodara nadvojvode Karla...«

Ein warhafftige neue Zeitung von den auffrührischen Bauren, welche sich wider ihren Landes Fürsten Ertzhertzog Carel auff empört haben und doch widerumb durch die Genade Gottes gestillt worden, wie dann hernach folgt, allen christlichen Underthonen zu einem Exempel in gesangs weiss verfast.

Im Thon.

Wie man den Störtzenbecher singt, oder es geht ein frischer Summer daher.

Anno D[omini] 1573. Jar.

Hört zu, ihr Christen, und seid still, merckt uff was ich euch jetzt singen will, was sich hat zugetragen heur im 73. Jar, darvon ich euch wil sagen.

Den 3. Tag Aprilis fürwar kamen gehn Grätz der Baur ein grosse Schar, waren auss dem Windischen Lande, für¹ Ertzhertzog Carll hochgeborn, wol mit gewehrter Hande.

Welches den Fürsten sehr frembd nam, und schickt zu seinen Rethen na, dass sie solten zu im kummen, und hielt ihn für was das bedeut, der Baur waren ein grosse Summen.

Der Ratschlag war da in gemein, man solt der Fürsten Landherren ein wol zu den Bauren schicken und sie als bald befragen thon, was sie wolten hie ausrichten.

Die Bauren aber in der gestalt begerten für ihr Fürstlichen Genaden balt aus arglistigem Mute, der edel Fürst so hochgeboren fragt sie in treuwen Gute.

Was da nun ihr Begeren wer, die Bauren beklagten sich gar schwer, sagten in² da zu hande, wie ihn³ der huscherische⁴ Oberster besetzt ihr ganzes Lande.

Das theten sie aus falschem Sinn, dann sie hetten sich zuvor hin mit dem Türcken schon verbunden, darumb der Fürst kein Wissen hett, verschafft in⁵ zu den stunden einen Gewalts Brieff mit seiner Hand, dass er unbesetzt liess ihr Land, und solt bald zu im reiten, sobald er den Brieff uber lass, thet er nit lenger beiten.

Und kam zu dem Fürsten gar bald, welcher ihn aber in der gestalt thet ernstlich darumb straffen, dass er ein Schatzung auffrichten thet, dass sie mit Wehr und Waffen für ihn gezogen in die Steyrmарck, er west aber nit der Baur listig Arck, der Oberst der sprach mit Treuwen, aller genedigster Fürst und Herr, es sol euch nit gereuwen.

Dann die Bauren haben mir zuvor an vor einem Monat auch also gethan, sind für die Vestung kummen allesampt mit gewehrter Handt, bey 1800 in einer Summen.

Darumb sie mich haben versagt und felschlich uff mich beklagt, wie ich jetzt thue erfahren von E[uerer] F[ürstlichen] D[urchlaucht] gut, daran sie Warheit sparen.

So bald die Bauren das vernumen, dass der Fürst war uff die Warheit kommen, besorgten sie sich der Thate, vermeinten es wird nicht werden gut, und giengen bald zu Rathe.

Wie sie wolten mit grosser Macht ziehen in die Graffschafft Villach, dieselbigen einzunemen, und welcher Baur nit wolt bey stan, der must sterben darinnen.

Mit Weib und Kind thetens in erschlagen; sie vergossen da in kurtzen Tagen viel unschuldiges Blute, der Baur war da ein grosse Summe, die Sach daucht sie gar gute.

Sie zogen wol nach dem Crainer Land hin, nach dem Schloss Veldung stund ihr Sinn, das habens bald eingenommen, erstochen alls was darinnen war, für Bell sind sie auch kommen.

Sie zohen daher mit gewehrter Handt, sie wolten gewinnen Leut und Landt, thet ihn ubel erspriessen mit mancherley saltzamer Wehr, doch hattens wenig zu schiessen.

Einer trug ein Sabel, der ander ein Schlegel, der ein Hamer, der vierdt Flegel, den Adel woltens vertreiben, darzu iren Lands Fürsten gut, der Türck thet in⁶ bald schreiben.

Sie solten darvon nicht abelon, er wolt ihn ⁶ treuwlich Beystandt thun, wann sie sich im wolten ergeben, und schickt ihn⁶ 800 Türcken zu Hülff, einen Obersten darneben.

Die Baur daucht die Sach gar gut, und trieben grossen Übermuth mit Rauben und mit Brennen, erschlugen viel vom Adel zwar, theten etlich Stett anrennen.

Trieben grosse Tyranny im Krainer Land, vor einer Stadt Epingen gennant theten viel Bürger da erschlagen, verhauten sie sich in einen Walt gar gross, bliben ligen etlich Tage.

Aber der türckische Bluthundt schickt in⁶ Proviant wol zu der stundt, denn er hett schon vernommen, dass der Baur weren in dem Waldt über 1800 zusammen kommen.

Die Landherrn und der Adel gut schrieben auss ritterlichem Muth den Fürsten in der Stille, er solt in ⁶ Hülff und Beystand thun wider der Bauern Mutwilen.

Der Hertzog hat sich nicht lang bedacht, 3000 Pferd bald zusammen bracht und etlich Fannen Landsknechte, Herr Kiselt ein Ritter hochgeborn war Oberster, versteht mich rechte.

So baldt die Bauren das vernommen, vermeinten sie darvon zukommen, dann es traumet ihn von den Sachen, Herr Kiselt der ritterliche Mann uberfiel sie bey der Nachte.

Mit seinen Reutern und Landsknecht Schar erschlugen die Türcken gantz und gar, den Bascha nam er gefangen, und viel Bauren blieben da todt, hört wie es weiter ist gegangen.

Zu morgens da der Tag herbrach, ein Baur wol zu dem andern sprach, wer gibt Rath zu diesen Dingen, wie wir es wollen greiffen an, der Krieg macht uns misslinge.

Und schrieben einen Brief behend, fielen zu Fuss, huben auff ire Hend, hatten der Ritter theure, er solt sie zu Genaden nemen an, das kam ihn nit wol zu Steure.

Dann der Adel in der gestalt namen ire Obersten gar balt, die die Uffrhur thetten machen, und liessen sie zu 4 Stücken hauen, kein Baur wolt des Schimpffs lachen.

Darnach man uber die 100 Bauren nam, hieng sie auff wol an die nechste Baum; also thet man die Bauren zwingen, ir 100 und 26 zwar musten uber die Klingen springen.

Die andern Baurn man gefenglich führt, niemand weiss wie es in⁷ ergangen wirt, zu dem Fürsten in der gestalt, uber die 100 legt man uff die Reder, also stilt man die Baurn balde.

Darumb wil Gott auch von uns han, das man der Oberkeit sey underthan, glaubt mir in der Warheite, dann Gott sie selbst geordnet hatte, zu straffen die Bossheite.

Darumb ihr Christen, arm und reich, nemet ein Beyspiel all zu gleich, fangts an in Gottes Namen, dass wir der Oberkeit gehorsam sein, drauff sing ich frölich Amen.

Getruckt zu Salzburg bey Christoff Elbach.

Zentralbibliothek Zürich.

¹ To je oblik i grafija za »vor« = »pred«.

² To je grafija za »ihm« = »njemu«

³ Tj. »ihnen« = »njima«

⁴ najvjerojatnije = »husarski«

⁵ To je grafija za »ihm« = »njemu«

⁶ Sve ovo = »ihnen« = »njima«.

⁷ = »ihnen« = »njima«.

2.

11. II 1573. Beč

Ambasador Giovanni Correr obavještava venecijanski Senat o seljačkoj buni u Hrvatskoj, Štajerskoj i Kranjskoj.

Oltre quanto ho scritto di sopra mi disse Sua Maestà che in Croatia et nelli confini di Stiria et Carintia paesi dell' Arciduca Carlo sian sollevati i contadini in grosso numero. Onde per quanto scriveva Sua Altezza potevano esser 10 mille, ma per relation del vescovo di Vespriano venuto di là 6 mille et andavano moltiplicando, perche constringevano tutti i contadini a seguitarli et chi ricusava, gli tagliavano la testa et la portavano atorno sopra un lancione per terrore degl'altri. Prendevano i nobili et li beni loro li mettevano tutti a sacco; che havevano preso tre luoghi, ma non d'importantia et ne assediavano un'altro al quale havevano già dato tre assalti. Dimandai a Sua Maestà che cosa ne fusse stato ragione et chi ne fusse capo. Rispose si crede che l'origine venga dai sudditi d'un Tai Ferenz, che si sollevarono anco l'anno passato contra di lui et di capo non si sa ma si suspica, che sia un Turco fugitivo. Disse Sua Maestà di mandar il Vescovo di Vespriano come ha fatto per veder di quietarli et fra tanto ha inviato delle genti per quella banda come ha anco fatto l'Arciduca et qui tuttavia si fanno alcune poche compagnie

di fantaria. Hoggi poi è stato detto, che una parte d'essi contadini sia stata rotta; i quali per quanto s'intende non hanno altr'arme che giavorine, archi et spade.

Archivio di Stato di Venezia, Dispacci degli Ambasciatori al Senato, Germania, filza 4., fol. 4r—5r.

3.

25. II 1573. Beč

Iz izvještaja papinskog nuncija u Beču Ivana Dolfina kardinalu od Coma:

M'ha ben confermato, che uerso Crouatia già alcuni giorni i Turchi hanno preso un castello et hora un'altro, che era di Tai Ferenz, per tradimento di quei di dentro, et credi, che lo abbandoneranno, come hanno fatto del primo, per essere luogo di poca importanza, non essendo solito di stare in esso più che otto o dieci huomini, et ch'era stato edificato dal sudetto Tai contro la uolonta di Sua Maestà per comodità di andare a rubbare nel paese del Turco. Mi ha detto ancora che i villani sono stati in tutto disfatti con la morte di IIII mila di loro, et i capi sono in mano del Reuerendissimo di Zagabria.

Vatikanski tajni arhiv, Nunziatura di Germania, sv. 70, fol. 66.

VII

NEMIRI NA POSJEDIMA VLASTELINSTVA VUKOVINE

Vlastelinstvo u Vukovini nastalo je krajem XV stoljeća, kad je Baltazar Alapy stekao kuriju Vukovinu sa selima Pobrežje, Mišine, Buna, Okuje, Obrež, Novaki i Demerje. Alapy je 1508. od Ivana de Mykchevecza kupio posjede Mikčevac (Mičevac), Jakuševac i Marinec, koji su priključeni vlastelinstvu u Vukovini.

Godine 1584. izumrla je obitelj Alapy, pa su vukovinski posjedi prešli u ruke njenim nasljednicima po ženskoj liniji. Parnica zbog tog nasljeđa (»causa Alapiana«) završena je tek na početku XVII stoljeća, ali posjede su već držale udovice Petra Erdödyja Barbara, supruga Petra Draškovića Marija Alapić i Margareta Alapy, udana za Franju Orehoczyja. Vlastelinstvo je podijeljeno na tri dijela: portio Erdödyana, portio Draškovichiana i portio Orehoczyjana.

Alapyjevi nasljednici otuđili su u toku XVII stoljeća svoja vukovinska dobra. Na tim se posjedima pojavilo desetak sitnih i srednjih plemića.

Godine 1602. grofovi Petar i Tomo Erdödy založili su selo Mičevac s 12 kmetova Luki Černkociju iz Kosnice.

Godine 1645. grof Gašpar Drašković založio je za 600 forinti samostanu zagrebačkih klarisa svoj dio vukovinskih posjeda. Klarise su svoje posjede oko Vukovine proširile 1661. i 1680. zakupom dijelova obitelji Orehoczy.

Parnica Luke Černkocija iz 1609. protiv kmetova iz Mičevca pokazuje da su kmetovi na vukovinskim posjedima na početku XVII stoljeća pružali otpor povećavanju tlake. Kmetovi nisu htjeli davati tri dana tlake zimi i četverodnevnu tlaku preko ljeta. Černkoci ih je kao »nepokornjake« tjerao na tlaku »bijenjem batom«. Plemički sud nije priznao tvrdnju seljaka da su ranije imali manju tlaku. Smatrao je da »knez Chernkoczy ništa ne pregrešil«, kada je kmetovima »na četertoga dne tlaku zapovedal«. Osudio je seljake zbog buntovničkog držanja i napada na Černkocijev alod.

U parnicama zagrebačkih klarisa protiv seljaka u Kupčini, Vukovini, Mičevcu i Okuju središnje mjesto zauzimala je tlaka. Klarise su se tužile na svoje seljake i zbog samovoljnog krčenja šuma i otpora podvrgavanju iskrčenih zemalja feudalnim teretima.

Godine 1675. mnogi seljaci iz Kupčine zbog »tverdokornosti« nisu došli na feudalni sud. Sud je odredio da moraju plaćati daće od krčevina, jer i »druge gospode podložnici od takove kerčevine morali su i moraju plaćati«.

Otpor vukovinskih kmetova povećavanju tlake obnovljen je sredinom XVII stoljeća na posjedima klarisa. Gašpar Drašković je 11. V 1651. podijelio založenim kmetovima u Kupčini povlastice slobodnjaka, a seljacima u Vukovini, Okuju i Mičevcu potvrdio »stare pravice«. Vjerojatno na zahtjev klarisa, iduće je godine povukao te povlastice zahtijevajući da daju tlaku kako traže opatice — »polselec s dvemi volmi ima služiti tri dni, celoselec pako z četirmi volmi tri dni, pešec pešice tri dni«. Drašković je prijetio ako se ne pokore: »budem vas ja na pokorščinu vučil«, i to tako »da ga možebiti vam i vaše dece bude žal«.

Na sudskoj raspravi 16. V 1687. kmetovi su još uvijek pružali otpor povećanoj tlaci. Seljaci iz Vukovine i Mičevca tvrdili su da »njihovi oci i deda nigdar već niti službum niti podanki (nisu činili), nego sada čine«. Na povećanu tlaku počela ih je tjerati tek opatica Petronila Zrinska. »Robotu od dva dana njihovi preci i oni davali su od kako se pamti i nisu spremni davati veću« — izjavili su pred sudom. Sud je, međutim, presudio da moraju davati veću tlaku: četiri i tri dana na tjedan.

Otpor vukovinskih seljaka povećavanju tlake nije prerastao u bunu, ali je trajao nekoliko decenija i pokazao njihovu izvanrednu žilavost u pružanju pasivnog otpora feudalnoj gospodi.

1.

1609. VIII 31. Mičevac

Plemički sud Zagrebačke županije osuđuje kmetove Luke Černkocija da moraju davati tlaku koju zahtijeva Černkoci, da se protiv njega ne smiju tužiti i da moraju platiti globu zbog otimanja zaplijenjene stoke.

Anno Domini 1609. feria quinta proxima post festum Decolationis beati Ioannis Baptistae proxime praeteritum, coram nobis Francisco Medossoczy

vicecomite, Paulo Schytaroczy iudice nobilium Comitatus Zagrabiensis, Ioanne Samsynoczy notario comitatum Regni, Nicolao Mikulych de Brokunovz, Caspate Blasyewych, Nicolo Malenych, Andrea Chednekowych notario nobilium dicti Campi Zagrabiensis, Stephano Arbanaz de Also Lompnycza, Georgio Urnoczy et Ioanne litterato Jagatych, aliisque quamplurimis iurisperitis viris iudicium factum est in curia nobilitari egregii Lucae Chernkoczy vicecomitis eiusdem Comitatus Zagrabiensis in possessione Miksowcz et comitatu Zagrabiensi existente extracta, inter eundem Lucam Chernkoczy uti dominum terrestrem et actorem ab una, parte vero ab altera providos viros Marcum Klenowych, Anthonium Megymorecz, Gregorium idem, Georgium Gholych, Thomam Kowach, Mattheum Verbanych, Laurentium Werbanych, Michaelem Bedekowych, Martinum Birissych, Ambrosium idem, colonos eiusdem Lucae Chernkoczy in portione eiusdem possessionaria possessionis praedictae Miksowcz et praeallegato comitatu Zagrabiensi existente et habita commorantes, veluti in causam attractos, ratione et praetextu infra declarandorum negotiorum.

Pro praedicto actore seu domino terrestri Thomas Pozzenyak procurator eiusdem cum nostris proponit contra praefatos colonos suos querulose in hunc modum: kakozu ony animo deliberato et praeconcepta malitia mene zwogha zemalzkogha gozponna zanemar wergssy, mene perwo ne obnassadssy, ny menezze perwo ne prytusywssy, poslyzu prothy momu jussu, kogha ja ymam od moye myloztywne gozpode groffow gozpodyna Erdödy Thomassa i gozpodyna Erdeödy Petra na nye i na ymanye oztalo miksewachko, kogha thu pro documento in specie pred W: M:¹ producuyem, tusythy na dan Welyke Masse thoye thu in festo Assumptionis Gloriosissimae Virginis Mariae anni praesentis u Chyche imenowanomu momu myloz: gozpodynu groffu Erdeödy Thomassu supplicatium, kakozu ony znaly frivole zuprothy mene zprawywssy, daym krywyczu chynum, i daye chyez prawyczu ghonym. Razumewssy ja tho, dosalzam kimenowanomu momu myloz: gozpodynu, pochyelzam nyh gozpod: prythathy, zashozu thy moy kmethy W: Gozp:² name thusyhy, akoymye kakowa krywyczu od mene ily od kogha drughogha, besseyenze mene ztogha perwo prytusythy, da nystar nemanye, prem akozu ony inepte W: Goz: tusbu uchynyly name, ja hochu pred orzaskymy zudczy i oztalymy poglawythemy lyudmy i zlughamy i zuzedy W: Goz: prawde terminus prefiguwawssy ztathy, i ako ymye kakowa iniuria od mene, kako ony pred W: Goz: pretenduyu, uchynyena, na nye odgoworythy i polagh mogha odgowora prawde pokoran bythy. Zatho W: M: neka znathe, dazamym owo kdanasnyemu dneuwu po moyem zudczu Mihalyu Germcharu in festo Regis Stephani anni currentis prawdeny terminus ztogha prefiguval, da imayu pred W: M: naperwo dothy, i dossadssy zwoye iniuriae proponovathy, akozheyem stho zuprothy nyh zthare prawycze, zkoyumzummy ony dany, uchynyl, gdely ako pred W: M: certificati buduchy legitime (ut praemissum est) na perwo ne doydu, i zwoye iniuryae na perwo pred W: M: zuprothy mene, akoymyestho uchynyeno kakozu ony thusyly od mene nedadu, snyh od W: M: kako zmoyh nepokornykow prawde prozym, tam de praemissa iniusta querela, quam etiam pro non existimatione personae meae zwogha zemalzkogha gozponna, ther zthogha od W: M: nayperwo prawde prozym.

Pro in causam attractis Benedictus Hlebarych iisdem eidem ad latius existens pochy odgwarathy, dazmo thysyly gozpodynu mylozt: ztogha uzroka, stozunaz nas gozpodyn chyez try dny na gozpochynu preganyaly, chym nyezmo

byly dusny, negho try dny zlusythy u thyednu od Juryewa do Martynnya, pak sthozzunaz bathom byly.

Actor protestatur de confessatis et ulterius dicit, owo razumem nyh odgowor zamy ne thaye daby tusbe name ex rationibus per ipsos declaratis neuchynyly, nayperwo ztogha dabyhye ja u thyednu chyetherthy dan wysse negozu dusny, kako ony pretenduju, zlusythy prymorawal, tho ghoworym, prem akoby tho tako uchynyl, merithoby³ nadnymy moghal uchynythy polagh mogha jussa producuvana, u kom tho aperte ztoy, dazu ony mene dany cum consuetis antiquis laboribus et obventionibus, kotereh delawczew polegh continentie mogha rechenogha jussa i nyh ztarogha ususa, kakozu ony i nyh praecessores dusny byly familiae Alapy, non obstante teh treh dnew, wsaky dan zlusythy, prawdenym zakonom pryphythathy. Astoze byennya bathom pryztoy, i thogha ne taym daby mogha iz megh nyh nepokornyka ne pokasygal za nyegowu ztanowytu pregrehu, thoye tho, damy nye hothel orath poythy. Zatho polagh thogha mogha odgowora i moye actie, kakozam i perwo, od W: M: snyh prawde prozym.

In causam attracti dicunt molechyze dabye u onoy prawyczy darsali, kako pokoyna gozpa, thoye tho, w lethe po try dny, w zyme po dwa thesaka daby dawaly.

Actor priora repetit, i dersyze ztare zlusbe koyuzu byly ztare gozpode familiae Alapy dusny, a gde gowory daby imaly od pokoyne ztare gozpe neku prawyczu, tho ghoworym dazzuju dusny in fulcimentum suae allegationis naperwo dathy, ako hothe u thoy praetensae praerogativae obzthathy.

In causam attracti dicunt, da in scriptis prawycze nemayu, negho sthoymzeye gozpa byla rechyom obechyla, daye hochye u thom dersathy, doklamye sywa.

Deliberatum est, da poklamze zpoznawa zobeyu ztranu rechy odgowora, dazzuze thy kmethy na zwogha zemalzkogha gozponna indebite i nedoztoyno gozpodynu Myloz: tusyly, zatho singuli eorum dazu zaozthaly gozponnu zemalzkomu wzaky zwoyom sywom wrasdom, thoye tho, po 12 dukath i nowcz 50 polagh nyegowogha privilegioma, kogaye in specie pred naz producual. A stoze della doztoy ily tlake nawadne, knez Chernkoczy u thom nystrar ne progressyl polagh zwogha privilegioma, dayeye u potreboche na chetherthogha dne tlaku zapowedal, arzu them i weksem perwe zwoye gozpode familiae Alapy byly dusny, od koye dusnozthy my nyh nemoremo ozlobodythy, po keh dob od gozpode perwe nykakowa privilegioma nyemayu, i ktomu da i zamy tho ghowore da i pokoyna gozpa Barbara Alapy bylaye zadesnyu zlobodu byla dala lyzthor za zwogha sywotha, a od nye nymayu inne nykakowe prawycze. I zatho mogalye knez Chernkoczy zapowedathy wysse u potrebyne, i pozemzegha budu dusny u welykoy potrebochyne wysse od treh dnew tlakum. I takaysse da thy izthy kmethy wzynebudu mogli za sywotha kneza Lukacha i nyegowe sene gozpe Margarethae Dorotych nykamor na nykakowu thusbu zuproth nyma dwema poythy, ar u nyh privilegiome ztoy, vita eorum durante. Zatho poky dob thako u privilegiome ztoy, namze tho prawdenym dugowanym wydy, daye nyma zanyu sywotha proprietas, ter pothom welymo da nykamor drugamo nyemayu na thusbu hodythy mymo nyh. Negho akoby koy hothel penes Regni consuetudinem. Akolybyze weche uthom nasly thy kmethy daby zuprothy nym gozpode myloztywne na thusbu hodyly, thako wzaky za oztane thoy zwoye zadasnye gozpode na zwoye mertwe wrasde, thoye tho in 25 florenis hungaricalibus.

Item eodem die et anno coram iisdem ut supra causa levata est in persona eiusdem domini actoris contra eosdem colonos. Proponit per eundem procuratorem, kako su ony posly nad moy plemenythy dwor, onde u Miksewczeh u Zagrebachke gradczke megye buduchy, zylnem duguvanyem perwu nedelyu post festum assumptionis Mariae anni currentis, i uzely marhu zwoyu yz mogha dwora, koyuzzam byl za nyh nepokornozth uchynyl uzethy, sthomy nyezu u moye potrebschyne hotely zena zprawlyathy, i dache orzaske kralyewycze i hyemalyssa plathythy, do teh dob doklam rechenu dachyu plathe i za nepokornozth wolyu naydu. Ony ny daby byly hothely plathythy ily wolyu za nepokornozth naythy, negozu posly (ut praemissum est) i zylom uzely zwoyu sywynu zmogha dwora i domom zagnaly. Na stožu ony pozwany k danasnyemu dnevi po imenowanom moyem zudczu Mihalyu Germcharu na imenowany dan. Zatho snyh de invasione curiae meae nobilitaris et ablatione peccorum prawde chyakam od waseh mylozthy.

Omnes negant wzy thy kmethy thaye, da ony nyezu the sywyne zylom zgozponnowa dwora yzagnaly, i da ony ny nyh drusyna nezu the sywyne puzytyl zdwora zwogha gozpodna. A Matth[eya] Bedekowychya sywynuye zudacz puzytyl, ideo absolvitur.

Actor iuxta illorum negativam petit iudicium.

Deliberatum est, dazze wzaky kmeth razwe Bedekowycha odpryzesse, zamo treth nadezthe, dobremy posthenemy lyudmy polegh nyh taybe, da nyezu the sywyne onynynh drusyna zdwora plemenythogha puzytyl aly izagnaly. Akoze odpryzeghu, prozthy budu, akoly nye, zaostayu wzaky zwomu zemelzkomu goz: po dwayzethy peth dukath mortuo homagio. Pryzegaym bude owde u Miksewczeh pred zudczem orzaskem aly pred vice zudczem od danaz na pethnadezthe dan.

Item eodem die coram iisdem idem procurator actoris in persona eiusdem proponit contra Mattheum Bedekowych, kakoye on posal praeconcepta malitia frivole takaysse momu myloz: gozp: groffu gozpodynu Erdeödi Thamassu, tusbu uchynyl pozebe, die quo supra, daby ja nyemu jednogha wola prez wzake prawde neprawdno uzell, i uzamssy prodal, tho goworym, daye on tho neprawdno pred mogha Myloz: Gozp: dal, daby ja tho thako byl uchynyl, negho pache ye prawdenym dugowanyem yzrady thogha, daye on byl jednogha mogha kmetha Matthea Verbanycha kurwynem musem byl opzowal, ztogha uzrokazzam ja na nyegha prawdu uchynyl pred gozpodnom zudczem knezom Paulom Schytaroczyem i oztalymy dobrymy lyudmy, kakoze ztogha gozpon zudacz dobro mere zpomenuthy, na kogha recognitiu tho zpuschyam, daye iuridice byl convictus ther zbogh de indebita querela prawde prozym.

In causam attractus dicit da on nye byl prawdom obtersen, i dazze on nye znykym prawdal.

Actor priora repetit et submittit recognitioni iudicis nobilium, quod in causam attractus iuridice convictus fuisset. Iudex refert dictum in causam attractum propter praetensa vituperia iuridice fuisse convictum, et ob id ablatione bovis mulctatum.

Deliberatum est, ex quo liquido apparet dictum in causam attractum pro ablato bove indebite domino gratiosissimo querimoniam fecisse. Ideo convincitur de mortuo suo homagio in florenis 12 denariis 50. Unde nos praesentium causarum statum et sententias sub sigillis nostris et manuum subscriptionibus memorato domino Lucae Chernkoczy vicecomiti iurium ipsius futuram ad

cautelam necessarias dandas duximus et concedendas. Datum anno die et loco quibus supra.

(L. S.) (L. S.)

(potpisi) Fran. Medossoczy de Ozterwycza, vicecomes, m. p.

Andreas Chednekowych in persona egregii Georgii Wagych comitis terrestris nobilium Campi Turopolya.

Arhiv Hrvatske, Zagreb, Arhiv obitelji Josipović-Vojković, kut. 2. Original.

¹ Treba razumjeti kao »Vašom Milošću« ili »Vašim Milostima«. Kratice ove vrste nisu razriješene u tekstu, jer bi bilo teško pogoditi originalnu ortografiju.

² »Vašem Gospodstvu«, ili »Vašim Gospodstvima«.

³ Prvi dio je latinska riječ »merito« — »po zaslugi, s pravom«.

2.

1651. V 11. Trakošćan

Grof Gašpar Drašković podjeljuje založenim kmetovima u Kupčini povlastice slobodnjaka.

Ja groff Draskovich Gaspar naznanie daiem, pred koie doide ov moy liszt, buduchi podszeden u Trakostianu gradu, videvsi vernost pervih moieh Kupchincev, Vukovincev, Okuiczev y Miksechanov, koy neszu miluvali kerv szvoiu proliati polag mene, ieszusze dersali, kakosze doztói viteskim szlugam y podlosnikom. Zato da y ja miloschium knim izkasem u prisesztno, berseli od mene ali od moga osztanka, budu od goszpy opaticz zagrebechkeh odkupilieni, da imaiu pervim szvoim praviczam tu praviczu, Kupchinci vszi prvi nassi, da naveke nemaiu sirovniaka, niti penezze zaniega davati niti plachati, polag toga Kupchinci koiszu kmeti bili, da imaiu ravno tako polag praviczze osztaleh naveke zlobodniaki biti, a ne kmeti. Vukovinci, Miksevchani y Okuiczi da imaiu u ztaroy pervoy praviczze obdersani biti, szlusbom, plachum y dohotky kako y perwo, y polag tega miloschium, y daih chez praviczze nihove pregianiati nemaiu. Nato dalszemnim ovo moye ruke pizsmo y pechat, da od onoga dneva ovo pizsmo budenim hasznilo, berseli od mene ali od moga osztanka izkpuilieni budu. Datum in arce Trakostyan die 11 Maii Anno 1651.

Comes Gaspar Draskovich manu propria.

Arhiv Hrvatske, Zagreb, Monialium Zagrabiensium, fasc. I, br. 5. Original, ali bez pečata koji se spominje u tekstu.

3.

1652. I. 8. Klenovnik

Grof Gašpar Drašković naređuje seljacima u Vukovini, Mičevcu i Kupčini da se pokore zagrebačkim klarisama i da daju tlaku prema njihovim zahtjevima.

Copia certae litterae Draskovichianae.

Dazte zdravi vi Vukovinczy, Mikchevczani, Okuichani y Kupchinczy.

Piszalszam, kakosze zpominam, bil iedankrath, da imate vszi onak szlusiti kako szluse kmeti pod Selin grad i kako szluse kmeti Orehoczy Sig-

monda, toieto da polszelec zdvema volma ima szlusiti tri dni, czeloszelec pako z chetiremi volmi tri dni, peszczec pessicze tri dni, jednum rechium to hochu y zapovedam, kako y szada zemelszki vas gozpodin da drugach nemaite vuchiniti ar do chasza iezte opaticzki, kada pako moii budete, budem znal kakovu poleschiczu vuchinim, gdeli nevuchinite y zanistar budete ov moj lizt y zapoved metali iavas z hochu poiszkaty na domovine vasse, tako daga mozibiti vam i vasse decze bude sal, niti nai toga nebude, dabisze zovim mojem pizmom salili y zapovedium, kako zpervem pizmom, kojezto zvassim mitom y chaztiom poterli, iasz znam da vasz opaticze y nyhov pater zvuna praviczte y treh dnevov nehte pregainati y ako nebudete tako hoteli vuchiniti nay vasz pleniaiu, kastigaiu y vuze kako budu opaticze hotele: i ako ktomu nebute poszlusni budemvasz ia na pokorschinu vuchil stozte vuffam da szvuna vszih vassis nevolvy nekse zverhu szebe chakaty nechete y vu onom pokorni biti, kako oztale gozpode kmeti. Ztem dazte zdravi. Datum in arce nostra Klenovnik die octava ianuarii 1652. Groff Draskovich Gaspar, manu propria.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, A. L. C. I. Litt. C, br. 218.

4.

1675. VII 30. *Donja Kupčina*

Parnica protiv kmetova zagrebačkih klarisa na vlastelinstvu Vukovini zbog uskraćivanja daće za nove krčevine.

Anno Domini 1675 die 30 Julii, in domo providi Thomae Gerbinich, hominis et subditi religiosarum virginum sanctimonialium claustris Sanctissimae Trinitatis ordinis Sanctae Clarae in Libera Regia civitate Montis Graecensis fundato, in possessione Kupcina Inferiori, pertinentiis castelli diruti Vukovina, omnino in comitatu Zagrabiensi existente habita, per me Ioannem Sorsa suprascriptarum religiosarum virginum et memorati claustris sanctimonialium substitutum iudicem, praesentibus ibidem reverendo domino Ioanne Mayer paroco ecclesiae Sanctae Mariae Magdalenae in Inferiori Kupcina fundatae, generosis itidem et egregiis Vuolffango Baltasare Nay iudice nobilium Comitatus Zagrabiensis, tamquam pro testimonio Nicolao Budacki ibidem existente Christophoro Spisich et strenuis daemum Nicolao Horvat, Nicolao Jurscinski, Ioanne Parchich et aliis quam plurimis ibidem existentibus facta sunt infrascripta iudicia.

Levata causa honorabilis virginis Ioannae Dorotheae Desputovich, praescripti claustris seu conventus abbatissae, et consequenter ipsius conventus ut actoris, contra et adversus providos Ioannem Kapecz, Michaelem Kapecz, Nicolaum Mikulich, Martinum Mikulich, Thomam Szehin, Georgium Mile dictum Passul, Matthiam Grubich, Ioannem Kunechich, Matthiam Bassul, Thomam Gerbinich, Nicolaum Milek dictum Mikulich, Matthiam Mikulich, Petrum Kapecz, Petrum Mikulich, Nicolaum Mikulich et alterum Nicolaum Mikulich, Georgium Kapecz, Andream, Iursinski, Michalem Perchich, Vranisam Perchich et Michaelem Berekovich, vuaivodam et libertinos, daemum Thomam Kleschich, Michaelem Kleschich, Stanislaum Husbinech, Petrum Lebutich, Michalem Horvat, Gregorium Milek dictum Husbinech et Matthiam

Hugbinech colonos et homines suprascriptarum sanctimonialium et conventus veluti in causam attractos occasione et pretextu non persolutionis certae peccuniariae pensionis seu census a certis extirpaturis per ipsos in causam attractos factis in moetis et theritorio possessionis Kupcina, pertinentiis praescripti castelli Vukovina et comitatu Zagrabiensi existente habita, alias in anno Domini 1675. die 9. mensis septembris transacto praeterita, conscriptis et consignatis et in certo regesto uberius specificatis per ipsosque in causam attractos ex inpositione tocius domini Kupcina duorum florenorum a quolibet iugere limitatae solvi et administrari debiti necnon per eosdem [modo] refractario et ter[giv]ersativo neglecti et ultro in propositione verbali decla-rantis.

Pro praescripta domina actrice et conventu prudens circumspectus Andreas Malenich cum literis procuratoriis Capituli Chasmensis proponit actionem verba[li]ter tali modo et producit regestum et limitationem dictarum terra-rum extirpaturarum iuxta quam et quae ex quo eadem limitatio et inpositio exindeque sepius exactio sepius intercessisset nihilominus more prorsus refractario et tergisative praescripti in causam attracti dictum censum solvere omisissent [...]am de praesenti de iisdem omnibus in causam attractis iudicium, nempe eosdem in [...]sione praemissarum universarum extirpa-turarum convinci et pro praescripta domina actrice et conventu veluti dominis therestribus prout videlicet iuridicum foret adiudicari, siquidem praescripti omnes in causam attracti de moderno termino legitime certificati essent.

Pro infrascriptis in causam attractis Nicolao Mikulich, fratre dicto Michaele Kapecz, Martino Mikulich, Georgio Pasul, Ioanne Kunechich, Matthia Passul, Nicolao Mikulich, Petro Kapech, Petro Mikulich, Georgio Kapecz, Mikaele Perchich, Thoma Kleschich, Michaele Kleschich, Stanislao Husbinech et Petro Lebutich nemo.

Infrascripti autem alii in causam attracti Thomas Stehin, Matthias Grubich, Thomas Gerbinich, Matthias Mikulich, Andreas Iursinski, Vranek Perchich, Michael Berekovich et alter Michael Hervat ac Matthias Hubinech personaliter adstantes non negant praemissum neglectum censum.

Ioannes autem Kapech asserit se solvisse dominae actrici duos coronatos a duobus vero quartalibus terrae arabilis nihil solvit.

Nicolaus vero iunior Mikulich dicit se persolvisse tres Ranienses dominae actrici superindeque expeditoriam dicit se habere. Matthias autem Husbinech probat se persolvisse praemissum censum in duobus coronatis venetis dominae actrici datis productitque eiusdem expeditoriam et nihilominus personaliter adstantes producent literam seu transumptum privilegii sui petuntque condig-num respectum haberi.

Pro domina actrice protestatum super contumaci non comparitione supra-scriptorum non comparentium in causam attractorum quos et petit veluti contumaces convinci prout et comparentes et non negantes praemissum neglectum censum, petit eosdem similiter de simplici et pleno convinci non obstante litera seu transumpto per eos producto, siquidem virtute eiusdem uti pateret ex tenore ipsius, a solutione eiusmodi census immunes non rederentur tum quia etiam comuniter aliorum dominorum subditi eiusdem possessionis Kupcina incole ad persolutionem eiusmodi censum (!) sponte sese hactenus imisissent et ad praesens persolvisse[n]t.

Dictus autem Ioannes Kapech, siquidem tantummodo a duobus iugeribus terrae arabilis censum solvisset ab uno nihilominus circa fluvium Kupcinam

ab alio vero quartalibus vu Dubrave locis sic dictis censum prout etiam Nicolaus iunior Mikulich a medio secundo iugere, siquidem non solvissent, petit eosdem uti et reliquos et in parte uti supra convinci.

Deliberatum est poka dobe nekoj gore napissani podlosniki y liudi gore immenuvanogo klostra goszpi opatich za terminus zadasni ieszu pozvani y naznanie dano ieszt znano obilno nistar manie kako vazdar tak y szada na znamenie ochiveste terdocornosztj zvoie, naipervo kpravde neszu dosli. Zato chi takoui koi naipervo neszu dosli gori posznamenuvani obterszuiuse ravno tak y ovhi koiszu kpravde dosli buduci da toliko krat opomenieni od kercheveh szvoie neszu kakie dokonchano platiti hoteli nithi zakai neszu placali ali dabi neplacati nemorali od iste kercuheh nijednoga zroka dali neszu odkud ocivesta nihova tverdokornost zposnavasze liszt pako (iliti kak oni hote prace gnihove) vupravdani ztol naipervo dan dabi nemorali od kercevin placati vu szebe nikai neszadersava takvoga ali dabi i zaderszavalo sze sto takvoga od toga odztupiti szveszena ieszu, iedno tho da druge goszpode podlosniki od takove kerchevine moralisu y moraiu placati, drugo tho daszuse iur nekoj zmedni vu takovo plachanie puscali odkuda kerchi vzakoiaki polog limitacie vu letu 1672. vu ciniene toliko od oni koi kpravde doszli neszu koliko od ovi koiszu nazochi odpitujusze y gore napiszanie nihove gospode pripitaiusze a kaisze dostoi Ivana Kapecza poka dobe znanoieszt daie od dve rali platil zato the dve rali pri ruka negovih osztaiu a ztho visze ima od dve rali kerchevine gore napiszane goszpe mater abatisse y conventussa pripitaiusze poka dobe pako Mikula mlaisi Mikulich veli daie od szvoie kerchevin platil y da mentuvanie ima zato nekai poszvedoci do petnaieszt dan od kolikoie platil, natoliko pri-rukasse niegove osztaia, oztalo pako za gospodu szemelsku pripituiusze. Napokonech koncka buduci da Matthe Hugbinech expeditorium goszpe priorisse poszvedocilie daie od svoie kerchevine platil zatosze mirovan chini. Oztalim pako prepovidaieze odvezela, dasze nima nieden nikak vu kerchevine pod birsag dvadeseti dukat pacati.

Actor inheret iuridiciariae deliberationi, petit par. Datur.

Eodem die ibidem et coram iisdem quibus supra.

Levata causa memoratae dominae actricis et consequenter suprafati conventus ut actoris contra et adversus omnes in causam attractos ratione et praetextu violentae succissionis arborum quercinarum fructiferarum extirpationisque contra inhibitiones et interdictiones dominorum therestrium intra moetas huius theritorii possessionis suprascriptae Kupcinae, pertinenciis et comitatu quibus supra per eosdem in causam attractos a trienio circiter hinc computando violenter facti uberius in proponenda actione verbali uberius declarantis.

Pro domina actrice idem qui supra cum iisdem quibus supraproponit actionem verbaliter tali modo, vigore cuius petit iudicium, siquidem iidem in causam attracti de hodierno iudicii termino suo modo certificati essent.

Suprascripti in causam attracti personaliter adstantes demptis infrascriptis quatuor negant suprascriptam extirpationem per se factam et ad caput.

Pro Thoma autem et Michaele Kleschich, Stasislao (!) Husbinech et Petro Libutich asserit officialis quod laboribus praescriptarum dominarum actricum et demantatione eiusdem essent.

Pro dominabus actricibus protestatur super negativis suprascriptorum negantium in causam attractorum et actrix non verum iuxta easdem negativas iudicium, excipientes autem praemissos quatuor petit convinci non obstante praemissa exceptione pro parte eorundem facta siquidem personalis adstantia non requireretur.

Deliberatum est poka dobe da gore napiszani podlosniki taie da od oni dob poklamie popisz kercevinci vuciniem y prepovedano da na dalje nemaju kerciti y vele da neszu nistar vech kerchili zato do danas do petnadeszte dan pred officialom ili ako bude potrebno pred iednim szudchem ali viceszudcem zagrebecke varmege zvaki vu zvoie persone prisechi da nemalo ni vnogo vech kercil nego daie lisstor zvoi kerchouak ladal kakie onda bil kadaie popisz vuciniem duszen bude y koi tako priszese proszt bude, akoline tako obtersen bude vu dvanaiezt y pol dukatu vugorskom y zgubi takov kerch koie po gore napiszanom popiszu iszkerchen, koia kastiga y kerchi nihove gospode pripisuie-sze official koiu na ov terminus vuciniti mora y metentoga na potlam prepovedaze gore napiszanem podlosnikom zvakoiacko kerchene prez volie goszpocke pod birsag dvadeseti y pet vugorske dukat kaiti pako gore napisanim chetirem kmetom span ie na klaku zapovedal zato zasada ova pravda do zutra odmechesze.

Arhiv Hrvatske, Monialium Zagrabiensium, sv. 2, br. 9

5.

1687. VI 16 Vukovina

Parnica protiv kmetova iz Vukovine, Mičevca i Okuja zbog uskraćivanja iz-laska na povećanu tlaku i uskraćivanja daća za nove krčevine.

Laveta causa suprascriptae Dominae Comitissae Judithae Petronillae a Zrinyo praedicti conventus Zagrabiensis Matris Abbatissae et consequenter ipsius conventus ut actoris contra et adversus colonos et subditos praefatae Dominae Abbatissae et consequenter ipsius conventus in possessionibus Vukovina, Mixevchan et Okuye degentes et commorantes, alias portionis Draskovichianae velut in causam attractos occasione et praetextu certae refractationis et oppositionis prout et non solutionis a certis extirpaturis, sic et non administrationis laborum tertiae diei certarumque obventionum et proventuum per ipsos alias pendi debitorum et in actione proponenda uberius specificatorum.

Pro suprascripta Domina Comitissa Abbatissa et conventu Georgius Perchinez cum nostris proponit actionem tali modo qualiter introserti in causam attracti esto vigore certi processus iudicarii pro parte religiosae virginis Iohannae Dorotheae Deszpotovich subprascripti conventus attum matris Abbatissae et consequenter ipsius conventus contra introsertos praedictarum possessionum incolas in anno Domini 1675. die 29. mensis iulii iam transacto praeteriti in curia praedicti conventus Vukovina portionis Illustrissimi Comitis Casparis condam Draskovich et comitatu Zagrabiensi existente habita coram generoso condam Ioanne Sorssa tanquam substituto iudice moti et suscitati, quem et produceret procurator eorundem, exindeque subsecutae iudicariae deliberationis iidem in causam attracti tribus diebus hebdomadatim tlakam seu robotam et labores coloniales, praeterea annualem maialem vel

non existente maiali in locum eiusdem florenum hungaricalem unum, pullos tres vel qui eorundem plus de terris haberent etiam quatuor, pro die Natali Domini caponem, pro festo Paschatis ova duodecim, avenae qui plus terrarum possideret integram, qui vero minus mediam quartam, demum ab extyrpaturis iuxta limitationem peccuniariam solutionem dare et administrare ad instar aliorum colonorum domini dicti dirruti castelli Vukovina tenerentur et essent obligati. Iidem tamen nescitur quibus ducti considerationibus postposito et spreto iudiciario processu, modo prorsus contumaci et refractario dictos labores et obventiones ac solutionem praestare et administrare noluisse et tergiversarentur nollentque etiam de praesenti in grave praeiudicium subprascriptae Dominae actricis ipsiusque conventus damnumque manifestissimum suo modo limitandum.

[.....] In causam attracti personaliter adstando imprimis producent certam litteram illustrissimi Domini Comitis Casparis Draskovich de dato in arce Trakostyan die 11. maii anno 1651. super exemptionibus suprascriptis, deinde aliam litteram conventus praesciti tunc temporis matris Abbatissae subscriptione et sigillo conventuali munitam [.....] de dato [.....] emanatam ex qua littera obligatio eorundem in causam attractorum liqueret cui et insisteret. Accedit praeterea quod memorati in causam attracti quod ad robotam duorum dierum a memoria hominum se et antecessores suos dumtaxat praestitisse et non plus parati sunt iidem in causam attracti evincere.

[.....] In causam attracti personaliter adstando, odgovaraju navlasz-tito Okuiszky szelyani i prosze da lisztu goszpy oppaticz goszpe matere Abbatissae Deszpotovichke podpisanome i klosterskum pechatium zapechachenomu plemenit sztol meszto dadu i vu nutre napiszane pravice oberse, a stosze na kastigu radi hrasztja nutre polosenoga i po goszponu capitanu na lice zemlje hodechemu vu sztol napervo danom hrasztje ono vekssem taljem vu nyhoveh szelszkeh szenokassah i zemlyah buduचे od koieh tlaku i navadne dohodke doszeh dob davaliszu szlobodni szu bili alye obdersati alli van iz zemlje izkoreniti stosse pako kastige vu letto 1682. pravde na vszaku dvadeszeti i pet dukat pripitaneh dosztoy szvoie goszpode poniznosze mole i govore da neszu z nepokorschine niti nemarnoszti nego iz sztraha szkoiemszujе plassili dale z vuzum i drugemi teskemi castigani na potrebuvanie szvoje hote prognatti iz koga zroka kakti vu sztrahu buduchi na pravdu doiti neszu szmeli. Nadalje molesze szvoje goszpode ponizno da liszt goszpe matere Abbatissae napervo dani dostoiiau potverditi i obechusze polagh continentye rechenoga liszta pokorni bitti. Vukovinczy pako i Mikchenchani napervo sztojechi i poniznosze molechi szvoie goszpode da kakszuiе do szeh dob vu milosche dersali da i od szeh dob nadalye iednako dersatti dosztoiau pokedobe szusedszke mi lyudmi gotoviszu poszvedochiti da nyhovu otczi i dedi nigdar vech niti szlusbum niti poddanky, nego izkada chine i daiu bili szu podlosni, pache do oberh vrsze tlake od goszpe pokoine Zriny Petricze na tri tesake vszako letto ieszu prognani vu koiem iednom i drugom molesze da budu obderssani obechuiuchisze i zavesuiuchi da hote biti ako neszu doszad billi pokorni. [.....]

Deliberatum est, razumevssi iedne i druge sztranke na pervo dane zroke i naipervo goszpe mater Abbatissae i vszega szvetoga conventussa uti actorum

szuprot podlosnikom Vukovinszkem, Mikchevechkem y Okuyszkiem polegh actie gore napiszane i szuprot nym dane. Mi gore napiszani z osztalemi vu pravde szedechemi naidoszmo foleassem* pravde orszaske szvedochansztvo gore napiszaneh actorum pred nazz dano na obterssenje recheneh Vukovinczev i Mikchovchanov ieszt zadovolyno a nyhovo toje to in causam attractorum iz zrokov gore recheneh actorum procuratora nepiszaneh ne zadovoljno dabiie priieli i zato imenuvani Vukovinczy i Mikchevchani de simplici et plano polegh liszta nyhovoga zemelyszkoga goszpodina pokoinoga goszpodina Draskovich Caspara po procuratoru goszpy actricis napervo danoga polszelec z dvemi volmi tri dni, czeloszelec pako z chetiremi volmi tri dni, pessecz pessicze tri dni da szluse i navadne osztale podanke daju pripituie sze in causam attractis liszt rechenoga goszpodina za veksse szegurnoszti i pravde jakoszti i szvedochansztiva vu processus hochesze prepiszati. Okuiczi pako koi sztanovit liszt goszpe mater Abbatisse pervo buduche lasztovitum rukum i klosterszkum pechatium zapechacheni ako prem ne onak kakobi potrebno dan nistarmanie podlosnoszt i pokorschina podlosnikov vu njem iz pogodbe nutre posztavljene buduch daszeje zpoznala potvergyuiesze i zavez nutre polosen kogaszu po pogodbe prekersili polagh relatie goszpoda capitana vu dvadeszeti i peteh dreveh vuchinjene za vszako drevo zlat dukat polagh nyhovoga zaveza goszpe rechene actricis pripituiesze kastiga pako perveh pravdi na miloschu goszpi actrici remituiiesze. Na kojega dokonyana zadovolychinu vu petnaisztech dneveh akosze za iedno i za drugo nenamole odluchuiusze ieden szudecz alli vice szudecz orszasky varmegie Zagrebachke z goszpi gore imenuvaneh actorum prefectussem alli officialom y akobi oni zadovolyni nebili na podagnanie i podlosnoszt gore imenovaneh podlosnikov orszaskemi iunaki i haramiiami budeym preszkerbliena od plemenitoga orszaga ove pravde zadovolyschina.

Pro actore inhaerendo iudicialiae deliberationi petit par processus.

In causam attractus takay pro se para petit.

Dantur petita paria processus partibus.

Franciscus Ivanovich de Schytaro
in praemissis deputatus Regni,
manu propria

Ioannes Kamenian in praemissis
etiam deputatus Regni manu
aliena, propria cruce.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, Acta loci credibilis I, litt, C, br. 218. Koncept.

* Madarski »folyáson« = »u toku«.

VIII

NEMIRI NA POSJEDIMA ZAGREBAČKOG KAPTOLA U VARAŽDINSKIM TOPLICAMA U XVII STOLJEĆU

Seljački nemiri na vlastelinstvu Zagrebačkog kaptola u Varaždinskim Toplicama u XVII stoljeću odvijali su se u razdoblju seljačkih buna na kaptolskim posjedima oko Zagreba (»buna štibrenaca«) i na sisačkom vlastelinstvu. Uzroci buna na svim kaptolskim posjedima bili

su vrlo slični. Zagrebački kanonici su svagdje nastojali svojim podložnicima nametnuti nove terete, u prvom redu radnu rentu. Seljaci su se protiv tog nastojanja svoje vlastele borili različitim sredstvima.

Prve znakove zaoštavanja odnosa između podložnika i vlastelinstva na posjedima Varaždinskih Toplica pokazuje izvještaj kaštelana Andrije Makara od 9. XII 1604. Makar je javljao da podložnici (»općina«) uporno odbijaju davati hajdinu (vjerojatno desetinu hajdine) i tražio da kanonici odrede što da se protiv njih poduzme.

Zagrebački kaptol u XV i XVI stoljeću u Varaždinskim Toplicama nije imao veći alod, tako da kmetovi nisu bili opterećeni tlakom. Na početku XVII stoljeća kanonici su počeli uvoditi tlaku i povećavati razne druge radne obaveze. Seljaci su to osjetili kao ozbiljno pogoršavanje svog položaja i počeli zahtijevati da ih se ne goni na tolike radove (»to na dva verta, to vu grad, to na prvi z drugimi na tlaku«).

Godine 1608. kanonici su pokušali uvesti obvezu podvoza na duge relacije (*longae vecturae*) što je izazvalo nemire koji su trajali sve do 1612. godine. Seljaci nisu htjeli prevoziti vlastelinski med u Ptuj, gdje se on prodavao. Otpor toj novoj radnoj obvezi trajao je nekoliko godina. Početkom 1609. seljaci su pisali kanonicima da ih »ne bantuju«, jer ih i ranije »nesu... z nikakovem povožnjom bantovali i z nikakovem terštvom...«.

Radne obveze topličkih seljaka regulirane su presudom viceprotonotara Stjepana Patačića iz 1612. godine. Prema toj presudi kmetovi i purgari trebali su davati radove za gradnju i opravlanje utvrde u Varaždinskim Toplicama, kao i podvoz na manja rastojanja. Sporni podvoz meda pretvoren je u novčanu daću: podložnici su sada umjesto vožnje meda trebali platiti 25 forinti.

Novi nemiri u Varaždinskim Toplicama izbili su 1617, kad su kanonici povećali radne obveze na gradnji nove utvrde.

U prosincu 1655. izbila je u Varaždinskim Toplicama nova seljačka buna. Prema izvještajima kaštelana Nikole Bahata na čelu bune bili su zastavnik kaptolskih haramija Đurko Veliki i Andrija Sopić, a bunu su općenito predvodili stanovnici topličkog trgovišta. U doba bune među njima je boravio seljak s pobunjenog sisačkog vlastelinstva.

Uz pomoć nekog Krpačića seljaci su proučili isprave o svojim starim povlasticama i odlučili da se bore za njihovo obnavljanje. Borba za stare povlastice bila je zapravo borba za smanjivanje feudalne rente, jer prema tim ispravama seljaci nisu morali davati tlaku, daću za vožnju meda i desetinu nekih vrsta žitarica.

Pobunjenici su početkom 1656. poduzeli i neke oružane akcije. Uzbudeni kaštelan Bahat javljao je 1. I 1656. Zagrebačkom kaptolu da u buni sudjeluje većina seljaka. Pobunjenici su 5. I 1656. molili krajiškog kapešana Makara da posreduje kako se protiv njih ne bi upotrebila regularna vojska. Tužili su se da ih »toplčki porkulab tolvajskim dugovanjem po noće razbija, strelja, seče i lovi«, da namjerava popaliti njihove kuće.

Nisu sačuvani dokumenti iz kojih bi se moglo vidjeti kako je završila buna 1655—56. Pismena opravdavanja nekih kolovođa pokazuju, međutim, da se seljaci početkom veljače više nisu borili protiv svoje vlastele.

1.

1604. XII 9. *Varaždinske Toplice*

Kaštelan Andrija Makar javlja Zagrebačkom kaptolu da podložnici odbijaju davanje hajdine i moli da Kaptol odluči što da se protiv njih učini.

Reverendi domini et patroni mihi semper gratiosissimi servitorum meorum perpetuam humillimamque comendationem pothom togha vaszym goszpocztvum zelyem od goszpodina Bogha vszako dobro zrawye i szrechy i tho na znanye dayem vaszym goszpodstvom kako zam i pred tem thogha dal, da obchina pod nyedan puth neda haydine, stho naybole znathe vasze goszpodstvo tho chinethe. I tho takayse vaszem goszpodstvu pozlah pravdu za onogha tatha, sto mu ye pravda nazla, kako hocete vasze goszpodcztvo razyumethy i takayse vaszem goszpodcztvu da zmo preporocheny za plebanusa. Goszpodin Bogh wasze goszpodcztvo zdravo i wezelo dersi. Datum de Toplika 9. die Decembri Anno 1604.

Vaszega goszpodstva podložnik
castellanus Toplicensis
Andreas Makar

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 1/2

2.

1608. II 19.

Toplički kaštelan Andrija Makar javlja Zagrebačkom kaptolu da su podložnici iz Varaždinskih Toplica odbili prevoziti vlastelinski med.

Reverendissime ac reverendi domini domini et patroni mihi semper gratiosissimi salutem et servitorum meorum humillimamque comendationem potom tegha vaszym goszpocztvum zelyem od goszpodina Bogha wsako dobro sz(d)rawye i szrechw. Razminal sam vase goszpocztvo zapowed kad zapowedate da by obchyna vashem goszpocztvu med pelali v Pethw. Zatho ja sam taky nym zapowedal y obchinu ja szkupa sprawil, kako sam i onomadne kada ste my vase goszpocztvo zapowedali kada sam byl pry vashem goszpocztvu. Zatho ony tako gowore da ga nemoghw pelathy ar gha nyemayw obchem malo ny vnogho. Zatho tho vashem goszpocztvu na znanye dayem. I tho takayse vashem goszpocztvu na znanye dayem da od Toplich do Kneginacz da gha nye sanincza, ar konyanyk jedwah proyde kako vase goszpocztvo morethe razumethy naybole i goszpodin Bogh vase goszpocztvo zdravo i weselo derzi vnogho lyeth. Datum ex Toplika 19 die februari anni 1608.

Vasegha goszpozwa zlwgha
Andreas Makar castellanus
Toplicensis, manu propria.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 5/1

3.

Oko 1608.

Podložnici iz Varaždinskih Toplica mole Zagrebački kaptol da im ne nameće nove radne obaveze.

Reverendi Domini patres et patroni nobis benignissimi. Po thom togha, gozpodo myloztywna, molymo Bogha y wassegħa gozpochtwa da naz na tholyko ne gonyte na kwliko naz gone odne do dne tho na dwa wertha to w grad, tho naperwy z drwghymy na tlakw, zatho wassegħa gozpochtwa, gozpodo, molymo y prozymo da nas mentwyete aly wertow aly obchyznke tlae, zach gozpodo myloztywna ne moremo tholiko obhayaty ny dylaty. Ako ye wassoy mylozty wgodno neka illy z drwgymy hodymo na tlakw illy on werth pryko tessymo ter w grad hodymo. Na tho wassegħa gozpochtwa ponyzno molymo y procymo, zach għa, gozpoda myloztywna, nyma sto zadasnaye nego newolynye wdowycze, zach, gozpoda myloztywna, jur ny w enom zely nykay mwskyh lywdy, doklem Bogħ ne pomore, i na tho gozpoda myloztywna, prozymo ponyzna odluchka y da nam dazte lyzthek kako wassemw gozpochtwy wgodno, kay byzmo spanom daly dodaly. Wassegħa gozpochtwa ponyzny kmety wzy Thopolczy. Supplicatio humillima.

Dodano: Toplicenses refractarii ab anno 1601. ad 1617.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA fasc. 59, 1/1.

4.

1609. II 18.

Podložnici iz Varaždinskih Toplica mole Zagrebački kaptol da odustane od uvođenja novih feudalnih tereta.

Zlusba nasa wekivechna da ye vashem gozpcztvu preporochena kako nasoy miloztivnoy gozpode. Potom toga vase gozpcztvo molimo poniznim zakonom mi vzi iednakim zakonum mali i veliki ponizny podlosniczi vasega gozpcztwa Topliczancy da bi naz ne bantuvaly zwuna nasyh pravicz kako zo naz dobra ztara gozpoda w praviczah dersaly i nasse ztareshy i nezo naz z nykakovom povoznium bantuvaly i z nikakovim therstvom ni malo ni veliko tako i vase gozpcztvo molimo i prozimo ponyzno kako miloztivno gozpodo za Bosio volio ne bantuite naz s cim nezmo dusny, ar zmo ziromazi kroto priwbosaly i ne more toliko dobiti na vasega gozpcztwa zemly s cim bi mogli preythy sythkum z nasum drusinum od godyscza do godyscza y sto na vingradeh prikopamo to za sytek pervo damo i zayemo nego oberemo i dojde k rokam, toliko zmo velikum bostwu i nevolie, a s cim zmo dusny malim i velikim vasem gozpcztvu z te zmo pokorny vasem gozpcztvu kako nasoy miloztivoy gozpode kako zo gozpode nashy ztareshy i s cim bili vasem gozpcztvu dusny z te zmo i mi vasem gozpcztvu onizny podlosniczi pokorny kako nasoy miloztivnoy gozpode i sto zmo do ze dobe chinili z wuna nasyh pravicz s cim nezmo dusny to zmo za volio vasega gozpcztwa chinili, sto zmo med vozili, opeth sto zmo sythek vezda vozili ter zmo zamy moraly

plachaty foringhe, malte, brodovine, z tem z nyednim nezmo dusny, nego sto zmo wchinili za vasega gozpocztva voliu kako miloztivne gozpode, a sto zmo wchinili do ze dobe wczinili zmo z nasum velikum teskoczium i bostwu, a po zem zegha ne moremo pod nyeden puth ni malo ni vnogo, a s cim zmo dusni z tem zmo pokorny vasem gozpocztvu kako miloztivnoj gozpode y sto ye wu nasyh praviczah zapizano i vase gozpocztvo imate mashe nasim praviczam s ci(m) zmo dusny vasem gozpocztvu. I ovo zmo pozlaly takayse masho z nasyh pravicz od vasega gozpocztva da nyh kako miloztivne gozpode w koyh ze hocete vase gozpocztvo lepo wpotithy kako nasa miloztivna gozpoda, zato ze molimo ponizmo vasem gozpocztvu za te nashe zozhede kotere zte tamo zadersaly, vase gozpocztvo ony nezo nystar zami krivi ni malo ni vnogo niti zami ti nistar ne mogo uciniti prez vze opczine volie, nego ye vase gozpocztvo puztete na naz prozimo vase gozpocztvo kako miloztivne gozpode, ar zmo mi vza opczina dobri za nie te na to od vasega gozpocztva chakamo dobra i miloztivna odluczka kako od nase miloztivne gozpode, z tem vase gozpocztvo zmosny Gozpodin Buogh zdravo i vezelo zdersy. Amen.

P. S. Vase gozpocztvo molimo i prozimo ponizno kako miloztivno gozpodo za Bosio volio puztete ye to naso bratio i zhohede, ar nistar zamy nezo krivi. Vasega gozpocztva ponizny podlosniczi mali i veliki ghore imenuvany Topliczancy. Supplicatio humillima.

Dodano u Kaptolu: 18. februarii 1609. hic libellus per Topliczenses capitulo exhibitus. Dicunt se post hac nec mellis nec grani vecturam facturos, quod hactenus gratuito et in gratiam Dominorum tantum peregerint.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA fasc. 59, 1/3.

5.

1609, prije 25. II

Gradani Varaždinskih Toplica javljaju Zagrebačkom kaptolu da neće prevoziti vlastelinski med, jer je to u suprotnosti s njihovim pravicama.

Zlusba nasha ponizna da ye preporuchena kako nashoy myloztive Gozpode ode vze obchine malyh i velykyh. Razumezmo od nashe bratye gde nam i zada zapowodate med voziti. Za to mi zmo pokorni polegh nassi[h] pravicz kako nasse miloztive Gozpode da my ga nechemo pod nyedan poth voziti ar w nassi[h] prauicza[h] tuo ne ztoy da bi my moraly med Vasega Gozpocztva po orzage voziti ar toga nye nygdar ny nassi ztari pregi vozyli niti ga my nechemo. I takaise gde zmo morali do ze dobe sytek vozyti, a nassi toga pregi nye vozili dalye od Thoplichkoga castella, ni my ga nechemo po zemzega nikam dalye voziti od Thoplichkoga castella, nego kako ztoy w nassi[h] prauicza[h] my zmo onem pokorni i drugim nikakovym pouozom, a my ze i zada molymo kako naše myloztive Gozpode da naz i Vasse Gozpocztvo w oneh prauicza[h] dersite w keh zo naz i stara Gozpoda dersala. Z tem Gozpodin Bogh Vasse Gozpocztvo zdr[a]uo i vezelo dersy. Admodum Reverendis capitulo subditissimi ciues ac communitas totius oppidi Thoplicensis,

Na poledini: Humillima supplicatio ad Capitulum ecclesiae Zagrabiensis. U Zagrebu pripisano: 1609. 25 Februarii praesentatus hic libellus Venerabili Zagrabiensi capitulo. Dicunt se vecturam grani nonnisi usque ad castellum Toplicensem facere velle.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 1/3

6.

1611. XII 7.

Podložnici iz Varaždinskih Toplica pišu Zagrebačkom kaptolu da ne mogu voziti vlastelinski med.

Zlusba nassa ponizna da ye preporuchena kako nase miloztive gozpode etc. Potomtoga ovo nam doide vases gozpocztva zapoved da bizmo imali poiti meda voziti, zato mi ze zada vzy jednem zakonom obchina mali i veliki molimo i prozimo kako nashe miloztivne gozpode da bizte naz zada w tom duguvaniw ne tersili i ne bantuvaly, ar ga w zadasnyem zlom vremenw ne moremo pod nyedan pot vozyty, ar w zadasnye vreme imamo z gradom dozta pozla ar on vez czury ter nyemw moramo dazke kalati i pripravliati. Drugo tuo sytkom imam dozta pozla i zvoza da vnogomi voli otrudio i pogino da ie mora od zebe poterti i takaise w zadasnye vreme meg nam ye takva nezrecha i sivinzka pogibel da koy ie imal chetiri voli da mw nye liztor jeden oztal i krave takaise i od tati takaise imamo veliko pogibel, ter zato veliko teskocho i pogibel nashe marhe kaye na nyom molymo i prozymo kako nashe myloztive gozpode da naz ne bantuiete i mi ga ne moremo pod nyedan poth zada voziti i ponizna odluchka chakamo kako od nashe miloztivne gozpode z tem Bogh vase gozpocztvo zdravo i vezelo dersi. Datum de Thoplicha 4 die Decembris anno 1611.

Vases gozpocztva ponizni
podlosniczi vza obchina Thopleska
mali i veliky

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 5/2

7.

1611. XII 3.

Toplički kaštelan Andrija Makar predlaže Zagrebačkom kaptolu da se odgodi otprema u Ptuj vlastelinskog meda.

Reverendissimi ac reverendi domini domini
et patroni mihi semper gratiosissimi.

Salutem et servitiorum meorum humillimam commendationem.

Tho morem na znane dathy vasem gozpocztvu kako moye mylostiwne gozpode owo sam pryel vasega gozpocztva zapoved i lyztha zadasnw sobothw to ye tho 3 die Decembris od jednogha fratra ne znam gde ly ie byl z nym do

se dobe gde ly nye kade mene zapowedaŧhe vaze gozpoczŧvo mede vozythy z vasegha gozpoczŧwa podloŧniczy. Jaz vwdeŧwŧy vasega gozpoczŧŧva zapowed i lyzth taky sam zapowedal da se imayw berze po negha sprawlathy doklam ye josche takwo wreŧe. I tho morem na znane dathy vatem gozpoczŧvu da nye drase gorhe vw Pthwyw negho pol po pheth Rainsky. A znam da hoche bythy o treh krale drase i odlucka chakam od vaseg gozpoczŧva kako vaze gozpoczŧvo zapowedaŧhe da se bwdem imal sŧha dersathy i gozpodin Bogh vaze gozpoczŧvo zdrawo i weselo derzy na vnogho lyeth. Datum ex Toplika 3. die Decembris anno 1611.

Vasegha gospoczŧwa zlwgha
Andreas Makar
castellanus Toplicensis manu propria.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 5/3

8.

1612. VII 1.

Viceprotonotar Stjepan Patačić i drugi plemićki suci određuju feudalne terete podložnika u Varaždinskim Toplicama.

Nos magister viceprothonotarius regni Sclavoniae, Stephanus Pattatic de Zaiezda, ac comitatus Varasdinensis vicecomes, Ioannes Samsinoczy iuratus comitatum eiusdem regni Sclavoniae notarius et Gregorius Jagatic iudex nobilium comitatus Zagrabiensis. Fatemur et recognoscimus per praesentes, qualiter nobis feria quarta proxima post festum beatorum Petri et Pauli apostolorum in anno Domini milesimo sexcentesimo duodecimo, in castello Toplica dominorum capituli ecclesiae Zagrabiensis, in praefato comitatu Varasdinensi existente habito pro moderativo iudicio multarum querelarum, inter dictum capitulum ecclesiae Zagrabiensis, ut actores et subditos eorundem in bonis eiusdem Toplicensibus et sancto Clemente comorantibus ut in causam attractos faciendo, praesentibus ibidem pro assessoribus nobis assistentibus egregiis et nobilibus Stephano Domianich, Ioanne Rukel, Stephano Knezich iudicum nobilium comitatus Varasdinensis, Gabriele Madarasz, Christophoro Mikulich, Gregorio Berdoczy vice iudicum nobilium iam fati comitatus Varasdinensis ac aliis quam plurimis iurisperitis viris consedentibus post factam per antelatos Dominos actores, medio egregii Martini Dozdog legitimi procuratoris earundem querelarum propositionem praesentibus ibidem reverendis Dominis Balthasare Napoli lectore, et Martino Busanich archidiacono Kemlek canonicorum ecclesiae Zagrabiensis praedicti ad causam attracti omnes subditi videlicet Dominorum actorum praetitulorum in praescriptis Toplicensibus et Sancto Clemente eorum habitantes bonis eidem venerabili capitulo humillime supplicarunt ne contra eodem in causis propositis iure procederent.

Quorum humili supplicatione iidem actores exaudita in subsequentem relaxationem et limitationem per eosdem in causam attractos benevole acceptatam ac inviolabiliter observandam condescenderunt et concluderunt coram nobis et dictis assessoribus ea in parte nostris. Et imprimis quidem quod praefati in causa attracti Dominis actoribus omnium frugum autumnalium et veris videlicet tritici, siliginis, hordei, avenae, millii, haidinae, piraee et szirek annis singulis decimam in specie dare tenebuntur sicut et vini, item laboratores manuales et vecturam necessariam ad parandum et reparandum fortalitium Topliczense ac calidas aquas ibidem habitas et ecclesias dabunt, tectum vero fortalitii seu castelii Topliczensi ipsimet propriis curis et expensis prout hactenus fecerunt continuabunt semper, quibus tamen venerabile capitulum subsidium emendorum clavorum illos florenos rhenenses sex, quos chirurgi annuatim dare consueverunt percipiendos relaxavit et ordinavit. Tempore adventus aliquorum Dominorum capitularium muneralia victualia in subsidium victus facient, faenumque pro usu castellani et dominorum suorum actorum videlicet praescriptorum prout hactenus defalcabunt et component. Proventus solitos a ssessionibus et praediis ac aliis more hactenus consueto administrabunt. Decimas etiam prout hactenus component ac vasa subministrabunt. Iudicia officiales et dominium seu actorum iuxta consuetudinem continuatam. Lignationes vero pro castello in causam attracti peragent. Iidem in causam attracti onera Regni subibunt, litteras et nuncios missi, prout antea deferent et comitivam ac equos praestabunt obviamque more observato procedent. Officiales dominorum suorum semper observabunt. Vigilesque duos in castello intertenebunt semper. Molam dominorum prout hactenus conservabunt semper. Item vecturas circa granum omnis generis tam videlicet decimalium quam alias necessariam communitati dominorum praestabunt, sic et circa vinum et munitiones confiniorum capituli ac victualium ad castra pro persona capitulari, excepta vectura mellis qua perpetuo exempti erunt, sed ratione huius exemptionis dabunt annuatim venerabili capitulo perpetuis temporibus ad festum Sanctorum omnium florenos hungaricales viginti sex, quo ad decimam porcorum in specie eam sic relaxat venerabile capitulum domesticis subditis ut a singulo porco ante festum Sancti Ioannis Baptistae nato denarios quatuor hoc est non a decima sed exempli gratia a decem porcis denarios quadraginta tempore decimationis millii et aliorum autumnalium semper solvent. Extranei autem ratione pascuationis aliter venerabili capitulo solvent. Portio possessionaria villae Sancti Clementis venerabilis capituli reparationem et parationem tantum castelli Topliczensis laboratoribus manualibus et vectura iuvabit. Coloni autem parochiales in Hrasztovecz commorantes a reparatione castelli semper immunes erunt (demptis laboribus circa ecclesias) sed parrocho singulis septimanis singuli coloni parochiales a festo Sancti Georgii martyris usque ad festum Sancti Martini per duos, reliqua anni parte per unum dabunt laboratores. Onera vero Regni universa simul cum communitate seriatim tamen ut moris est eorum subibunt. De apibus singulum decimum truncum seu alvear dabunt omnes subditi venerabili capitulo; qui autem decem non habuerit, a singulo trunco Viennenses duos solvet, a quibus tamen semel solverint decimum non solvent secundo. Super qua compositione et limitatione ac praefatorum subditorum humili supplicatione benevolaque omnium praemissorum acceptatione praesentes litteras nostras manuumstrarum subscriptionibus ac sigillorum nostrorum impressionibus roboratas eidem venerabili capitulo

ecclesiae Zagrabiensis, petenti futura eiusdem pro cautella dandas duximus et concedendas communi iustitia svadente. Datum loco die et anno praescriptis.

L. S.
Stephanus Patthatich
viceprothonotarius Regni
Sclavoniae

L. S.
Gregorius Jagatich
iudex nobilium
comitatus Zagrabiensis

L. S.
Ioannes Samssinoczy
notarius Comitatus

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 56, nr. 12.

9.

1617. V 29.

Toplički kaštelan Nikola Bešenić izvještava Zagrebački kaptol da su se seljaci iz Kelemina pokorili njegovim naložima

Venerabiles Domini Patroni mihi semper benevoli, salutem et humillimam servitiorum meorum commendationem.

Razumil zam Vasega Gozpocztva zapovid zboga Keleminczev, ako ne bi hotilly kamena kopatti, da Vasem gozpocztvu na znanye imam datti. Ja zam byl vzm uchiril zapovidatti i dotmar ze terse zami uzebby da priztasse vzy pokornozti, ia zato hotiuch vasem gozpocztvu ztanovitho pizatti, zopet im zapovidah, da pokornozt izkasu i dosli zu vzi ovi ki zu doma kotere ovo vasem gozpocztvu popizane salliem i kopalli zu iedan vaz daan z oztalem vasega gozpocztva podlosniczy ki zu po redu s nimi razlucheni, i ny liztor on iedan daan, nego i u napridak ze obichu pokorni bitti i kopatti kako i oztali vasega gozpocztva podlosniky.

Tulikaisse Vasem Gozpocztvu na znanye dayem da ze ye z mallina Sipkoczievoga voda odrla tako da liztor jedno kollo z veksega mellye, ia by ono uchiril napravitti, ally on govori da zu izda negovi mallini i da hoche v Zagreb poiti i Vasega Gozpocztva volliu naiti. Zato ako bi ia tesake potrossil ono gradechi, a on Vasega Gozpocztva volliu naide, tako bi Vase Gozpocztvo onih tesakov kvar bilo, nego bollie doklam od Vasega Gozpocztva odluchak budem imal, da obchina kamen kopa. I recheni Sipkoczy i danaz v zvoje pozude miricze zpravlia, alli mu nizam nistar dal vun vzetti. Seleza zam kupil i chinim haklie nachiniatti. Zboga sitka ze Vase Gozpocztvo nemaite zerditty da ga nizam tamo odpravil, to ye vzrok da zadda liuztvvo naibollye zye i vinograde opravlia, nego kako poziu hochu ga pozlati. Bog Vase Gozpocztvo zdravo dersi. Datum in Toplika Varasdinensi 29. maii 1617. Vassega Gozpocztva ponizan podlosnik Mikula Bessenich, porkolab.

Venerabilibus Dominis canonicis Almae ecclesiae Zagrabiensis etc. Dominis meis benignissimis. Zagrabiam.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, Ad ACA, fasc. 59, nro 5/4.

1655. XII 30.

Toplički kaštelan Nikola Bahat izvještava Zagrebački kaptol o izbijanju seljačke bune u Varaždinskim Toplicama.

Zdravie i vzako dobro selim vase milozti gospocztvu
na ovom zvetu imati

Potrebno mi besse pred vase milozti gozpczstvo dati, ova zlocheszta duguvania i nezrechna, ovo i veszda vsze vech ter vech zkupa ze zpravlia, Tuhovchanczi vzi szu zkupa s nimi, a Zopich Andras on im je vsem glavlar, y Kirin ztaroga porkulaba zet, i Krali onem vsem zapovedaju ter zkupa z Huzove hise, zetom Huzovem po imene Kovachem, i vezda one dve zele nezu nistar zuprot vase milozti gospocztvu niti zuproti mene ziromahu junaku po imene Lezkovecz y Zvibovecz. A v tonach idu vszaki den ter ze zpravliau vu zastavnikovu hisu y vu ztaroga porkulaba zeta i vu ztaroga Spoliara y vu Zvechevu onde mi na zramotu vsze huskaiu y kada ie vidim prehaiaiuuch po ieden po dua oburusni i govorim im ovako, chemu vam ie to moja bratia chiniti zuprot zvoie gozpode miloztivne ar vam nigdar nikakove krivicze ne chine gozpoda y pravdene zvoie dezetine ne vzero kai bi nih gospocztva islo a oni moja gozpoda mene na to odgovariaiu zakoi naz i z nimi po nochi lovite ja zem im rekel nezu li vredni gozpoda zvoga podloznika vzegdar vlo-viti kai ie kai kriv, a oni zu mene moia gozpoda odgovorili da ze ne dadu loviti i odidehu vezda gore Kerpachichu po imene Buianecz i Matekovichin zet i nekakov kai ie vezda z Zizka dossel, Borsicheukia zluga ie pervo bil. Nego moia gozpoda setuite zimo za Bosiu voliu i daite im vase milozti gospocztvo po nozu, ako li moia gozpoda ne (daie)te im po nozu ztanovito ze hoche vze okolu ta puntaria vchiniti, a moia gozpoda nim ze to lahko vchini ar vzeh ne bi bilo dozt dezet puskarov kako onde v Topliczah y Vukovchanczi i z Gredli vkupa ar ie y Stephan Gredel z nimi, a prizegel ie pred menom da ne malo ni vnogo on z nimi bil, nego setuite moia gozpoda szimo kako vaz opaze taki vzi sirom pobese y z onoga ie vzega nistar, vupali zte ze moia gozpoda vu Drenovchane, a on zlochesti Zabol teri ie podignul zobum one, nego zamo ziromah Pozavecz ne ni Luka, zval zem ie pred ze i nie gda zem videl gda zu isli med one druge y pital zem ih y pozlal zem Rihtara i Janka moga diaka, kai ovde vi chinite onda ie rekel Zabol kai druga obchina to y mi, hochemo s nimi vusiti i vumreti, z tem vase milozsti gozpczstvo zdravo i vezelo gozpodin Bogh dersi na vnogo dobrih leth. Datum in Termis die 30. Decembris. Vase milozti gospocztva zluga naimensi Nicolaus Bahath castellanus Toplicensis.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 1/5.

1655.

Bilješke kaptolskog službenika o pripremanju bune u Varaždinskim Toplicama.

1655.

1. Toplicenses oppidani, in castello Toplikae habuerunt consilium, ratione rebellionis excitandae.

2. Castellanus Michael Bessenich interfuit consilio eidem ibidem, ubi et prandium ex contributione buthyri, piscium, praeparatum fuit.
3. Quidam Kerpachich in Egerszegh modo commorans illorum suscepit solicitandum negotium, qui apud Ioannem Veliki antecederet fuit in hospitio, apud eundem quaedam absolute legit ipsorum privilegia quae idem Ioannes Veliki eidem dederat.
4. Haec eadem privilegia tempore praescripti sui consilii castellanus Foniak, Draganich, Marcus Borssich et Stephanus Rihtardus, cum nonnullis oppidanis ex cista et domo Ioannis Veliki acceperunt, idem vero dictus (?) supra in Bosiako ad socrum iverat.
5. Abeunti Kerpachicio a Jankone, oppidani dederant pro expensis florenos 13.
6. Stephanum Buianecz oppidani miserunt in junio ad Kerpachicium pro privilegiis confirmatis, ab eodemque retulit responsum: 100 talliris opus esse pro confirmatione. Et usque hic Buianecz esset in Ungaria, oppidani interim vineam ipsius purgebant, a superfluitate inutilium palmitum.
7. Praescriptos 100 talliros petierunt pro anni spatium mutuo a colonello Crisiensi Ioanni Zambo Geller (?) medio Petri Spoliar, Thomas Matekovichii (?) N. (?) Zvetez, Petri Sirardich (?), eidem pro censu per annum 60 metretas avenae, quam modo pecuniam idem ipsis attulerat non tamen dedit, Giuro Veliki vexillifer ac Bothiany Haramie fide... le... tuerunt.
8. Principales huius rebellionis sunt, praefatus castellanus, Zambo gener eiusdem, socer (?), Zvetez, Bothiany, Buianecz et Peter Spoliar.
9. Alii pagi non sunt interessati, quia oppidani dicebant sibi ipsis solum et non aliis privilegium deservire.
10. Buianecz tulerat quasdam litteras archidiacono Kemlek Ioanni Jagatich, quas ipse archidiaconus Kemlek dixit nihil valuisse, postmodum autem ipsemet Buianecz dixisset ad partem (?) se longe meliores habere, quas deinde Kerpachicio dederunt.
11. Martinus Bartholecz haramia in particulari de omnibus sciet informare, quia plane tunc temporis ipsius fuit statio militaris, quando ipsi fuerunt in consilio et apud ipsos fuit in prandio.
12. In privilegiis contineri dicitur quod non teneantur dare decimam autumnalis grani, et quod domini non habeant pro educillo sui vini nisi menses duo.

Praestant pensum ordinarii servitia (?) nulla, mellis taxa nulla. In proximo ibunt Zizium 4 postea nullus. Relictis 6. decembris 1655.
 Ante quatuor annos accepta privilegia per castellanum P. et supra (?) I. et Kaschiak praesente Ioanne Veliki.

Dixerunt futurum in Toplica civitatem.
Apud Zvetez ter de nocte aut Flaismen fuerant bis in consilio.
Iam decimam autumnalem se privilegia habuissent.

(Toplicenses refractarii,
ab anno 1655.)

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 1/4

12.

1655. oko

Podložnici iz Varaždinskih Toplica mole biskupa Petretića i Zagrebački kaptol da obnove njihove stare povlastice.

Illustrissime, Spectabiles, Admodum Reverendi Domini, Domini nobis gratiosissimi, in gratiam Vestrarum Dominationum, fidelium servitorum nostrorum debitam subiectionem.

Ex privilegio nostro, Illustrissime Domine Praesul, Domine nobis gratiosissime, per Dominos nostros terrestres semper hactenus clementissimos nobis, praedecessoribus ac successoribus nostris benigne concessio (cuius paria, Vestrae Illustrissimae Dominationi et Dominis nostris clementissimis assignamus) petet (!) et elicitur manifeste, quod uti nostri praedecessores plurimis per officiales Dominorum nostrorum temporales vexati novis et novis proventuum et servitorum impositionibus, recursum ad Dominos suos habentes privilegiaque, libertates et gratias iuste postulantes, non aliquam notam infidelitatis seu speciem propterea rebellionis incurrisse (uti nobis, plurimis novitatibus et indebitis servitiis oppressis per officiales Dominorum nostrorum, similia sollicitantibus adscribitur) reperiebantur vel culpabantur, quin imo propter officialium saepe saepius mutandorum, plurimos tum lucri sui, tum adulationis gratia in praedecessores nostros factos excessus, durasque et ultra consuetum modum tam servitorum, quam proventuum novas impositiones et quasi non sine fundamento, scriptas libertates, immunitates, limitatosque proventus et servitia a Dominis suis gratiosissimis tanquam benemeritae personae et fideles pro se et successoribus suis, perpetuo et irrevocabiliter duraturas obtinuerunt. Quare Vestrae Illustrissimae Dominationis et Dominis nostris terrestribus clementissimis, uti praedecessores nostri, humillime supplicamus, quatenus Vestrae gratiosae Dominationes ex innata sua erga subditos suos gratia, perlecto pari privilegii nostri, non per Regiam seu Caesaream Maiestatem occulte sive clam, sed publice et palam ex speciali gratia Dominorum nostrorum ad intercessionem praedecessorum nostrorum benigne emanati, ea universa et quae ultra consuetum modum per officiales nostros impellimur et tamen in privilegio nostro non obligamur, uti superflua et semel per Dominos nostros sublata tollerentur et cassarentur. Quod autem eo privilegio ab aliquot annis, per infideles communitatis nostrae socios occultato non essemus usi et quasi praescriptionem aliquam (nobis ignotam) incurrisse allegamus, petimus praescriptio nulla habeatur, uti etiam illa universa quae a nobis et nostris praedecessoribus tamquam in privilegio non contenta his abinde annis per eiusmodi severos officiales indebite et inique extorta vel

certe in gratiam Dominorum seu officialium eorundem pro voluntate nostra benevole ad tempus, non per modum debiti servitii vel proventus praestita, in fumum cum ingenti et quasi inexplicabili nostro damno abeant perpetuaeque amnistiae et oblivioni tradantur. Et quod semel iure perpetuo duraturum et irrevocabiliter benigne concedere placuit id amplius displicere nequaquam vel revocari valeat, quin imo ad tot nostras humillimas supplicationes idem privilegium nostrum quoad omnia eius puncta, continentias, articulos et clausulas universas, uti etiam prioribus temporibus, per Dominos nostros gratiosissimos acceptum, approbatum, confirmatum et roboratum fuisse dignoscitur, etiam Vestrae gratiosissimae Dominationes approbare, acceptare, confirmare, observare, uti nos fideliter quae nos concernunt observaturos promittimus, de verboque ad verbum idipsum transumere facere et nobis authentice extradare roboratum fidelibus suis sub conditionibus in eodem contentis gratiose dignetur. Super qua nostra, ad imitationem praedecessorum nostrorum facta, iusta, approbata et iuri consona postulatione, gratiosam a gratiosissimis Dominis nostris praestolabimur resolutionem. Illustrissimi, Spectabilium, Admodum Reverendarum Dominationum Vestrarum gratiosissimarum subditi perpetuo fideles Communitas totius comitatus et districtus Toplicensis Venerabilis Capituli ecclesiae Zagrabiensis.

Na poledini:

Ad Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Petrum Petretitsh, episcopum ecclesiae Zagrabiensis nec non Beatae Mariae Virginis de Topuzka abbatem, Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarium etc., Spectabiles, Admodum Reverendos Dominos Prapositum Maiorem, lectorem, caeterosque canonicos officia habentes et dignitates Venerabilis Capituli ecclesiae Zagrabiensis etc. Dominos Dominos nostros gratiosissimos supplex libellus Comunitatis totius comitatus et districtus eorundem Dominorum Toplicensis.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA. fasc. 59, 1/15.

13.

1656. I 1.

Toplički kastelan Nikola Bahat izvještava Zagrebački kaptol o seljačkoj buni u Varaždinskim Toplicama.

Zdravie y vzako dobro vasem miloztivnom gozpocztvu
selim na ovom zvetu imati.

Rad bi vasem miloztivnem gozpocztvu bolie glazi pizati, vzi ze zoprati Toplichanczi podignosse y okolu grada z puskami obhaiaiu, beh zapovedal gda videh nihovo malovredno delo i nihovu puntariu, Lezkovchanom i Zvibovchanom, oni pred nie ztasse okolu iedno petdeszet puskarov y ieho im govoriti odhagaite nazada, ako li ne idete nazad vezda vaz na puskah raznezemo, y pozlal szem zudcza Lezkovechkoga y diaka zvega Ianka ter szem im rekela prepovechte im neka z mirom budu, ne pogubete vszi zvoga mala i velika za vol dveh ali treh, kamo zte ze deli y v kai zte ze puztili, kakvo vam kriviczu

gozpoda Captolom chine, oni za to vze nistar ne marahu, y mene ziromah iunaku porochihu, porkulaba ztaroga zet i Tuhovchanczi za koje bi bil hotel moiu glavu pervo polositi, nego bi sze bili zuproti zvoje gozpode zdigli ter poimene Huzov zet iz Tuhovecz y Andras Zopich i Ratkovichkin zet y zin koteri ie nesto v ного ztrelen, y onde me ie zam Bogh chuval, da me nezu ze tmicze zevzemi onemi detichi poztreliali, ar ie bila velika zila onde neg zem iako na nie viknol ter zu onda odbegli, a ja taki v grad vuide, nego moia miloztivna plemenita gozpoda za Bosiu voliu pisete mi hitro moja gozpoda, y deite mi moja gozpoda navuka, kaj sze bu mene treba dersati, ter setuite vasse gozpocztvo berzo, v gradu imam okol iedno petnaizt dobrih deczev vu koje ze vupam, polag zapovedi vassega gospocztva vina im daiem moia gozpoda sto ie zpodobno y vu tom mi zapovedaite vasse miloztivno gospocztvo sto im bude potrebno dati. Ztem hochiu rad od vase milozti gozpocztva hitroga odluchka y zapovedi chakati, a ove vze zvetke behu pri ztarom porkulabu na Hraztovczu v tolnachu z tem gozpodin Bogh vase milozti gozpocztvo zdravo i vezelo dersi na vnogo dobrih leth, a ja zem zam z Iankom pak Ztanekom v gradu a to drugo ie vze vkup.

In Toplika 1. Januarii 1656. Vassega miloztivnoga gospocztva ponizen zluga Nicolaus Bahath castellanus Toplicensis.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, f. 59, nr. 1/6.

14.

1656. I 3.

Pobunjenici seljaci iz Varaždinskih Toplica mole krajiškog kapetana Makara da posreduje kod bana kako se protiv njih ne bi slala regularna vojska. Toplički zastavnik Juraj Veliki molí da im dade praha i olova.

Generose Domine et patrone nobis confidentissime salutem
ac servitiorum nostrorum humillimam commendationem.

Toliko nam besse potrebno vase milozti pizati y moliti sze vase milozti kot nassemu vazdar ufanomu gozponu patronusu da bi nam vasa milozt tu veliku y nezgovornu miloschu wchinili za nasu vekovechnu zlusbu, da bi vasa milozt nasemu miloztivnom poglavaru gozpodinu Banu, poleg nasz sziromahov iedan dobar miloztiven lizt pizali da bi nasz sziromahe gozpodin Ban nih miloztivno gozpocztvo zvoium velikum miloschum pomogli w nase szadasne velike nevolie y potreboche, kako nasz ono Toplichki purkulab tolvaizkem duguvaniem po nocte razbya, ztrelia, szeche y lovi y nad nami hise obeche wsigati, a nezmo nistar krivi niti dusni y toga ne znamo ie li ima od gozpode Captoloma zapoved y dopuschenie ali ne, ako li prem ima, mi nezmo nistar krivi, nego sze molimo ponizno vase milozti da bi nasz sziromahe ne oztavili w szadasne nase velike nevolie y potreboche, nego da bi nasz sziromahe i vasa milozt pomogli, da bi nasz ne dali robiti, ar kako chuiemo povedajuch da veli hote nasz wchiniti z Vlahi porobiti zato molimo sze vase milozti ponizno, da bi ne prepuztili Vlahom toga chiniti iz nasz sziromahov vasa milozt a mi sze w nichem ne chutimo krivczi i nezmo nistar drugo krivi, nego szamo kay polegh nase pravicz hodimo, koje imamo od negdasne nase ztare dobre goz-

pode, vem ako ne budemo pravicz nase imali hochemo y potlam nase gozpode Captolomu pokorni biti kako zmo do szeh dob y szada szmo, sto zmo y ufani w vasu milozt da nam hochete vasa milozt nasu molbu i prosniu wzlisati ar mi hochemo y na potlam kusati vasu milozt szlusiti z tem da ie vasoy milozti nasa vekovechna szlusba preporuchena. Datum ex Termis Varasdinensibus die 3. Januarii Anno 1656.

Vase milozti ponizni zlugi

Toplichki purgari.

P.S. Jaz tulikaise Toplichki zasztavnik y ze vszemi haramiami molim sze vase milozti ponizno vsze za Boga i za Bosju voliu da bi nam vasa milozt praha y olova dati ar nam ga ie szada ztrasno iako potrebno, ar ga nemamo ar nam ne dan prah niti olov od Wzma a ovde nam ga je porkulab kramarom prepovedal prodavati, zato molimo sze vasoy milozti vszi ponizno da nam ga wchinite szada dati sto zmo y ufani w vase milozti da nam hochete molbu wszlisati a mi pako hochemo vasoy milozti zlusiti.

Datum die et anno ut supra. Idem qui supra. Generosae dominationis vestrae servus humillimus Georgius Veliky.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, f. 59, nr. 1/7.

15.

1656. I 6.

Podložnici iz Varaždinskih Toplica izvještavaju Zagrebački kaptol o nastojanju oko obnove svojih starih pravica.

Zlusba nasa ponizna y pokorna da ie vasem gozpcoztvu ponizno preporuchena kako nase vazdar ufane y miloztivne Gozpode.

Poki dob Gozpoda miloztivna pitate fundamenta odkuda szu praviczze zesle, ovako je duguvanie naša miloztivna Gozpoda poslo, ar szu bile the rechene praviczze pri Gredliu kada ie porkolabom bil y onde ie ie pokoini Somogy ctel, onda szu obchina za nie zeznaly. Kada ie pako Gredel vumerl, onda ie ie vzel pokoini Andras Veliki kada ie porkulabom bil, pri niem szu bile vsze kontinoma vsze do te dobe doklam ie on vu Rim pohaial, onda pako kada ie on testamentom vuchinil Lobodichem pizsati, onda ie Lobodich the rechene praviczze ctel, onde ie pako vzel Oztruski Miko ko(y) ye bil vu ono vreme rihtarom y Borsich Marko pri ni szu bile vsze do te dobe doklam ie Kerpachich szimo dosel bil, onda szu sze iela obchina pred nym zpominati za te rechene praviczze, onda ie Kerpachich iel obchine govoriti, daite my ie precteti, onda szu obchina iela govoriti, da by ie vzeli od Oztruskoga, posli szu vzeli szu ie, y dali szu ie Kerpachichu ogledati, onda ie iel Kerpachich govoriti, moia bratia, daite my ie iaz hochu kusati s nimi nesto probuvati, ar vidim da szu dobre praviczze, y dali zmo thomu rechenomu Kerpachichu the rechene praviczze, ali ako zmo mu ie prem dali mi nezmo vu tom nikakovi neverniki poztali, nego zmo bili vszi pokorni vu vszem duguvaniu, nego sze

molimo ponizno vase milozti Gozpocztvu daite nam poterplienie za nie, doklam pravicze doidu, onda ie vasem gozpocztvu hochemo dati videti, onda hochete vase gozpocztvo videti, ako nam budu sto haznile dobro bude, akoli ne, budemo pokorni vasem gozpocztvu kako zmo y primo bili y szada iezmo, sto zmo ufani vu vase gozpocztvo da nam miloschu hochete vuchiniti, a mi hochemo podlosniki vase milozti gozpode oztati. Datum in Termis die 6 ianuarii anno 1656. Vasega gozpocztva pokorni podlosniki vszi Toplichanczi.

Bilješka:

Ad Venerabile Capitulum Zagradiense Dominos Dominos nostros gratiosissimos supplices.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 58, 1/8

16.

1656. I 9.

Podložnik Janko Barber opravdava se pred Zagrebačkim kaptolom od optužbi za sudjelovanje u seljačkoj buni.

Zluzba moja ponizna da ye vase milozti gozpocztvu preporwchena kako moye miloztivoy gozpode.

Thuliko ze vase milozti gozpocztvu preporwcham vu moye nevoi koterw imam y kako ze poteschava na me y kak ie povedano vase milozti gozpocztvu da bih iaz Sganiara ottell y da bi gha ne dal wlovithi. Zato iaz nezem malo ny weliko kriwv wtom ar oni dobro znaiu koteri zu gha lovili, ztergli y chez oblok puztili, a iaz niti zem zablje niti pusske imell onda w rukah kako morem z dobreimi liudmi pozvedochiti ki zu pri mene tada bili y kada zem dossel od gozponna plebanussa, ar zem pri niem bil on wecher, ar niti zem ze znal prebuditi niti zem tamo hodil, niti zem moghel kak zem bil pian dossel, niti zem znal doklam me nezw trikrath zdignuli Tuhovchanczi y kako zu me zdigli onda zem taki odessel, niti zem na porkolaba wdril, a za pravicze kay ze poteschava vase milozti gozpocztvo mene ne nih treba niti maram za nie, ar nemam vech na vase milozti gozpocztva zemli negho iednu hisu y vase milozti gozpocztvo zna kay z mene wchini y ako zem w thom kakow krivecz w rukah zem vase milozti gozpocztva y pod oblaztiom, a ako ze y potlam tho dozve aly zezna da bih iaz w tom kriwu bil, vase milozti gozpocztvo nai me kastigha kako zna y w tom prozim vase milozti gozpocztva milosche y milozerdnozi. Z tem vase milozti gozpocztvo gospodin Bogh zdravo y vezelo dersi na tom mladom lethe w dobrom zdraviu.

Vase milozti gozpocztva ponizen y pokoren zlughu y podlosnik Janko Barber.

Ad Venerabile Capitulum Almae ecclesiae Zagradiensis etc. Dominos Dominos mihi semper gratiosissimos supplicatio humillima.

U kaptolu dodano: 1656. 9. ian. praesentatum.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, 1/10.

Predijalac Mihalj Bešenić opravdava se pred Zagrebačkim kaptolom od optužbi da je podsticao podložnike iz Varaždinskih Toplica na borbu za njihove stare pravice.

Zlusba moia ponizna da ie vase milozti gozpocztvu preporwchena kako moie wazdar miloztivnoi gozpode.

Razumel zam od nekoterih da ze moia miloztiva gozpoda na me ziromaha poteschavate y zerdite zaradi nekakoveh puzteh pravicz, za kotere ia nighdar nezem znal ny videl, niti nighdar vu moieh rukah dersal y da bi ia vu gradu vase milozti gozpocztva Toplichkom zvaial Toplichancze y zpravische s nimi chinil y goztuvanie napravliat vu gradu vase milozti gozpocztva y kako bi ie mogli potverediti y czesarove zvetlozti poiti na potvergienie, cheza nighdar nezem mizlil, kak miloztivni Gozpodin Bogh zna, y nigdar mi ne bilo na mizli, ne kai bi ia tho hotel vuchiniti, negho nekoteri moii dobri pryatel koteri mi ne seli nikakova dobra od moie miloztivne gozpode ie me obnezal pry vase milozti gozpocztvu, a tho ako ze naide, moia miloztivna gozpoda, da bi ia tho chinil, praviczte od Janka Velikogha vuzel, tolnache chinil, Toplichancze vu gradu vase milozti gozpocztva zpravliat, vu niem ze s nimi ghoztil, tako nay bude ne za pogublenie moiegha praedioma y zavol ziromashtva moiegha, negho zem ovo z glavom moiom, zakai szu mene Toplichke praviczte, imam ia dobre praviczte od vase milozti gozpocztva na moie ziromashtvo y nebim ze doklamghoder veren y zahvalen budem vase milozti gozpocztva, a pervo negho tho vu chim hochiu raishi glavu moiu pogubiti, negho wzem nezahvalen biti moie miloztivnoi gozpode, y nai mi pozvedochi y nazochi pove, koteri ghoder vase milozti gozpocztvu na me tho izto povedal, da bi ia takow bil, wzeghdar szu moii ztaressi kako vase milozti gozpocztvo znathe, nadvorniu bili y ia doklam siwu budem s moiom dechiczom hochiu wzegdar nadvorbu bithi; zatho prozim moie miloztivne gozpode da bi z menom prevedeli y mene vu miloschiu zvoiu pryeli, od kotere moie miloztivne Gozpode hochiu miloschiu chakati. Z tem vasu milozt gozpocztvo Gozpodin Bogh zdravo y vezelo dersi na ovom mladom lethe. Vase milozti gozpocztva ponizen y pokoren zlugha y podlosnik Mihall Bessenich.

Ad Venerabile Capitulum Almae ecclesiae Zagrabiensis Dominos Dominos mihi semper gratiosissimos supplicatio humillima.

Dodano u kaptolu: 1656. 9. ian. praesentatum.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, 1/9

Seljaci iz Varaždinskih Toplica opravdavaju se pred Zagrebačkim kaptolom zbog nedolaska na sud u Zagreb.

Zlusba nasa ponizna y pokorna da ie vase milozti gospocztvu ponizno preporuchena kako nase vazdar ufane y miloztivne gozpode.

Toliko nam sze besse potrebno k vase milozti gospocztvu wtechi i moliti, kako nase vazdar ufane y miloztivne Gozpode, da bi nam szromahom tho

veliko dobro i miloschu whchinili, da bi nasz sziromahov vasega miloztivog gospocztva podlosnikov ne bantuvali, konchei ove tieden, a mi hochemo ov prisezni tieden vszi iedinem zakonom poiti pred nasu miloztivu gozpodu w Zagreb, y onde sze hochemo pred vasem miloztivnem gospocztvom pritusiti nase miloztivne gozpode y povedati vsze nase zroke i poteschicze, mi bi szada taki isli na molbu y pokornozt k nase miloztivne gozpode, ali ne moremo szada, ar nekoj sziromah nema dobre obuteli, nekoj szuknicze, a nekoj sztroska, nego sze hochemo pripraviti do onoga drugoga tiedna y onda hochemo pred nasu miloztivnu gozpodu poniznem zakonom doiti, sto zmo ufani w vase milozti gozpocztvo da nam hochete sziromahom thu veliku miloschu wchiniti, a mi pako hochemo vase milozti gozpocztvu pokorni podlosniki oztati, zatem sze w pokornozt miloschu miloszerdnozt vase milozti gozpocztva podaiemo. Z tem da zmo sziromahi vase milozti gozpocztvu ponizno preporucheni, kako nase vazdar ufane gozpode y miloztivne. Datum in Termis Varasdinensibus die 17. Januarii Anno 1656.

Vasega miloztivnoga gozpocztva. Pokorni podlosniki Toplichanczi.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 1/11.

19.

1656. siječanj

Toplički kaštelan Nikola Bahat optužuje pred Zagrebačkim kaptolom zastavnika haramija Đurka Velikog kao podstrekača seljačke bune u Varaždinskim Toplicama.

Zlusba moia ponizna da ie vase milozti gozpocztvu preporuchiena kako moje miloztivne gozpode

Tuliko mi sze be potrebno vase milozti gozpocztvu tusitti na zastavnika Velikoga Giurka kako ovo jezen presaznu, ne mu za dozta bilo sto je bila puntaria perva iz niega, kako y zada povedal ie Stephan Buianecz kako ga ie prozill zastavnik da bi ga ne prepovedall, da mu hochie datti iedne hlachie, kakovega goder zukna hochie, to je povedall pred nassim plebanussem i pred nekulikemi podlosniki vase milozti gozpocztva. Ne mu to za dozti bilo nego kada zu ze bili Vlahi zpuntarili onda ie zassel pod zenczu k podlosnikom vase milozti gozpocztva. Kade ih ie bilo dozti, zachiel im ie govoritti i nadi-gatt ie hodmo hochiemo k nim privrechi vi ze nikaj ne boitte idem ia zada k nim hochiu ia s nimi govoriti kako ja budem znall, a naidem ia priliku kako onoga kurvinoga musa nim v ruke damo y chiesz obluk hitimo nai zi s nim chine kaj goder hotte, ia moja gozpoda razumevssi to da ide med Vlahe, prepovedal zem mu da nejde malo ni veliko kak nechies nevernik gozpode biti zam moim iezikom, tamo mi ie proschienia prozim vase milozti gozpocztva sterfichie mettall govorechi kai bi on mene prepovedal tuliko ia dam za niegovo prepoved y odissell ie y tamo ie bill med nimi vu one naiveksse puntarie visse od tiedna, zato prozim y tusim ze vase milozti gozpocztva kako zada pak ospotal me ie y obsanill z nekojemi hudemi rechmi y nepostenemi pred vase milozti gozpocztva proschienia prozim vase milozti gozpocztvo z mojum senum kako me i vu one supplikatie tusill koje pred vase

milozti gozpocztvo davall, kada je inquisitia bila pred gozponom Harchium y gozponom Knapichiem da ie ono vsze zataill pred nimi y prizegell. Prozim vase milozti gozpocztvo za vze to pravde y pravice iz niega, ako bi bila volia vase milozti gozpocztvo kada bude Gasiczeva pravda po Vuzmu v zredu, da bi onda y ta mogla bitti. Od vase milozti gozpocztva hochiu ponizno odluchka, navuka y zapovedi chiakatti.

Vase milozti gozpocztva zluga ponizen
Nicolaus Bahatt

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fasc. 59, nr. 5

20.

1656. III 1.

Mihajlo Bešenić moli Zagrebački kaptol da ne vjeruje osobama koje ga optužuju za sudjelovanje u buni.

Zlusba moia da ie ponizna y pokorna vase milozti gozpocztvu preporuchena kako moie miloztivne gozpode wazdar ufane.

Tusim ze vase milozti gozpocztvu y preporucham kako wazdar moie ufane y miloztivne gozpode na ove neverne y prokliete liudi kako zuproti moioi ziromaske glave taki govore kad me nazochi ne, a jaz, moia gozpoda miloztivna, za nie nezem nikakav krivecz niti zem ie videl nego onda kada zu ie gozpon Filipovich pri Janheczu chteli onda zu ie taki y odnezli od Janhecza, ter zu taki zacheli ze nie prezavati y potlam ie vze tamo derse pri zebe zu y vezda pri nih. Zato ia ziromah iunak ufam ze vu vase milozti gozpocztvo da vase milozti gozpocztvo ne veruiete ovem nevernikom, ar krivo neverniki chez me i chez moiu ziromasku glavu govore, gda sem nazochi tak neverniki nikai chez me ne zmeju govoriti, a sto ti bi radi da bi y mene vase milozti gozpocztvu razipali kako ti zu ze y oni ki zu neverniki y danaz vase milozti gozpocztva, da bi oni ne bili neverniki oni bi dossli davno pred vase milozti gozpocztvo nego sto ti zu neverniki bili i budu tak zato neste. Ia ze ufam vu vase milozti gozpocztvo da hochete z menom tu liubav vchiniti y nechete ovem nevernikom zvake rechi veruvati, a ia zem vu rukah vase milosti gozpocztvu ze vzem moiem y z moiium glavum ziromaskom. Z tem vase milozti gozpocztvo gozpodin Bogh zdravo y vezelo dersi na vnogo dobrih let, selim vase milozti gozpocztvu vzaku dobru zrechiu. Datum in Termis die 9. februarii. Vase milozti gozpocztva ponizen zluga Mihali Bessenich. Iaz Nicolaus Bahatt porkulab toplichki na to vase milozti gozpocztvu rechem iliti govorim kai danaz govori zutra pak taki drugach oberne. Ia zam zato preporucham ga vase milozti gozpocztvu.

Na poledini:

Ad Venerabile Capitulum ecclesiae Zagrabensis etc. Dominos Dominos gratiosissimos supplicatio humillima. 1656. 4. martii praesentatum.

Kaptolski arhiv u Zagrebu, ACA, fas. 59.